

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Δ'

15 - 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1904

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΥ

Μίαν βραδειάν, ἡ Κρατήρα ἡ Διόμαννα, γεροντοκόρη πλέον ἢ σαράντα χρόνων, ἔμεινε νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ καλύβι τὸ πενιχρόν, τὸ ὁποῖον εἶχε μέσα εἰς τὸν ἑλαιῶνά της ὅπου εἰργάζετο ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ἑλαιοκάρπου, καὶ τὸ βράδυ ἔκλειε προσωρινῶς τοὺς σάκκους τοὺς πλήρεις ἑλαιῶν μέσα εἰς τὸ καλύβι αὐτό, ἕως τὴν ἄλλην ἡμέραν, ὁπότε τὸ φορτίον θὰ μετεκομίζετο δι' ἡμιόνων εἰς τὸ ἑλαιοτριβεῖον τοῦ Δήμου τοῦ Μανιάτη, κάτω εἰς τὸν ἀγροτικὸν συνοικισμόν τῆς Κεχεῆς· τὴν νύκτα ὅμως καθ' ἣν ὁ ἑλαιοκαρπὸς ἦτο εἰς τὸ καλύβι, ἐκοιμᾶτο κ' αὐτὴ ἐκεῖ, διὰ νὰ τὸν φυλάττῃ κατὰ πάσης ἐνδεχομένης ἀποπείρας κλοπῆς, ἂν καὶ τοιαῦτα κρούσματα ἦσαν σπάνια εἰς τὸν τόπον.

Εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο ὑπόστεγον εὗρισκεν ἀναισθησίαν, κ' ἐκοιμᾶτο τὸν νύκτα, καθὼς ἦτον κουρασμένη διαρκῶς ἀπὸ τὰς ἐξοχικὰς ἐκδρομὰς καὶ τὰς ἐργασίας τὰς ὁποίας δὲν ἔπαυε νὰ ἐκτελῇ ἀνὰ τοὺς διαφόρους ἀγρούς της· εἶχε κτήματα ἄξια λόγου ἡ γεροντοκόρη, ἂν καὶ πολὺ βεβαρημένα μὲ χρέος, χαρὰ δὲ καὶ παρηγορία της, ἑλπίς καὶ ἀπαντοχὴ της, ὅτι θὰ κατάρθωνεν ἐπὶ τέλους, ἀπὸ χρόνον εἰς χρόνον, νὰ ἐξοφλήσῃ αὐτὸ τὸ χρέος — τὸ ὁποῖον ἐκολλοῦσε ὡς ψώρα καὶ ἐπληθύνετο ὡς ἡ κάμψη εἰς τὰ φυτὰ — ἦτον νὰ τρέχῃ ἀπὸ ἀμπέλι εἰς χωράφι, καὶ ἀπὸ χωράφι εἰς ἑλαιῶνα. Δὲν ἔπαυε νὰ ἐκτελῇ μόνῃ, κατὰ περιόδους καὶ ὥρας, ὅλας τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας ὅπως συνειθίζουσιν αἱ γυναῖκες· τὸ θειάφισμα, τὸ ἀργόλογημα, τὸν τρύγον, καὶ πρὸ πάντων τὴν

συλλογὴν τῶν ἑλαιῶν, διαρκοῦσαν ἐπὶ τινὰς μῆνας τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην δὲν ἦτο μόνῃ· συνωδευέτο ἀπὸ τὸν Κῶτσον τὸν ἀνεψιόν της, τέκνον τῆς ἀδελφῆς της, δεκατριῶν ἐτῶν. Δὲν ἦτον ἀπλῶς, τὸ παιδίον αὐτό, τέκνον τῆς ὠδίνος, τῆς ἀδελφῆς της, ἦτο τέκνον τῆς ὀδύνης δι' αὐτὰς τὰς δύο. Ἡ Κρατήρα εἶχε μείνῃ ὀρφανὴ μετὰ τῆς νεωτέρας ἀδελφῆς της· ἡλικιώθη πολὺ, καὶ καταρχὰς πιθανῶς δὲν ἠθέλησεν, ἀργότερα ἴσως δὲν ἠμπόρεσε νὰ ὑπανδρευθῇ. Ἀλλ' ἡ ἰδίᾳ, ὡς καλὴ μήτηρ, ὑπάνδρευσεν κ' ἐπροίκισε τὴν ἀδελφήν της.

Τῆς ἔδωκε τὸ ἥμισυ τῶν κτημάτων, κ' ἐπειδὴ ὁ γαμβρὸς ἀπῆτει καὶ μετρητὰ, ὑπεθήκευσεν τὸ ἄλλο ἥμισυ εἰς ἐγγχωρίους τοκιστὰς, διὰ νὰ δανεισθῇ τρισχιλίας δραχμὰς νὰ τοῦ δώσῃ. Εἶτα μετὰ τὸν γάμον, ὁ σύζυγος, ναυτικός, ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς μῆνας καὶ διεχείμασεν εἰς τὸν τόπον, κατὰ Φεβρουάριον ἐμβαρκάρησε μὲ τὸ ἰδιόκτητον πλοῖον καὶ ἀνέχωρησεν.

Ἡ Σοφούλα ἔμεινεν ἔγκυος. Εἶτα, μετὰ ἑννέα μῆνας, ὁ σύζυγος, μετὰ βραχεῖαν ἐπίσκεψιν κατὰ τὸ θέρος, ἐξηκολούθει νὰ ταξιδεύῃ ἀκόμῃ. Ἀλλ' ἡ Σοφούλα ἔκλεισε τὸν ἑνατον μῆνα ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπομακρύνσεως τοῦ συζύγου της, κ' ἐγέννησε τὸ παιδίον αὐτό, τὸν Κῶτσον, ὅχι ἀκριβῶς τὸν ἑνατον μῆνα, ἀλλὰ μετὰ ἑννέα μῆνας καὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ συζύγου.

Τότε τὰ γράδια τῆς γειτονιάς καὶ ὅλου τοῦ χωριοῦ, ἐμέτρησαν καλῶς τοὺς μῆνας, τὰς

ἐβδομάδας, τὰς ἡμέρας, ὥς καὶ τὰς ὥρας. «Τόσες ἀπ' τὸ Φλεβάρη, καὶ τριανταμία ὁ Μάρτης, γίνονται... καὶ τριάντα ὁ Ἀπρίλης...» Καὶ καθέξῃς. Ἀφοῦ ἐπρόσθεσαν ὅλους τοὺς μῆνας, μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐλογάριασαν ὅτι ἔμενον δεκαεπτὰ ἡμέραι ἀκόμη, τοῦ Νοεμβρίου, διὰ νὰ γίνουν σωστοὶ ἐννέα μῆνες. Ἀλλ' ἡ Σοφοῦλα ἐκάθισε στὰ σκαμνιά ὅχι τὴν δεκάτην ἐβδόμην, ἀλλὰ τὴν εἰκοστὴν τοῦ μηνός, ἐγέννησεν ἄρα ὅχι τὴν διακοσιοστὴν ἐβδομηκοστὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν 273ην ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ συζύγου.

Ἐντεῦθεν σκάνδαλον καὶ δυσφημία. Εἶτα ἐπ' ἀνόδοσ τοῦ συζύγου, καὶ διαζύγιον. Εἶπαν ὅτι ἡ Σοφοῦλα εἶχε φέρει στὸν κόσμον τὸ παιδίον αὐτὸ μὲ τὸν μικρὸν θεῖον της, ἕνα συγγενὴ ὅστις ἐπηγγέλλετο ἐν μέρει τὸν προστάτην διὰ τὰς δύο ὀρφανάς. Ἦτον ἄρα ὅχι μόνον μοιχαλὶς, ἀλλὰ καὶ αἰμομίκτρια.

— Πῶς καταντήσαμε !.. Σόμαρα — Γόμαρα ! εἶπε σείων τὴν κεφαλὴν εἰς ἀπλοῦκός γέρον.

— Λαὸς Σοδόμων καὶ λαὸς Γομόρρας, διώρθωσεν ὁ κύριος Ἀναγνώστης τῆς Εὐγενίτσας ὁ ψάλτης τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας.

— Θὰ μὰς χαλάσ' ὁ Θεός, παιδάκι μ' ! συνεπέρανε μία γραιά...

Ἡ Κρατήρα δὲν ἐπίστευσε ποτὲ εἰς τὴν ἐνοχὴν τῆς ἀδελφῆς της, οὔτε ἠθέλησε νὰ τὴν ἐξετάσῃ, ἐπειδὴ ἐπρωτίμα ν' ἀγνοῇ καὶ νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀθωότητα. Μόνον παρεκάλεσε τὸν πνευματικὸν νὰ τὴν «ὀρμηνέψῃ», καὶ εἶπεν εἰς τὸν πάτερ Ἰωακείμ, ἕνα περιπλανώμενον καλόγηρον λίαν ἰδιόρρυθμον, νὰ «τῆς πῇ καλὰ λόγια». Αὐτὴ ἔτεινε νὰ πιστεύσῃ ὅτι αἱ τρεῖς ἡμέραι παραπάνω ἦσαν μία παραδρομὴ τῆς φύσεως, ἐν λάθος εἰς τὸ μέτρον τῶν ἡμερῶν, ἐπειδὴ οἱ νόμοι τοὺς ὁποίους ἔβαλεν ὁ Πανάγαθος Θεὸς δὲν τῆς ἐφαίνοντο νὰ εἶνε τόσο στενοὶ καὶ γλίσχροι ὅσον τὰ κατὰστιχα τῶν τοκογλύφων καὶ οἱ λογαριασμοὶ τῶν γραιδίων τῆς γειτονιάς ἐλέχθη ὅτι γυναικολόγος ἱατρός, ἐκ τῆς πρωτευούσης, ἀκούσας τὴν διήγησιν, ἀπεφάνθη ὅτι συμβαίνει, καίτοι πολὺ σπανίως, νὰ μένῃ τὸ ἔμβρυον ἡμέρας τινὰς περισσότερον εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός, ἕνεκα ἰδιαίτερας τινὸς νάρκης ἢ κακοπαθείας.

Ὁ συνήγορος τῆς γυναικός, λεπτολόγος σοφιστής, παρετήρησε τὰ ἑξῆς. : Πρέπει λοιπὸν ὡς κριτήριον τῆς συζυγικῆς πίστεως, ἐκ μέρους τῆς γυναικός, νὰ ληφθῶσιν αἱ ἰδιαίτεραι περιστάσεις καὶ συμπτώσεις, τὰ μειονεκτήματα τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ συζύ-

γου, καὶ ὅχι ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἐνδόμυχος πεποίθησις καὶ τὸ καλῶς νοούμενον συμφέρον. : Ἐὰν οὕτως ἔχῃ, αἱ γυναῖκες τῶν χωρικῶν, γεωργῶν καὶ ποιμένων, πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς πισταί, μόνον διότι δὲν ἀποδημοῦσιν οἱ σύζυγοί των, καὶ διότι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γένῃ εἰς τὸ δημόσιον ὑπολογισμὸς τοιοῦτος μηνῶν καὶ ἡμερῶν, ὁποῖος καταχρηστικῶς καὶ ἀδεία τῆς συγκυρίας γίνεται διὰ τὰς γυναῖκας τῶν θαλασσινῶν ;

Προσέτι ὁ νομομαθὴς οὗτος εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς. Αὐτὴ ἡ Ἱερὰ Γραφὴ μὰς λέγει, «ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συνέλαβεν Ἑλισάβετ», ἐννοοῦσα μίαν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἢ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀλλὰ δὲν μὰς λέγει ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Προδρόμου συνέλαβε τὴν δεῖνα ἡμέραν ἀκριβῶς.

Εἰς τὴν βιβλικὴν ταύτην μαρτυρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεκαλέσθη ὁ εἰρημένος δικηγόρος, ὁ ἀντίδικος ἀντεῖπεν ὅτι τὸ καθ' αὐτὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ δὲν λέγει «ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις» ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ λόγῳ «μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας συνέλαβεν Ἑλισάβετ». Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, τὸ συλλογιστικὸν ἐπιχείρημα τοῦ πληρεξουσίου τῆς ἐναγομένης, ὁ συνήγορος τοῦ ἐνάγοντος παρετήρησεν ὅτι ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἀνάγκης εἶνε ἀτελής, καὶ τὸ γνωρίζομεν ὅλοι, ἀλλὰ δὲν εἶνε τοῦτο λόγος, διότι σύνοιδεν ἑαυτὴν ἀτελεῖ, νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ παύσῃ ὑπάρχουσα. Διότι ἡ δικαιοσύνη θὰ ἐξεθρονίζετο πράγματι καὶ θὰ ἐτίθετο εἰς ἀπαγόρευσιν ἐὰν ἡσπάζετο τὸν συλλογισμὸν τοῦ ἀντιδίκου. Ὅταν καταδικάζεται εἰς ἀποδεδειγμένον κλέπτῃς ἢ φονεὺς ἢ μοιχός, ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι καὶ δυνατόν νὰ ὑπάρχωσι τινές, πολλοὶ ἢ ὀλίγοι, κλέπται, φονεῖς ἢ μοιχοί, λανθάνοντες καὶ διαφεύγοντες τὸν πέλεκυν τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης. Ἀλλὰ δὲν εἶνε τοῦτο λόγος ὅπως μὴ τιμωρῶνται καὶ οἱ φωραθέντες ὡς ἔνοχοι τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν. «Ἐν ᾧ εὗρω σε, ἐκεῖ καὶ κρινῶ σε». Ἡ δικαιοσύνη, ἀμυνομένη ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, τιμωρεῖ σήμερον ὅσους ἂν συλλάβῃ δράστας τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, καὶ ἐπιφυλάττεται δι' ἐκείνους, ὅσοι πρὸς καιρὸν ἴσως διαφεύγουν τὰς χεῖρας τῆς, ἂν τοὺς συλλάβῃ αὐρίον.

Δευτερολογῶν ὁ πληρεξούσιος τῆς ἐναγομένης παρετήρησεν, μετὰ τινος λεπτοῦ σαρκασμοῦ, ὅτι, συμφώνως μὲ τὰ πορίσματα τῆς διαλεκτικῆς τοῦ ἀντιδίκου, θὰ ἦτο ὡς νὰ ἔδιδεν ἡ Θέμις συνταγὴν καὶ νοουθεσίαν εἰς τὰς θελού-

σας ν' ἁμαρτήσωσι, καὶ ὡς νὰ ἔλεγεν εἰς αὐτάς «Κυττάξατε καλὰ, ἐὰν τυχὸν ἐπιθυμῆτε νὰ λάβητε ἔραστήν, νὰ πράττειτε τοῦτο ἐπιδημοῦντος τοῦ συζύγου, καὶ ὅχι ἐν καιρῷ ἀπουσίας τούτου». Ἀλλ' ὁ συνήγορος τοῦ ἐνάγοντος ὑπέλαβεν ὅτι περιττὴ θὰ ἦτο τοιαύτη συνταγή, διότι ἡ ἔννοια αὐτῆς εἶνε αὐτόδηλος, καὶ αἱ θυγατέρες τῆς Εὐίας δὲν θὰ εἶχον ἀνάγκην τοιαύτης διδασκαλίας. (Γέλωτες τοῦ ἀκροατηρίου).

Τέλος, μετὰ πολλὰ, ἐδόθη τὸ διαζύγιον. Ἡ Σοφοῦλα εἶχεν ἐκτεθῇ ἐπὶ τόσον χρόνον εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ εἰς τὴν καταλαλίαν τοῦ κόσμου τὴν ἀνηλεῆ, καὶ εἶτα ἔμεινε, μὲ ἐν παιδίον μόνον, πλησίον τῆς ἀδελφῆς της, ἀνάνδρος ὅπως πρότερον, μήτηρ ἄνευ συζύγου, καὶ χήρα ἄνευ μεσολαβήσαντος θανάτου. Εὐτυχῶς δι' αὐτήν, ἀφοῦ ἀνέθρεψε τὸ τέκνον της, προσεβλήθη ἐκ νόσου, καὶ βραδέως, βραδέως ἐτίθετο, ἑωσότου μετὰ δεκαπέντε ἔτη ἀπέθανε νέα ἀκόμη καὶ ὠραία — ἀλλὰ καὶ δὲν ἄφησε κατόπιν της, εἰς τὸ πέλαγος τοῦ βίου, ἐκτεθειμένον εἰς τὰ βέλη τοῦ κόσμου, τὸν Κῶτσον της.

* *

Τὸ τέκνον ἐκεῖνο τῆς ὀδύνης, καθ' ὅσον ἡλικιοῦτο, ἐγένετο ρωμαλέος, καὶ μεγαλόσωμος, ἄφοβος καὶ τολμηρός. Πρὶν γίνῃ ἔφηβος ἐφαίνετο ὡς τέλειος νεανίας, εἶχεν ἀναδειχθῇ φοβερός ἀναρριχητὴς εἰς δένδρα. Ἀνέβαινεν εἰς βράχους, εἰς κρημνούς, εἰς κορυφάς, παντοῦ ὅπου δυσκόλως θὰ τὸν ἔφθανεν ἡ φήμη, τὸ ὄνειδος, ὁ φθόνος τῶν ἄλλων παιδιῶν, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ἐλαχίστην ὀργήν, ἐκ μικρᾶς ἀφορμῆς ἢ καὶ χωρὶς ἀφορμῆς, ἐσφενδόνιζον κατ' αὐτοῦ, συνήθως ἐκ τῶν νάτων, τὸ δύσφημον ὄνομα τῆς νοθείας σπανίως κατὰ πρόσωπον, ἐπειδὴ ὁ Κῶτσος ἦτον χειροδύναμος, κι' ἂν ἔπιανε κανὲν παιδίον, εἰς τὴν βράσιν τοῦ θυμοῦ του, θὰ τοῦ ἔσπαζε τὰ κόκκαλα μὲ τοὺς γρόνθους του.

Ἐτρεχεν ἐδῶ ἐκεῖ, ὡς ἀγριοκάτσικον, παιδίον ὑψηλὸν καὶ ρωμαλέον, ἀνερχομὲν εἰς βράχους καὶ δένδρα, παντοῦ ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι δὲν θὰ τὸν ἔφθανεν ἡ ἡγὼ τῆς ἀπαισίας λέξεως καὶ ἡ ἡγὼ ἀνῆρχετο μεγαλοφωνοτέρα εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα, καὶ παντοῦ τὸν κατεδίωκε.

— Κάπου νὰ πᾶς νὰ κρυφθῇς βαθεῖά, παιδάκι μου, γιὰ νὰ μὴ σὲ βλέπουνε καὶ νὰ μὴ σ' ἀκούνη, τοῦ εἶπε μιὰ τῶν ἡμερῶν μία γραιά γειτόνισσα, στρυφνὴ, διφορομένης ψυχῆς.

Καὶ ἡ μοῖρά του, ἥτις τὸν εἶχε λικνίσει παιδιόθεν μὲ τὸ ἄσμα τῆς συμφορᾶς, ἔμελλε νὰ τὸν πάρῃ καὶ νὰ τὸν κρύψῃ βαθεῖά, εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, διὰ νὰ μὴ τὸν βλέπουν, μήτε νὰ τοὺς βλέπῃ, νὰ μὴ τὸν ἀκούσουν, μήτε νὰ τοὺς ἀκούῃ... Ὅταν ἔγεινε δεκαπέντε ἐτῶν, εἶχεν ἀναρριχηθῇ μιὰ τῶν ἡμερῶν εἰς ὑπερύψηλον δένδρον, λεύκαν κυπαρισσοειδῆ, ἀπὸ τὰς ὁποίας κατασκευάζουν τὰ κατάρτια τῶν πλοίων. Ὁ Κῶτσος ἐπλησίαζε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφήν, ὅταν ἐν παιδίον, τὸ ὁποῖον πολὺ λάκεις τὸν εἶχε ἐνοχλήσει, διήλθε τρέχον ἀποκάτω, καὶ εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ φωνάξῃ πρὸς τὸν ἀναρριχώμενον τὸ σύνθημα ὕβριστικὸν ὄνομα...

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ὁ Κῶτσος ἔπιπτε κάτω εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ ὕψους ἑικοσι μέτρων. Εἶχε ξεπιασθῇ μὲ τὴν μίαν χεῖρα, καὶ εἶχε κυττάξῃ ὀργίλος πρὸς τὰ κάτω. Φαίνεται ὅτι ἡ ὕβρις τοῦ διελθόντος παιδίου τὸν εἶχεν ἐρεθίσαι ὑπερμέτρως καὶ τὸν εἶχε κάμῃ νὰ χάσῃ τὴν λαβὴν... Ὁ ἄτυχος Κῶτσος ἔζησεν ὀλίγας ὥρας ἀναίσθητος, καὶ εἶτα ἐξέπνευσεν...

* *

Ὅταν πρώτην φορὰν ἤκουσεν, ἡ πρώτην φορὰν ἔδωκε προσοχήν, εἰς τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔρριπεν ἐν παιδίον, ἐκεῖ ὅπου ἐμάλωσαν, παίζοντας μαζὺ τῆς ἀμάδες καὶ συγχρόνως τὸ παιδίον ἐτράπη εἰς φυγὴν, ὁ Κῶτσος ἦτον δέκα περὶπου ἐτῶν. Μαντεύσας ὅτι ἡ λέξις εἶχε κακὴν σημασίαν, ἐκνήγησε τὸ παιδίον, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸ φθάσῃ. Τὸ ξένον παιδίον ἀνέβη εἰς τὸν Ἐπάνω Μαχαλᾶν, συνησπίσθη μὲ ἄλλους δύο ὁμήλικας, καὶ οἱ τρεῖς ἤρχισαν ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν τοῦ τόπου, νὰ πετροβολοῦν τὸν Κῶτσον, ὅστις ἠναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν.

Πάσαντα ἔτρεξε πρὸς τὴν μητέρα του. — Δὲν μοῦ λές, μάνα, τί θὰ πῇ «Μοῦλος»; Ἡ Σοφοῦλα ὠχρίασεν, εἶτα ἐτραύλισε. — Ποῦ τὸν ἀκούσες... αὐτὸν τὸ λόγο; — Ὁ Γιάννης τῆς Φαμελοῦς, τώρα ποῦ παίζαμε μαζὺ κ' ἐμαλώσαμε, ἔφυγε τρέχοντας καὶ μ' ἐφώναξε «Μοῦλο! Μοῦλο!» Ἀχ! δὲν τον ἔφτασα, νὰ τοῦ δείξω ἐγώ... Πές μου, μάνα, τί θὰ πῇ; — Τὸ στόμα τους νὰ πιασῇ!... νὰ βγάλουν τὴ φάγουσα, ναί! ἤρχισε νὰ καταράται ταπεινῇ τῇ φωνῇ, ἔλθουσα εἰς ἐπικουρίαν τῆς ἀδελφῆς της, ἡ Κρατήρα.

— Θὰ μοῦ πῇς, μάνα, καὶ σύ, θεῖά, τί θὰ πῇ; ἐπέμεινε βορυβῶν καὶ κλαίων, κτυπῶν τοὺς πόδας του εἰς τὸ ἔδαφος.

Τότε ἡ θεία του ἀνέλαβε νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ, λησμονοῦσα ὅτι ἦρχετο εἰς ἀντίφασιν μὲ τὰς πρὸ μικροῦ κατάρτας της.

— Νά! σὲ βλέπουν, βρὲ σύ, ποῦ εἶσαι ξανθός... κ' ἐπειδὴ τάχα, ἀπ' τὴν τρίχα σου, τοὺς φαίνεται νὰ μοιάζῃς σὰν μουλαράκι... γι' αὐτὸ σὲ φωνάζουν ἔτσι — δά...

Ὁ Κῶτσος δὲν ἐπέσθη.

Ἡ Κρατήρα ἐπρόσθεσε.

— Ὅπως τῆς Μπουλίνας τὸ γυιό, ποῦ εἶνε κοκκινόμαλλης, τότε λένε Κοκκίνη... Καὶ τὸ Γεώργη τῆς Μελάχως, ποῦ εἶνε μαῦρος, τότε φωνάζουνε Ἀραπάκη... Κατάλαβες τώρα;

Ὁ μικρὸς ἤρχισε νὰ καταπραῖνεται, μαγευόμενος περισσότερο ἀπὸ τὴν γλυκεῖαν φωνὴν τῆς θείας του, ἢ ὅσον ἐπείθετο ἀπὸ τὴν ἔννοϊαν τῶν λόγων της.

— Ὅπως καὶ τὸ Νίκο τῆς Κοντούλας, ποῦ τότε λένε Μελίση, γιατί εἶνε σὰ βοῖ τάχα, ἔ; εἶπε.

— Ναί, μαθές, ἐπεβεβαίωσεν ἡ Κρατήρα.

— Καὶ τὸν Μιχάλη τοῦ Κορωνιοῦ, τότε λένε Ψαρή, ὅπως τὴ γίδα;

— Ἰσα ἴσα, αὐτό.

Ὁ Κῶτσος ἡσύχασε πρὸς καιρόν. Ἀλλ' εἶχε παρατηρήσει ὅτι τὸ ὄνομα ἐκεῖνο τὸ ἐτόξευον κατ' αὐτοῦ μὲ περισσοτέραν κακίαν, παρ' ὅσιν συνήθως συνήθως ἐδείκνυνον πρὸς ὅσους ἐκάλουν «Ψαρή» ἢ «Μελίσση». Ὀλίγον καιρὸν ὕστερον, ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ κατ' ἰδίαν τὴν θείαν του.

— Γιά, νὰ σοῦ πῶ, θεία;... Δέ μου λές, γιατί ὁ πατέρας ἀφησε τὴ μάνα μου, κ' ἐπῆρε ἄλλη γυναῖκα;

— Δὲν εἶνε δουλειά σου νὰ τὰ ἐξετάζῃς αὐτά, ἀπήντησε, προσπαθοῦσα ὑπὸ τὸ αὐστηρὸν τοῦ τόνου νὰ κρύψῃ τὴν ἀμηχανίαν της, ἡ Κρατήρα.

— Δὲν εἶνε δουλειά μου; ἐπανέλαβεν ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ ὁ Κῶτσος. Ναί, γιατί μὲ φωνάζουν «Μοῦλο», ἐπειδὴ τάχα δὲν ἔχω πατέρα, κ' ὄχι ἀπ' τὸ χρῶμα τῶν μαλλιών μου, ποῦ μοῦ ἔλεγες...

Τότε ἡ Κρατήρα ἐσκέφθη πρὸς στιγμήν, καὶ ὡς φρόνιμος γεροντοκόρη ἔκρινεν ὅτι δὲν ὠφελοῦσε νὰ κρύψῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸν ἀνεψιὸν της, ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῆς ἐλλείψεως παντὸς χαλινού, τὰ παιδιὰ τὰ μανθάνουν πρῶτως ὅλα, καί, ἂν αὐτὴ ἐσιώπα, ὁ μικρὸς θὰ ἐμάνθανε πολὺ περισσότερα παρ' ὅσα ἔπρεπε νὰ ξέρῃ, ἀπ' τὰ ἄλλα παιδιὰ τοῦ γωοίου ἀπὸ λόγια τοῦ δρόμου, καὶ ἀπὸ ἀ-

κούσματα τῆς ἀγορᾶς. Καὶ λοιπὸν τοῦ εἶπεν

— Ἀκουσε, Κῶτσο μου. Ἡ μητέρα σου, ὅταν σὲ εἶχε στὴν κοιλιά, ἀρρώστησε, καὶ τῆς ἦρθε ἀδυναμία καὶ δὲν μπόρεσε νὰ σὲ γεννήσῃ στὴν ὥρα της... Καὶ ἀπάνω στὴν ἀρρώστια της, ποῦ σὲ εἶχε στὴν κοιλιά, μέσ' τὸν ὕπνο τοῦ σ' ἐγέννησε, καὶ τώρα ἀκόμη ποῦ ὄλο ἀρρωστη εἶνε, ὀλοένα φωνάζει, στὰ ξυπνητά της καὶ στὸν ὕπνο της «τὸ παιδί! τὸ παιδί! τὸ παιδί μου!» Νοιώθεις τί ἀδυναμία ἔχει ὅσον ἐσένα, κ' ἀγροικᾷς μὲ τί πόνο καὶ καῦμό σ' ἀνάθρεψε;... Καὶ σὰν τῆς ἦρθε ἡ πρώτη ἀρρώστια, πρὶν σε γεννήσῃ, σ' ἐβάσταξε μεσ' τὴν κοιλιά μιὰ-δυὸ μέραις παραπάνω. Τότε τὰ λαδικά, ἃς εἶνε καλά ποῦ τὰ ξετάζουν ὅλα, μέτρησαν τοὺς μῆνες καὶ, τῆς μέραις, κ' εἶπαν πῶς τάχα ἡ μάνα σου δὲν σε εἶχε κάμει μὲ τὸν ἄνδρα της, ποῦ ἔλειπε ἐννέα μῆνες μὲ τὸ καράβι... ἐπειδὴς ἔμεινες μέσ' τὴν κοιλιά αὐταῖς τῆς δύο-τρῆς μέραις παραπάνω... Τότε ὁ πατέρας σου, δὲν θέλω νὰ πῶ κακὸ λόγο, ποῦ μοῦ εἶχε ψήσει τὸ ψάρι στὰ χεῖλη, καὶ μὲ ἀνάγκασε ν' ἀποθηκέψω ἐγὼ τὸ βιό μου καὶ νὰ τοῦ δώσω τρεῖς χιλιάδες μετρητά. ἐπειδὴ ἐπέμενε κ' ἤθελε «τὸ μέτρημα! τὸ μέτρημα!» κ' ὡς τὴν τελευταίαν στιγμὴ δὲν ἤθελε νὰ στεφανωθῇ ἂν δὲν τοῦ μετροῦσα τὰ λεπτά... ὥστε, ἀφοῦ ἔδωκα τῆς μητέρας σου τὰ μισὰ κτήματα, ὅλο τὸ μερδικό της, ἀναγκάσθηκα ν' ἀποθηκέψω τὸ μερδικό μου ἐγώ, γιὰ νὰ τοῦ εὔρω τὸ μέτρημα νὰ τοῦ δώσω... κοντολογίς, ὁ πατέρας σου ἐπίστεψε τὰ λόγια τοῦ κόσμου, καὶ εἶπε ὅτι δὲν σὲ γνωρίζει γιὰ παιδί του... Μὰ ἐσύ, καθὼς κ' ὅλα τὰ ὀρφανά, ἔχεις τὸ Θεὸ πατέρα, καὶ πρέπει νὰ ἀγαπᾷς τὴν μητέρα σου, ποῦ δὲ σοῦ ἔφταιξε τίποτε καὶ παιδεύεται μὲ τόσον πόνο καὶ καῦμό νὰ σ' ἀναθρέψῃ... Καὶ νᾶσαι φρόνιμος καὶ καλός, καὶ καθέννας ποῦ ἔσφαλε ἀπ' τὸ Θεὸ θὰ τῶνρη. Καὶ μὲ ἄλλον νὰ σὲ εἶχε κάμῃ ἢ μάνα σου, πάλι, ἐσὺ δὲ φταῖς τίποτε, καὶ δὲν πρέπει νὰ σὲ πειράζουν γι' αὐτό, μὰ εἶνε παιδιά, καὶ δὲν θέλουν ξεσυνέριο, ἐπειδὴ δὲν ξέρουν τί τοὺς γίνεται... Γεῖνε σὺ φρόνιμος καὶ καλός, καὶ θὰ ἰδῇς πῶς αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ σὲ βλάβῃ... Ἄς σ' ἀξιῶσῃ ὁ Θεὸς νὰ προκόψῃς, καὶ νὰ γείνης χρήσιμος ἄνθρωπος, κ' οἱ ἴδιοι ποῦ σὲ βρίζουν τώρα θάρχωνται, μιὰ μέρα, νὰ σοῦ βάζουν μετάνοιες... καὶ σὺ θὰ τοὺς κάνῃς τὸ βαρύ... Μονάχα, Κῶτσο μου, νάχῃς τὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ, κύτταξε νὰ μὴν ποραπονέσῃς τὴ μάνα σου, ποῦ σ' ἀγαπᾷ

τόσο... Ἀνίσως ἐσὺ πεισμώνῃς, σὰν παιδί, ἐκείνης ἡ καρδιά της εἶνε ματωμένη, γι' αὐτὰ καὶ γι' αὐτὰ τὰ πράγματα

Τὴν ἐσπέραν λοιπὸν ἐκείνην τοῦ φθινοπώρου, ἡ Κρατήρα εἶχε μείνῃ μὲ τὸν ἀνεψιὸν της εἰς τὸν ἐλαιῶνα, καὶ εἶχον κλεισθῇ εἰς τὸ μικρὸν καλύβι διὰ νὰ κοιμηθῶσι. Πλησίον τοῦ κτήματος ὑπῆρχε μέγα δάσος, βαθὺς δρυμῶν, ἀπὸ γιγαντιαία ξαίσια δένδρα.

Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ δάσους εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ σύνορα τοῦ ἐλαιῶνος, ὑπῆρχον πολλὰ ἐρεῖπια, ἐν σπηλαίον ἢ ὑπόγειον περιέργου σχήματος καὶ κατασκευῆς τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο δρακοσπηλιά. Ἦρχιζεν ἀπὸ μίαν ὀπὴν βράχου, ὅστις εἶχε χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρογωνιαῖος λίθος ἐνὸς κατηρειπωμένου κτιρίου, καὶ ἀνῆρχετο πρὸς τ' ἄνω, ἐντὸς ὑψηλοῦ βράχου κωνοειδοῦς, ὅστις ἀπετέλει τὴν κορυφὴν τῆς δεξιᾶδος. Ἐλεγαν ὅτι ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἐκεῖνου ἠκούετο ἐνίοτε παράδοξος ἡχος καὶ μεγάλη βοή. Τὰ κατηρειπωμένα κτίρια ἦσαν τρία ἢ τέσσαρα.

Ἡ ὀπὴ ἐντὸς τοῦ βράχου ἀνῆρχετο εἰς διάστημα πολλῶν ὀργυιῶν, ὡς ἐλέγετο, εἰς τὸ κοῖλον τοῦ βράχου καὶ ἀπέληγεν εἰς τὴν κορυφὴν ὅπου εἶχε διέξοδον. Ἐλέγετο ὅτι ἐκεῖ μέσα ἐνεφύλευε τὸν παλαιὸν καιρὸν ἓνας Δράκος, ὅστις ἔκρυπτεν ἐκεῖ θησαυρούς, τοὺς ὁποίους ἐφύλαττον καὶ ἐβοσκοῦν τὴν νύκτα διάφοροι Ἀράπηδες, σκλάβοι του.

Τριγύρω εἰς τὰ ἐρεῖπια ἐβγαίναν τὴν νύκτα ὄχι ὀλίγα στοιχεῖα, ἐξωτικά καὶ κρούσματα. Ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν ἐρειπίων ἤρχιζεν ἐν θεύμα, στενόν, σύσκιον, τὸ ὁποῖον κατήρχετο βαθὺ κάτω εἰς τὴν κοιλιάδα, καὶ ἐντὸς τοῦ θεύματος, ὀλίγον παρακάτω ἀπὸ τὰ ἐρεῖπια, ὑπῆρχε μία κρήνη παλαιά, εἰς τὴν ὄζαν γηραιῶν δένδρων, μ' ἓνα τάπι δεμένον δι' ἀλύσεως εἰς κρίκον ἐπὶ τοῦ γηραιῶν κορμοῦ. ἐκαλεῖτο κοινῶς τὸ Κρύο Πηγάδι, ἦτον δὲ κρύο ὄχι μόνον τὸ νερόν, ἐκ τοῦ ὁποίου πολλοὶ δὲν ἔπινον, λέγοντες ὅτι ἦτον στοιχειωμένο, ἀλλ' ὁ ὕψος αἵματος, τὸ περιβάλλον, καὶ τὸ σύσκιον καὶ σκοτεινὸν τῆς μικρᾶς κλεισσορείας. Πολλὰ γράϊα, ἀπὸ τὰς πρωτινάς, ὅσαι εἶχον γεννηθῇ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος, ὅταν ἦσαν ἀναγκασμέναι νὰ διέλθωσιν ἀπὸ τὸ στενὸν τοῦτο, συνείθιζαν νὰ χαίρουν τὴν παλαιὰν κρήνην διὰ συνθηματικῆς ῥήσεως.

— Χαῖρε καὶ σύ, Κρύο Πηγαδάκι μὲ τὸ ζῶ-διό σου!

Μερικαὶ ἔλεγον «καῦμένο Κρύο Πηγάδι», καὶ ἄλλαι τινὲς ἔλεγον εὐφημότερον «Καλὸ Πηγαδάκι, μὲ τὸ ζῶδιό σου!» Ὁλος ὁ τόπος τριγύρω, τὰ ἐρεῖπια καὶ τὸ θεῦμα, ἔβριθεν ἀπὸ νεράϊδες τὴν ἡμέραν, ἐμυρμηκία τὴν νύκτα ἀπὸ στοιχεῖα καὶ φαντάσματα.

Εἰς τὸ Κρύο Πηγάδι πολλοὶ διηγούντο ὅτι εἶχον ἰδεῖ νὰ κάθεται πλησίον ἓνας Ἀράπη, μὲ τὴν τσιμποῦκα του. Διάφορα πλάσματα, χωριατόπουλα, τσομπανόπουλα καὶ βοσκοποῦλες εἶχαν «χτυπηθῇ» διότι εὐρέθησαν εἰς κακὴν ὥραν σιμὰ στὸ Κρύο Πηγάδι. Ἡ Καμπα ναχμάκαινα, ποιμενὶς προβάτων, καὶ μήτηρ δέκα παιδίων, εἶχε πάθει τὴν νύκτα ἀπὸ ἀφωνίαν καὶ παραλυσίαν.

Ὁ Κῶτσος τὸ τέκνον τῆς συμφορᾶς, εἶχε μάθει ν' ἀγαπᾷ τὴν ἐξοχὴν, σιμὰ εἰς τὴν θείαν του, καὶ τὴν ἠκολούθει συχνὰ εἰς τὰς ἐκδρομὰς της. Ἡ μήτηρ του ἔμενε κατ' οἶκον. Ἐπασχε σωματικῶς ἀπὸ τὴν γένναν της κ' ἐδῶ, καὶ εἶχε τραβῆ ἠθικῶς ἀπὸ τὰ βέλη τῆς δυσφημίας. Ἡ ἀδελφὴ της ἦτο σχεδὸν ἀγροδιαίτος.

Ὁ Κῶτσος ἠγάπα ὅλα τὰ τῆς ἐξοχῆς, τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση, τὰς βρύσεις, τὰ ρεύματα καὶ τὰ ἐρεῖπια ὡς καὶ αὐτὰ τὰ φαντάσματα. Εἶχε γείνη σχεδὸν μισάνθρωπος, ἀπὸ τὸ ὄνειδος τὸ ὁποῖον τοῦ ἔκριτον οἱ ὀμήλοι του. Εἶχε παῦσαι νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον, ἔξ αἰτίας τῆς συμπεριφορᾶς τῶν συμμαθητῶν του, τοὺς ὁποίους δυσκόλως θὰ ἐσωφρόνιζε, καὶ ἂν εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ «τοὺς μαρτυρᾷ στ' ἰδὸν δάσκαλο» (τὸ ὁποῖον ὁμῶς ἐθεωρεῖτο ὡς στίγμα κακῆς προδοσίας μετὰ τῶν παιδίων). Ἀλλὴν ἄρα καταφυγὴν δὲν εἶχεν, εἰμὴ νὰ κάμῃ συχνὰ καυγάδες, καὶ νὰ δέρῃ τοὺς συμμαθητάς του — ἐνίοτε καὶ νὰ τῆς τραῶγῃ.

Κατόπιν μιᾶς τελευταίας σκηνῆς, κατ' ἣν ἔδειρε δύο-τρῆς ἐκ τῶν συμμαθητῶν του, οἱ δαρέντες «τὸν ἐμαρτύρησαν» εἰς τὸν δάσκαλον. Ὁ ἴδιος δὲν ἠθέλησεν — ἐντράπη ἢ ἐδίστασε νὰ πῇ εἰς τὸν δάσκαλον τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτοῦ ἐτόξευον οἱ ἄλλοι. Ἀλλὰ τότε τὸ βάρος τῆς ὀργῆς τοῦ δασκάλου ἔπεσεν ἐπ' αὐτόν.

Ὅχι μόνον «ἔφαγε ξύλο», μὲ τὴν λεπτὴν βέργαν τοῦ δασκάλου ἢ ὁποῖα ἔτσουζε, ἀλλ' «ἀπεβλήθη προσωρινῶς» ἀπὸ τὰ μαθήματα

Μάτην, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δὲν ἤθελε «νὰ μαρτυρήσῃ», ἡ θεία του προσεφέρθη νὰ υπάγῃ αὐτὴ «ν' ἀγκαλέσῃ» στὸν δάσκαλον τὰ ἄλλα παιδιὰ, τὰ ὁποῖα τοῦ ἔλεγαν «ἔτσι κ' ἔτσι» καὶ τοῦ ἐφώναζαν «αὐτὸ κ' αὐτό». Ὁ Κῶτσος αὐτοβούλως τὴν προσωρινὴν ἀποβολὴν τὴν μετέβαλεν εἰς διαρκὴ λιποταξίαν, καὶ δὲν ἐπάτησε πλέον εἰς τὸ σχολεῖον. Ἦτον δὲ τότε δεκατριῶν ἐτῶν.

Καὶ ἄλλοτε ὁ Κῶτσος εἶχε «φάγῃ ξύλο» ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, χωρὶς νὰ πατή — ἐνῶ ἄλλην φορὰν πάλιν εἶχε μείνῃ ἀτιμώρητος ἐνῶ ἔπαιεν. Ἀλλὰ τότε ὁ πλάνος καλόγηρος, ὁ πάτερ — Ἰωακείμ, τὸν «ὀρμήνευσε» καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι 'ς αὐτὸν τὸν κόσμον «ἐν ἄλλοις πταίμεν, ἐν ἄλλοις παιδευόμεθα» καὶ προσεπάθησε νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ τί σημαίνει τὸ ἀπόφθεγμα «οἱ ἀδικοῦντες πολλοί, ἀδικούμενος οὐδὲ εἷς».

* *

Ἐμαθε λοιπὸν ν' ἀγαπᾷ τὴν ἐρημίαν, ν' ἀγαπᾷ τὰ ἐρείπια, ὥς καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ φαντάσματα. Ἀ! τὰ στοιχεῖα δὲν τοῦ ἤθελαν κακὸν οὔτε τὸν εἶχαν ἀδικήσει.

Δέν του εἶχαν ῥίψει ποτὲ κατὰ πρόσωπον, οὔτε ἐκ τῶν νώτων, τὸ ἀπαίσιον κοινωνικὸν ὄνειδος.

Ὁ Κῶτσος εἶχεν ἓνα πόθον βαθύν, μίαν ἀκράτητον περιέργειαν. Ἦθελε νὰ δοκιμάσῃ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ σπηλαίου ἐκεῖνου, τὸ ὁποῖον, ἐνῶ ἐφαίνετο νὰ καταδύεται κάτω εἰς τὴν γῆν, ἀνήρχετο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου. Ἦτον ἐκεῖνη, ἡ Δρακοσπηλιά, καὶ εἶχε μεγάλην δι' αὐτὸν ἔλξιν. Εἶχε δοκιμάσει ἅπαξ ἤδη, τὴν ἡμέραν. Ἀλλ' ἡ θεία του, ἥτις τὸν ἐπετῆρει ἀγρύπνως, ἔτρεξε καὶ τὸν ἀνεκάλεσε πλησίον της.

— Μὴν τὸ κάμῃς αὐτό, παιδάκι μου! 'στὴ Δρακοσπηλιά μέσα ἤθελες νὰ μβῆς; . Θεὸς φυλάξῃ! Μὴν εἶσαι ἀπόκοτος! .

— Εἶνε κανεὶς Δράκος μέσα, θεία;

— Καὶ δράκος νὰ μὴν εἶνε, ποῖος ξεῦρει; Μπορεῖ νὰ βαρέσῃς πονθινά. . εἶνε σκοτάδι, καὶ ποῖος ξεῦρει τί γκρίφια ἔχει μέσα. . Μπορεῖ νὰ κακοπάθῃς. . ἢ νὰ πάρῃς φρίξι καὶ νὰ σκιαχτῇς. . Λένε πῶς ἔχει μιὰ κακὴ βοή αὐτὴ ἡ σπηλιά, ἅμα χωρὶς ἄνθρωπος μέσα. .

Ὁ Κῶτσος ἐφάνη ὅτι ἤκουσε τὴν συμβουλὴν τῆς θείας του, κ' ἐπανῆλθε μαζί της εἰς τὸν ἐλαιῶνα. Ἀλλ' ὁ πόθος καὶ ἡ περιέργειά του ἠῤῥυσεν.

Εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ τὰς γραίας

ὅτι ὁ Δράκος, ὅστις ἐκατοικοῦσε τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐκεῖ μέσα, μπορούσε νὰ κάμῃ ἓναν ἄνθρωπον πλούσιον, στὸ κέφι του ἐπάνω, ἅμα ἤθελεν — ἐκτὸς ἂν ἐπρωτίμα, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ συχνότερον, νὰ τὸν βλάψῃ καὶ νὰ τὸν μισερέψῃ διὰ πάντοτε, τὸν τολμηρὸν ἐπισκέπτῃν. Εἶχεν ἐκεῖ ταμειυμένα ὁ Δράκος γρόσια πολλά, φλωριά ἀναρίθμητα, τὰ ὁποῖα ἓνας Ἀράτης ἔβγαине τὴν νύκτα καὶ τὰ ἐχόρευε, σιμὰ εἰς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, σπινθηρίζοντα εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης. Ὁνειροπόλοι νὰ διαλάβῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀράτη, ν' ἀρπάσῃ ὅσα εἰμπορέσῃ φλωριά, ἐκεῖ ποῦ τὰ ἐχόρευε. Μὲ αὐτὰ τὰ φλωριά θὰ ἐξεχρέωνε πρῶτον τὰ κτήματα τῆς θείας του, ἐπειδὴ τὸ χρέος τὴν ἔκαμνε νὰ στενάξῃ. Εἶτα θ' ἄφηνεν εἰς τὰς δύο γυναῖκας ἀρκετὰ διὰ νὰ καλοζοῦν, κ' αὐτὸς θὰ ἐσκάρωνεν «ἓνα μεγάλο καράβι, τριοκάταρτο», θὰ ἐπῆγαινε νὰ ταξιδεύσῃ καὶ θὰ ἔφερνε ἀπὸ τὰ ταξίδια «κόφες τὰ τάλλαρα», καθὼς εἶχεν ἀκούσῃ νὰ διηγοῦνται διὰ τὰ πλοῖα ὅσα ἀνέβησαν εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, κατὰ τὸν πόλεμον τὸν Κριμαϊκόν, ὅτι εἶχαν γεμίσει τὸ ἄμπερι ἀπὸ τάλλαρα, καὶ τὰ ἐμοίραζαν «μὲ τῆς κόφες» εἰς τοὺς συντρόφους, τὸν λοστρόμον καὶ τοὺς ναύτας καὶ αὐτὸν τὸν μοῦτσον. . Μ' ἐκεῖνα τὰ τάλλαρα θὰ ἔμβαινε καλὰ στὰ μάτια ἐκείνων τῶν φθονερῶν παιδιῶν, τῶν σημερινῶν ἐχθρῶν του, καὶ θὰ ἤρχοντο νὰ τοῦ βάξουν μετάνοιες στρωταῖς, καθὼς ἔλεγεν ἡ θεία του.

* *

Τὴν νύκτα ἐκείνην, καθὼς εἶχε κατακλιθῇ, ἀφοῦ ἐπέσθῃ ὅτι ἡ θεία του ἐκοιμάτο βαθέως, κουρασμένη καθὼς ἦτον, ἐσηκώθη χωρὶς κρότον, ἤνοιξε τὴν θύραν μὲ ἄκραν προφύλαξιν. Ἐπῆρε μαζί του ἓνα κουτὶ σπῖρτα, ἓνα χονδρὸν τεμάχιον λαμπάδος κηρίνης, ἔκλεισεν ἀθορύβως τὴν θύραν ἔξωθεν, κ' ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος τῆς Δρακοσπηλιάς.

Ἡ σελήνη ἀρτίως εἶχεν ἀνατελεῖ δρεπανοειδῆς. Ἦτον σχεδὸν μεσάνυχτα, ἔφθασε μετ' ὀλίγον εἰς τὰ ἐρείπια.

Εἰσῆλθεν ἐντὸς τῶν κατηρειπωμένων κτιρίων, ἔφθασεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ ὑπογείου ἄντρου, ἄναψε τὸ σπῖρτο, εἶτα τὸ κηρίον. Ἐκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὀπήν.

Τὸ χάσμα ἐχώρει ἀνέτως ἄνθρωπον, ὁ δὲ Κῶτσος ἦτο μεγάλοςωμον παιδίον. Ἡσθάνθη ψυχρὸν, ὑγρὸν ἄερα, εἰς τὸ πρόσωπόν του.

Ἐπάτει ἐπὶ κόνεως ἡ ἄμμου. Ἐχαμήλωσεν, ἐκυρτώθη.

Προέβη ὀλίγα βήματα. Ἄλλο δὲν ἔβλεπεν ἢ μαῦρον τοῖχον, σχεδὸν ὁμαλόν, ὡς λαξευτόν, καὶ ἤκουεν ἀόριστον βόμβον ἐρχόμενον ἔσωθεν. Ἦτο ὡς βόμβος μυιῶν ἢ ὡς ἐλαφρὰ πτερυγίσματα μικρῶν πουλιῶν. Διέβλεπε προσέτι ἀμυδρὰ σχήματα, ὅμοια μὲ ἀποστάγματα ἀπὸ σύμπλεγμα ἀναμμένων κηρίων, ἢ μὲ κρύσταλλα κρεμάμενα ἐν καιρῷ παγετοῦ ἀπὸ τοὺς σταλαγμοὺς τῶν στεγῶν.

Ἀποτόμως ὁ δρόμος τοῦ ἐκόπη. Ὁ τοῖχος, ὅστις μέχρι τοῦδε ἐσημάτιζε θόλον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του, ἐφάνη ὡς νὰ κατῆλθε κ' ἐκρεμάσθῃ μέχρι τοῦ ἐδάφους, καὶ τοῦ ἔφραξε τὴν ὁδόν.

Τότε ὁ Κῶτσος περιέφερε τὸ κηρίον του ἐδῶ κ' ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδῃ ἂν ὑπῆρχέ που δίοδος, ἀλλὰ ρεῦμα ἀέρος ἔπεσεν ἀποτόμως ἐπάνω εἰς τὸ κηρίον, καὶ τὸ ἔσβυσε.

Συγχερόνως ὁ Κῶτσος ἤκουσεν, ἢ τοῦ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε, μίαν βοὴν ὑποχθόνιον, ὑπόκωφον φωνήν, ἥτις ἤρχετο ἀγρία ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ σπηλαίου.

Ἡ φωνὴ τοῦ ἐφάνη ὅτι ἔλεγε

— Μοῦ. . . λο! Μοῦ. . . λο!

* *

Λοιπὸν, ὥς καὶ τὰ φαντάσματα ἤξευραν τὴν δυστυχίαν του! Λοιπὸν καὶ τὰ ξωτικά ὅλα ἐγνώριζαν τὸ τρωτὸν μέρος του! Καὶ ὁ Δράκος διὰ τῆς φωνῆς του ἐπεκύρωνε τὰς φωνὰς τῶν μοχθηρῶν παιδιῶν!

Ὁ Κῶτσος ἐτράπη εἰς φυγὴν. Καθὼς ἐστράφη ὀπίσω, εἰς τὸ σκότος, πρὸς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, ζητῶν νὰ εὑρῇ ἀκτῖνα τῆς σελήνης εὐμενῇ ἥτις νὰ τοῦ φέξῃ τὸν δρόμον του, ἐκτύπησε τὴν κεφαλὴν σφοδρῶς εἰς τὸν θόλον τοῦ βράχου. Τοῦ ἦλθε στιγμιαίᾳ ζάλη.

Ἀ! ἔπρεπε νὰ εἶχε κτυπήσῃ τὴν κεφαλὴν του προτύτερα, ὅταν ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Δράκου. . Ἡ μᾶλλον, ὥφειλε νὰ κτυπᾷ τὸ κεφάλι του ἀπὸ πολὺ πρὶν. . . πρὶν γεννηθῇ ἀκόμη. Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν φαντασίαν του μειδιῶσα καὶ μορφαῖζουσα ἡ ὄψις τοῦ περιπλανωμένου μοναχοῦ, τοῦ Ἰωακείμ, ὅστις ἄλλοτε τοῦ εἶχε διηγηθῇ περὶ τῆς ἀφελοῦς περιεργείας τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐρωτῶντων περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, ἂν ὁ ἴδιος ἤμαρτεν ἢ οἱ γονεῖς του διὰ νὰ γεννηθῇ τυφλός.

Καὶ αὐτὸς ὁ Κῶτσος, ἦτο κατὰ περισσότε-

ρον τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ — ἦτο ἐκ γενετῆς κατάδικος.

* *

Ὅταν συνῆλθεν ἀπὸ τὴν ζάλην, ἐπέστρεψε ὀρθῶν καὶ τρέμων πλησίον τῆς θείας του. Τὴν εὔρεν ἔξυπνον. Αὕτη εἶχεν «ἀλαφιασθῇ» μέσα στὸν ὕπνο της, κ' ἔξυπνήσασα, δὲν εὔρε πλησίον της τὸν ἀνεψιὸν της.

Ἐξαφνίσθη, ἐτρόμαξεν. Ἐσηκώθη καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν. Ὑπόπτειε ὅτι ὁ Κῶτσος θὰ εἶχεν ὑπάγῃ, ὁ ἀπόκοτος, πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐρειπίων καὶ τῆς Δρακοσπηλιάς. Ἠρξισε νὰ τὸν κρᾶζῃ ὀνομασί.

— Κῶτσο! . . . ποῦ εἶσαι;

Ἐνῶ ἐδίσταζε, καὶ ἠτοιμάζετο, μισονδυτὴ καὶ ξυπόλυτη ὅπως ἦτον, νὰ τρέξῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ, εἶδε τὸν Κῶτσον νὰ ἔρχεται. Ἦτον χλωμός ἀπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, καὶ χλωμός ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του.

— Τί ἔχεις; . . . Ποῦ πῆγες;

Ὁ νέος ταχέως συνῆλθε.

— Τίποτα. . . τίποτα, θεία! ἠσύχασε.

— Δὲν σοῦ εἶπα ἐγὼ νὰ μὴν πᾶς στὴ Δρακοσπηλιά; Λέγε. . . Τί ἔτρεξε;

— Ἀκουσα μιὰ φωνή.

— Φωνή. . . θάκουσες τὴ βοή ποῦ λένε πῶς βγαίνει τὴ νύκτα. Κ' ἐφοβήθηκες πολὺ; . . . Κάμε τὸ σταυρό σου, παιδί μου. . . Ἐλα νὰ κοιμηθῇς, καὶ νὰ φυλάσῃς ἄλλη φορὰ, νὰ μὴν εἶσαι ἀπόκοτος.

— Ἡ φωνὴ ποῦ ἀκουσα. . .

— Ἡ φωνὴ. . . ἔ, τί;

— Ἐλεγε. . . ἓνα λόγο.

— Τί;

— Ἐλεγε «Μοῦ. . . λο!»

Ἡ Κρατήρα ἠσθάνθη πόνον, καὶ συγχερόνως ἐγέλασε. Ἠρξισε νὰ ἐξηγῇ εἰς τὸν ἀνεψιὸν της.

— Ἀμὰ ἀποκοτὴ κανεὶς, καὶ πάῃ μὲς τῇ Σπηλιά τοῦ Δράκου, νύκτα, μεσάνυχτα, αὐτὰ θ' ἀκούσῃ. . . Λένε πῶς ἡ βοή ἐκείνη τῆς Σπηλιάς ἔχει ἓνα ἰδίωμα, νὰ ξαναλέῃ στὸν ἄνθρωπο ὅτι καὶ μὲ ἔχει στὴ ζωὴ του. . . Κεῖνο ποῦ τοῦ πονεῖ τοῦ καθενός, τὸ λέει, τάχα μὲ ἀνθρώπινη φωνή. Τάκουσα ποῦ τὸ ἔλεγαν οἱ παλαιοί, μὰ τώρα 'ς αὐτὰ τὰ χρόνια δὲν θὰ πῆγε κανένας νὰ μπῇ μὲς τῇ Σπηλιά. Ἐσένα σοῦ φάνηκε πῶς ἀκουσες «Μοῦλο!» Ἀν ἐπῆγαινα ἐγὼ μὲς τῇ Δρακοσπηλιά, θὰ μοῦ ἐφαίνετο πῶς ἀκούω «τὸ χρέος! τὸ χρέος!» κείνον τὸν καὶ μὲ ποῦ ἔχω. Ἀν ἐπῆγαινε ἡ

μάννα σου, θὰ ἔκαναν τ' αὐτιά της πῶς ἀκούει, «τὸ παιδί! τὸ παιδί!» κι' ἂν ἐπήγαινε ὁ προκομμένος ὁ πατέρας σου, θ' ἄκουε μιὰ φωνή «τὸ μέτρημα! τὸ μέτρημα!» Αὐτὸ εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ Δράκου.

* *

Ὅλιγον καιρὸν ὕστερον, μετὰ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ παιδίου, αἱ δύο ἀδελφαί, πικραμένοι καὶ μαυροφοροῦσαι — ἡ μήτηρ ὠχρά, καὶ μόλις δυναμένη νὰ βαδίξῃ ἐκ τῆς ἀδυναμίας, μέλλουσα ν' ἀποθάνῃ ὀλίγας ἑβδομάδας ὕστερον — ἡ θεία ἰσχνή, ἡλιοκαῆς καὶ ἐγκατεροῦσα, ἐξῆλθον λίαν πρωῒ εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἐκεῖ συνήνητησαν τὸν πλάνητα μοναχόν, τὸν Ἰωακείμ.

Οὗτος τὰς ἐχαιρέτισε μετὰ συμπαθείας, σείων τὴν κεφαλὴν, καὶ ἤρχισε νὰ λέγῃ πρὸς τὴν ὄρφανὴν τοῦ τέκνου μητέρα.

— Ἐ! κουράγιο, Σοφούλα! Τί νὰ γένῃ, καὶ μὲν ἐκεῖ, στὸν ἄλλον κόσμον, θὰ βρῇς πολλούς, πολλούς ἄλλους, καὶ τὸν Κωνσταντῆ σου μαζί... Τί νὰ λές, ἐσύ, ταλαίπωρη;

Βέβαια θὰ εἶπες πῶς ἦτον κακὴ ὥρα! Ἄχ! ἢ πλέον κακὴ ὥρα εἶνε ἡ ὥρα τῆς ἁμαρτίας, Σοφούλα! Ἄχ! τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας... Γι' αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ ὅσιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης «ἡ δεξιὰ σου Χριστέ μου... σκευωρίας πάσης περιφυλαξάτω με».

Εἶτα, ὅταν ἡ Σοφούλα ἀπέστρεψε κλαίονσα τὴν κεφαλὴν, ὁ πλάνος μοναχὸς εἶπεν εἰς τὴν πρεσβυτέραν ἀδελφὴν της

— Ἄχ! Κρατήρα, καὶ νὰ ἦτον ἀθώα... θὰ ἐπήγαινε μαζί μὲ τοὺς Μάρτυρας... Ὅπως κι' ἂν εἶνε, πιστεύω νὰ βοῇ ἔλεος.

Κ' ἐπειδὴ ἐκείνη τὸν ἐκύτταζεν ἐν ἀμηχανίᾳ, ὁ ὁρσοφόρος ἐπανελάβε ταπεινῇ τῇ φωνῇ, διὰ νὰ μὴν τὸν ἀκούσῃ ἡ Σοφούλα.

— Ἀπ' τῆς δύο κακῆς ὥρες, τὴν μία ποῦ ἓνα πλάσμα ἔπεσε σὲ πειρασμό, κ' ἔφερ' ἓνα ἄλλο πλάσμα στὸν κόσμον, καὶ τὴν ἄλλη, ποῦ αὐτὸ τὸ δεύτερο πλάσμα ἔπεσε ἀπ' τὸ δένδρον κ' ἐσκοτώθη — χωρὶς τὴν πρώτη, ἡ δεύτερη ποτὲ δὲν θὰ ἤρχετο — ἡ χειρότερη ὥρα εἶνε ἡ πρώτη, Κρατήρα!

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΙΛΙΑΔΟΣ Σ.

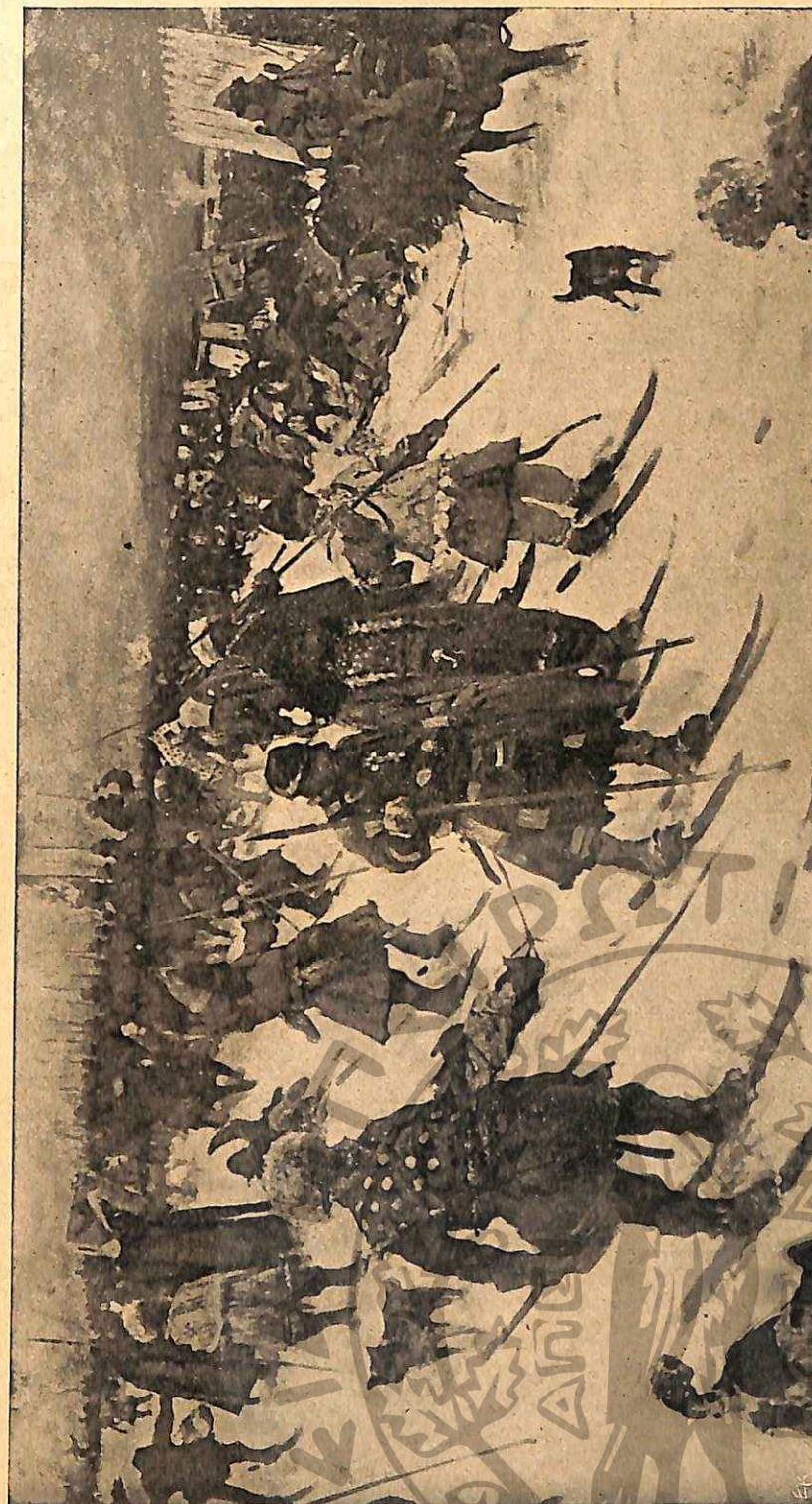
Η ΑΣΠΙΔΑ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΩΣ *

Κ' ἔπλασε πρώτα δυνατὴν ἀσπίδα καὶ μεγάλην ὅλην μὲ τέχνην καὶ τριπλὸν λαμπρὸν τριγύρω κύκλον μὲ πέντε δίπλαις ἔγεινεν ἡ ἀσπίδα καὶ ἔς ἐκείνην λογιῶν εἰκόνας ἔπλαυε μὲ τὴν σοφὴν του γνῶσιν.

Τὴν γῆν αὐτοῦ, τὸν οὐρανόν, τὴν θάλασσαν μορφώνει, τὸν ἥλιον τὸν ἀκούραστον, γεμάτο τὸ φεγγάρι, τ' ἀστέρια ὅπου τὸν οὐρανὸν ὀλοῦθε στεφανόνουν, τὴν δύναμιν τοῦ Ὠρίωνος, Ὑάδες, Πληιάδαις, τὴν Ἀρκτον ποῦ καὶ Ἀμαξαν καλοῦν καὶ αὐτοῦ γυρίζει πάντοτε τὸν Ὠρίωνα ἀσάλευτα τηρῶντας, ἡ μόνη, ποῦ τ' Ὠκεανοῦ τὸ λοῦσμα δὲν γνωρίζει.

* Δημοσιεύομεν τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτον μετάφρασιν τοῦ Ἰακώβου Πολυλά, τοῦ Κερκυραίου λογίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐτίμησε τὰ νεοελληνικά γράμματα. Δυστυχῶς ὁ μεταφραστὴς δὲν ἐπρόφθασε νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἔργον ὀριστικὴν μορφήν. Ἐν τούτοις, καὶ ὅπως εἶνε, ἀποτελεῖ πρότυπον ἐργασίας εὐσυνειδήτου καὶ σημαντικῆς διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς φιλολογικῆς μας γλώσσης. Τὸ ἀπόσπασμα μᾶς ἐδόθη ὑπὸ φίλου μας ποιητοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστοῦμεν θερμῶς.

Σ. Τ. Δ.

ΕΡΓΟΝ Σ. ΙΒΑΝΟΦ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ
ΜΟΣΧΟΒΙΤΑΙ ΤΟΝ 1809 ΑΙΩΝΟΣ

Δύο κατόπιν ἔκαμεν ἀνθρώπων πολιτείαις
καλαίς· ἑς τὴν μίαν γίνονταν τοῦ γάμου χαροκόπι
νυφάδες ἀπ' τὰ γονικά συνώδευαν ἑς τὴν πόλιν
μὲ τὰ δαδιά καὶ ἀλαλαγμοὺς σηκώνετο Ὑμεναῖον
καὶ ἀγόρια κεῖ στριφογυροῦν εἰς τὸν χορὸν τεχνίταις,
αὐλοί, κιθάραις ἀντηχοῦν ἑς τὴν μέσσην καὶ ἡ γυναῖκες
δλόρθαις εἰς τὰ πρόθυρα θωροῦσαν καὶ ἐθανμάζαν·
καὶ ἦτον λαοῦ συνάθροισις ἑς τὴν ἀγορὰν ποῦ δύο
φιλονεικοῦσαν ἄνθρωποι γιὰ πρόστιμο ἐνὸς φόνου·
ὁ ἕνας ποῦ ὅλα ἐπλέρωσεν ἐκήρυττε ἑς τὰ πλήθη,
ὁ ἄλλος ὅπου τίποτε δὲν ἔλαβε καὶ οἱ δύο
ἐμπρὸς ἠθέλαν ἑς τὸν κριτὴν τὸ πρᾶγμα νὰ τελειώσῃ.
τοῦ ἐνὸς καὶ τ' ἄλλου μὲ φωναῖς τὰ πλήθη ἐπαῖνον μέρος·
οἱ κήρυκες τὰ ἡσύχαζαν καὶ μὲς τὸν ἅγιον κύκλον
ἑς τὰ σκαλισμένα μάρμαρα ἐκάθισαν οἱ γέροι
καὶ ἀπὸ τὰ χέρια λάμβαναν τῶν λιγυρῶν κηρύκων
τὰ σκήπτρα καὶ ἐσηκόνονταν καὶ ἐδίκασε καθένας.
βαλμένα ἦσαν ἑς τὴν μέσσην τοὺς δύο τάλαντα χρυσάφι
γι' αὐτὸν ποῦ δικαιότερα τὴν κρίσιν του προσέφερῃ.

Τὴν ἄλλην πόλιν ἔζωναν δύο στρατοὶ τριγύρω
ποῦ ἑς τ' ἄρματα τοὺς ἔλαμπαν καὶ δύο γνώμαις εἶχαν,
νὰ τὴν χαλάσουν παντελῶς ἢ τὰ μισὰ νὰ λάβουν
ἀπ' ὅσα κτήματα ἢ λαμπρὴ χωροῦσε πολιτεία·
ἐκεῖνοι δὲν τὸ ἔσπεργαν καὶ κρύφια γιὰ καρτέρι
ὠπλίζονταν ἐφύλαγαν τὸ τεῖχος ἢ γυναῖκες
μὲ ὅλα τ' ἀνήλικα παιδιά καὶ οἱ γέροντες μαζί τους.
καὶ ἐκεῖνοι ἐβγαῖναν. ἡ Ἀθηναῖα καὶ ὁ Ἄρης ἀρχηγοὶ τοὺς
χρυσοὶ καὶ οἱ δύο μὲ χρυσὰ τὰ ἐνδύματα, μεγάλοι,
ὤμορφοι, ὡσὰν ἀθάνατοι, μὲ τ' ἄρματα καὶ πέρα
ξεχωρίζονταν καὶ ἔβλεπες μικρὰ τὰ πλήθη κάτω
καὶ ὅτ' ἐφθασαν ὅπου ἔπρεπε νὰ στήσουν τὸ καρτέρι
ἑς τὸν ποταμὸν ποῦ ἐπότιζε καθένας τὸ κοπάδι,
αὐτοῦ καθίσαν σκεπαστοὶ μὲ τὰ λαμπρά τοὺς ὅπλα.
καὶ δύο ξέμακτρα σκοποὶ στήθησαν καρτερῶντας
πότε νὰ ἰδοῦν τὰ πρόβατα νὰ φθάσουν καὶ ἡ ἀγελάδες.
γλήγορα ἐκεῖνα ἐπρόβαλαν καὶ δύο βοσκοὶ κατόπιν,
καὶ τοῦτοι ἀνυπόψιαστοι μὲ σύριγγες ἐπαῖζαν.
καὶ ἐκεῖνοι ἅμα τοὺς ξάνοιζαν ἐπάνω τοὺς χυθῆκαν,
μέρος τῶν μόσχων ξέκοψαν καὶ τῶν λευκῶν προβάτων
καὶ ἔσφαξαν κεῖ καὶ τοὺς βοσκούς, καὶ οἱ ἄλλοι ὡς ἐνοῶσαν
ἑς τὰ βώδια τόσην ταραχήν, σηκώθηκαν ἀπ' ὅπου

κάθονταν ἑς τὸ στρατόπεδο καὶ ἀμέσως ἀνεβῆκαν
εἰς τ' ἀνεμόποδ' ἄλογα καὶ ὀγλήγορα τοὺς φθάσαν.
καὶ ἐκεῖ ἑς τὴν ἀκροποταμιὰ τὴν μάχην ἀρχινῆσαν
καὶ ἀπ' τὰ δύο μέρη ἐρρίχονταν τὰ χάλκινα κοντάρια.
ἡ Ἐρις μέσα ἐγύριζεν, ὁ Κυδοιμὸς καὶ ἡ Μοῖρα,
ποῦ ἄλλον ἐκράτει ἀλάβωτον καὶ αἵματωμένον ἄλλον,
ἄλλον ποδόσερνε νεκρὸν ἑς τὴν ταραχήν τῆς μάχης
καὶ ἐνδύμα ἐφόρει κόκκινον ἀπ' τῶν ἀνδρῶν τὸ αἷμα
στρέφονταν κεῖ σὰν ζωντανοὶ θνητοὶ καὶ ἐπολεμοῦσαν,
καὶ ἀπ' τὰ δύο μέρη τοὺς νεκροὺς ἑς τὸ σιάδι ἐποδοσέροναν.

Ἐβαλε ἄλλου τρίοργωτο καὶ μαλακὸ χώρᾳφι
ἐκτεταμένον, κάρπιμο, καὶ μέσα ζευγολάταις
πολλοὶ μὲ τὰ ζευγάρια τοὺς τὸ ἐσχίζαν ἄνω κάτω
καὶ ὅταν γυρίζαν καὶ ἐφθάναν ἑς τοῦ χωραφιοῦ τὴν ἄκρην,
ἄνθρωπος τοὺς ἐπρόσφερε ποτῆρι ὅλο γεμάτο
γλυκὸ κρασί, καὶ ἐγύριζαν ἑς ταῖς ἀυλακίαις ἐκεῖνοι
πρόθυμοι τοῦ μεγάλου ἀγροῦ νὰ φθάσουν εἰς τὴν ἄκρην.
μαυρίζει ὀπισθεν ἡ γῆ καὶ δείχνει ἀλετρεμένη
μὲ ὅλον ὅπου ναι ὀλόχρυσον, τῆς τέχνης μέγα θᾶμα.

Φραγμένον κλεῖσμα θέτει ἄλλου ποῦχε ὑψηλὰ τὰ σιάχνα
καὶ μέσα ἐργάταις θέριζαν μὲ κοφτερὰ δρεπάνια
καὶ ἄλλαις χειραῖς ἐπανωταῖς ἑς ταῖς ἀυλακίαις ἐπέφταν,
καὶ ἄλλαις μὲ καλαμύσχοινα ταῖς δέναν ἐπιστάταις
τρεις διωρισμένοι, ἐνῶ παιδιά κατόπι τοὺς σηκώναν
χερόβολα ἑς ταῖς ἀνκαλαῖς καὶ ἀδιάκοπα τὰ ἐδέξαν·
καὶ ὁ κύριος ἑς τὴν ἀυλακίαν μὲ σκήπτρον εἰς τὸ χέρι
σιωπηλὸς ἐστέκονταν καὶ ἔχαίρετο ἡ ψυχὴ του.
παρέκει κάτω ἀπὸ νὰ ἰδῇ σφαχτὸ μεγάλο βῶδι
γιὰ τὸ τραπέζι ἐτοίμαζαν καὶ ὡστόσον ἢ γυναῖκες
πλήθος ἀλεύρια μούσκευαν φαγὶ γιὰ τοὺς ἐργάταις.

Ἀμπέλι μέγα ἔβαλεν ἄλλου καρπὸν γεμάτο,
καλὸ, χρυσὸ καὶ ἐμαύριζαν ὀλοῦντε τὰ σταφύλια·
τὰ κλήματ' ἦσαν ἑς ἀργυρὰ σταλίδια στυλωμένα·
καὶ λάκκον ἀπὸ χάλυβα καὶ κασιτέρου φράκτιν,
ἔσουρε γύρω καὶ ἄνοιξε ἑς τὴν ἄκρην μονοπάτι
γιὰ νὰ περνοῦν, ὅταν τρυγοῦν τὸ ἀμπέλι, οἱ καρποφόροι
καὶ ἀγόρια, κόραις λιγεραῖς, ἀμέριμνα ἑς τὴν γνώμην
ἐφέρονταν τὸν γλυκὸν καρπὸν μέσα εἰς πλεκτὰ καλάθια.
γλυκειὰν κιθάραν ἐπαῖζε ἑς τὴν μέσση τοὺς ἀγόρι
καὶ μὲ τὴν λιγερὴ λαλιά τὸν λῖνον τραγουδοῦσε
μελωδικά, καὶ ὅλοι μαζί τριγύρω του ἐσκιροῦσαν

καὶ ταῖς φωναῖς τοὺς ἔσμιγαν μὲ τὸ γλυκὸ τραγοῦδι.

Ἀγέλην ἔκαμεν ἄλλοι ταύρων ὀρθοκεράτων
καὶ οἱ ταῦροι ἐπλάσθησαν χρυσοῦ καὶ κασσιτέρου ἀκόμῃ,
καὶ ἀπ' τὴν αὐτὴν μουγκρίζοντας πρὸς τὴν βοσκὴν κινουσαν
στὸν ἀφρισμένον ποταμόν, ἔς τὰ τρυφερά καλάμια.
χρυσοὶ βαδίζαν τέσσεροι μ' ἐκείνους βωδηλάταις,
καὶ ἐννέα σκύλοι φύλακες γοργόποδες τριγύρω.
καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους τῆς κοπῆς δυὸ τρομερὰ λεοντάρια
βαρβάτον ταῦρον ἄρπαξαν ποῦ ἐμούγκα ἐν ᾧ τὸν σέρναν
καὶ οἱ σκύλοι ἐπάνω ἐχούμησαν καὶ ὁμοῦ τὰ παλληκάρια.
καὶ ἀφοῦ τοῦ ταύρου ἔκοψαν τὸ δέρμα τὰ θηρία,
αἷμα τοῦ ἐρρούφαν καὶ ἄντερα τοῦ κάκου οἱ βωδηλάταις
ἐπάνω τὰ γοργόποδα σκυλιὰ παρακινουσαν.
δὲν ἐκοτοῦσαν δάγκαμα νὰ δώσουν ἔς τὰ λεοντάρια,
ἀλύκταν μόνο ἀπὸ σιμὰ καὶ πάλι ἀναμερίζαν.

Κ' ἔναν πλατὺν βοσκότοπον λευκόμαλλων προβάτων
ἔκαμ' ὁ ἐνδοξος χολὸς μέσα εἰς καλὸ λαγκάδι,
σιάναις καλύβαις σκεπασταῖς, καὶ μανδριὰ μεγάλα.

Κ' ἔναν χορὸν ἰστόρησεν ὁ ἐξαίσιος ζαβοπόδης,
ὁμοῖον μὲ αὐτὸν ποῦ ὁ Δαίδαλος εἶχε φιλοτεχνήσῃ
τῆς Ἀριάδνης τῆς λαμπρῆς εἰς τῆς Κνωσοῦ τὰ μέρη.
ἀγόρια ἐκεῖ πολύπρουναις παρθέναις ἐχορευῶν
καὶ ἐγύριζαν χεροπιαστοί καὶ ἡ κόρραις ἐφοροῦσαν
λινὰ ἐνδύματα λεπτὰ, καὶ εἶχαν τὰ παλληκάρια
ἀπὸ τὸ λάδι λαμπυροῦς καλόγνεστους χιτώναις.
λαμπρὰ στεφάνια εἶχαν αὐταῖς, εἶχαν χρυσὰ ἐκείνοι
μαχαίρια ποῦ ἀπ' ἀργυροῦς κρεμόνταν τελαμώναις.
καὶ πότ' ἐτρέχαν κυλητὰ μὲ πόδια μαθημένα,
ὥσάν σταμνᾶς, ὅπου τροχὸν ἀρμόδιον ἔς τὴν παλάμην
τὸν τριγυρνᾷ καθήμενος νὰ δοκιμάσῃ ἂν τρέχῃ,
καὶ πότε ἀράδα ἔτρεχαν ἀντίκρον ἔς τὴν ἀράδα.
καὶ τὸν ἀσύγκριτον χορὸν τριγύρω ἐδιασκεδάζαν
πολὺς λαὸς καὶ ἀνάμεσα ὁ αἰοιδὸς ὁ θεῖος
κιθάριζε καὶ ὥς ἄρχιζεν ἐκεῖνος τὸ τραγοῦδι
δυὸ χορευταῖς ἔς τὴ μέση τοὺς πηδοῦσαν καὶ ἐγυρίζαν.

Τὸν ποταμὸν Ωκεανὸν καὶ δυνατὸν καὶ μέγαν
γύρω ἔς τὸν κύκλον ἔθεσε τῆς στερεῆς ἀσπίδας

Καὶ τὴν τραπὴν ὥς τοῦ καμὲν ἀσύντριφτην ἀσπίδα,
θώρακα κάμνει π' ἀστραφτεν ὅσο ἡ φωτιά δὲν λάμπει,
κράνος κατόπι στερεόν, ἀρμόδιο ἔς τὸ κεφάλι,
καλότεχνο μὲ ὀλόχρυσον ἔς τὴν κορυφὴν του λόφον,

καὶ ἀπὸ λεπτὸν κασσίτερον μορφώνει ταῖς κνημίδαῖς.

Καὶ ὅλα τὰ ὅπλα ὥς ἔκαμε τὰ ἐσήκωσε ὁ τεχνίτης
καὶ τοῦ Ἀχιλλέως τὰ βάλεν ἐμπρὸς εἰς τὴν μητέρα.
καὶ αὐτὴ μὲ τ' ὅπλα π' ἀστραφταν, τοῦ Ἡφαίστου δῶρο, ἐχύθη
ὥσάν γεράκι ἀπ' τὴν κορυφὴν τοῦ χιονισμένου Ὀλύμπου.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΛΑΣ

ΑΙ ΛΑΪΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ο Πειραιεύς, ἡ πρώτη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον πρὸς πᾶσαν ἄλλην πόλιν τοῦ Βασιλείου. Λέγοντες δὲ πρόοδον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰ ἀσφαλέστερα γνωρίσματα αὐτῆς εἰς τὴν διάδοσιν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως παρὰ τῷ λαῷ. Ὁ Δῆμος παρέχει πρὸς τοῦτο ἄφθονα τὰ μέσα Τελευταῖον μάλιστα χάριν εἰς τὰς φροντίδας τοῦ τέως δημάρχου κ. Τρύφωνος Μουτσοπούλου ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐστεγάσθη εἰς ὥρατα κτίρια εἰδικοῦ παιδαγωγικοῦ σχεδίου ἐκ τῶν τελειότερων. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τούτου. Ὁμιλοῦντες διὰ τὴν διάδοσιν τῶν πρώτων γραμμάτων παρὰ τῷ λαῷ, ἐννοοῦμεν τὰς συστηματικὰς ἐκείνας προσπαθείας, τὰς ὁποίας τόσον ὁ Δῆμος ὥσθ καὶ ἰδιωτικὰ σωματεῖα καταβάλλουν πρὸς διδασκαλίαν τῶν στοιχείων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀπαραιτήτων τινῶν γνώσεων εἰς τὰ τέκνα ἀπόρων οἰκογενειῶν, τὰ ὅποια δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, καθὼς καὶ εἰς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ προχωρημένης ἡλικίας τῶν ὁποίων τὸ ἐπάγγελμα θὰ καθίστα μᾶλλον προσοδοφόρον ἢ ἀπόκτησις ἀναλόγων πρακτικῶν γνώσεων ὁμοῦ μετὰ τῆς διδασκαλίας τῶν πρώτων γραμμάτων. Ἐνταῦθα θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ προκειμένου περὶ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ὅτι αὕτη εἶνε δυστύχημα ὅτι δὲν ἐγένετο πράγματι ὑποχρεωτικὴ παρ' ἡμῖν, ἐπιβαλλομένων πι νῶν εἰς τοὺς ἀμελοῦντας γονεῖς ν' ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα τῶν εἰς τὰ σχολεῖα· ἀλλὰ καὶ τί ἐγένετο παρ' ἡμῖν, οἱ ὅποιοι νομίζομεν ὅτι ἀποτελοῦμεν Κράτος, ἐνῶ εἴμεθα ἄτακτον πλῆθος γραφειοκρατῶν, διὰ νὰ γείνη καὶ αὐτό;

Εὐτυχῶς αὐτὴν τὴν ἐγκληματικὴν ἀμέλειαν

τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἔρχεται ν' ἀναπληρώσῃ ἡ πρωτοβουλία, καὶ ἡ πρὸς τὴν πρόοδον ὁρμὴ τῶν ἰδιωτῶν. Ἡ δὲ κοινωνία τοῦ Πειραιῶς δύναται νὰ καυχηθῇ, ὅτι πρωτοστατεῖ εἰς τὸν καλὸν αὐτὸν ἀγῶνα τῆς διαδόσεως τῆς στοιχειώδους παιδείας εἰς τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ, καθὼς καὶ τῆς πρακτικῆς μορφώσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων.

Δύο σωματεῖα ὁ «Πειραικὸς Σύνδεσμος» πρῶτον καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἀτμομηχανικὸς σύνδεσμος «Προμηθεὺς» διατηροῦσι νικητερινὰς λαϊκὰς Σχολάς, τελευταῖον δὲ εὐγενὲς δέσποινα ἡ κυρία Ἑλένη Ἐπαμ. Πολιτάκη ἀνέλαβε νὰ ἰδρῶσιν κυριακὰ σχολεῖα πρὸς μόρφωσιν τῶν ἐργατῶν, πραγματοποιοῦσα ἰδέαν, τὴν ὅποιαν ἄλλοτε ἡ παρ' ἡμῶν ἐκδιδομένη ἐν Πειραιεὶ «Ἐφημερὶς τῶν Τεχνιτῶν» ἔρριψε πρώτη εἰς τὴν δημοσιότητα.

Τὸ ἔργον τοῦ «Πειραικοῦ Συνδέσμου» εἶνε διττόν, διδασκαλία τῶν στοιχείων τῆς ἐκπαίδευσως εἰς ἀπόρους μαθητὰς καὶ μόρφωσιν τῶν τεχνιτῶν τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ μηχανουργεῖα τοῦ Πειραιῶς εἰς τρόπον ὥστε διανύοντες οὗτοι τὰ μαθήματα τοῦ βιοτεχνικοῦ τμήματος τοῦ Συνδέσμου νὰ λαμβάνωσι πτυχίον μηχανικοῦ καὶ νὰ καλλιτερεύωσιν ἐπαγγελματικῶς τὴν ἐπαγγελματικὴν τῶν θέσιν.

Αἱ Σχολαὶ τοῦ «Πειραικοῦ Συνδέσμου» λειτουργοῦσι καλῶς. Οἱ φιλότιμοι νέοι τοῦ Πειραιῶς οἱ ἰδρύναντες τὸν Σύνδεσμον τοῦτον ἐργάζονται μετὰ ἀκαταπονήτου δραστηριότητος. Ἐκτὸς ὅτι διδάσκουσιν οἱ ἴδιοι, ἔχουν προσλάβει ἱκανοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους. Ἄνω τῶν 500 νέων φοιτῶσι πάντοτε εἰς τὰς νικητερινὰς Σχολὰς τῆς διδασκαλίας τῶν πρώτων γραμμάτων. Τὸ ἥθος τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν ταῖς Σχολαῖς τάξις προκα-

λοῦσιν εὐχάριστον ἐντύπωσιν. Δυστυχῶς κυριαρχεῖ καὶ ἔδω τὸ κυβερνητικὸν πρόγραμμα, τὸ δὲ αἰώνιον γλωσσικὸν ζήτημα, τουτέστιν ἡ ἀντικρὺς ἀντιτιθεμένη πρὸς τὸ αἶσθημα τῶν μικρῶν μαθητῶν διδασκαλία διὰ γλώσσης ἀκαταλήπτου κλέπτει πολὺν χρόνον ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ τυραννία τοῦ κ. Μιστριώτου καὶ τῶν ὁμοφρονούντων μετ' αὐτοῦ σοφῶν ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὰς Σχολὰς ταύτας, ὅπου εἶνε ἀνάγκη τὰ πράγματα νὰ καθίστανται ἀμέσως γνωστὰ διὰ τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν μανθάνει ἐκ γενετῆς ὁ μικρὸς μαθητής. Ἀντὶ τοῦτου εἶνε ὑποχρεωμένον τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ πλᾶσμα νὰ διδαχθῇ πρῶτον μίαν νέαν γλῶσσαν καὶ δι' αὐτῆς τὰς ἀναγκαίουσας εἰς αὐτὸ γνώσεις. Θὰ ἦτον εὐκταῖον οἱ εὐγενεῖς νέοι, οἱ ἰδρύναντες τὸν «Πειραικὸν Σύνδεσμον» καὶ ἀνέχοντες εἰς πρακτικὰ ὅλως ἐπαγγέλματα, μηδεμίαν ἔχοντα σχέσιν μετὰ τὸν σχολαστικισμόν, ν' ἀπέκλειον ὡς λύμην ἐκ τῶν σχολῶν τῶν τὸ ἀπαίσιον αὐτὸ κυβερνητικὸν πρόγραμμα καὶ νὰ ἐπρωτοστάτουν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λαϊκῆς γλώσσης ἐν αὐταῖς. Ἄλλ' ὅ,τι θὰ ἦτον καθήκον τοῦ Κράτους, ἐνὸς νοήμονος ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ διατυπώσωμεν ὡς ἀξίωσιν εἰς ἰδιώτας καὶ δι' αὐτὸ περιοριζόμεθα ἀποβλέποντες εἰς τὸ εὖελπι μέλλον, τὸ ὁποῖον ἀμειλίκτως θὰ καταδικάσῃ τὸ σημερινὸν δολοφόνον πάσης διανοητικῆς ἀναπτύξεως σύστημα, νὰ τὸ διατυπώσωμεν ὅλως ἰδανικῶς ὡς εὐχὴν.

Ἄλλ' ἀνεξαρκῆτως τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, τὰ ἠθικὰ ἀλλὰ καὶ πρακτικὰ ἀποτελέσματα τῶν νυκτερινῶν αὐτῶν Σχολῶν εἶνε μεγάλα. Δύναται τις ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Πειραικὸς Σύνδεσμος ἠλάττωσεν ἐπαισθητῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναλφαβήτων τῆς γείτονος πόλεως καὶ χάρις εἰς αὐτὸν μίαν ἡμέραν δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἄνθρωπος ἀγράμματος ἐν Πειραιεῖ. Ὅ,τι τὸ Κράτος ἠμέλησε νὰ πράξῃ ἰδοὺ ὅτι εἰς ἰδιωτικὸς Σύλλογος τὸ ἐπιτελεῖ ἐπιβοηθητικῶς, ἀλλὰ μετὰ ἐπιτυχίας. Πάντες δὲ σήμερον γνωρίζομεν, ὅτι οὐδεμία ἀπασχόλησις καὶ ἡ μᾶλλον ταπεινὴ καὶ ἡ ἥμισυ προσοδοφόρος εἶνε δυνατὴ ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν πρώτων γραμμάτων.

Ὡς πρὸς τὸ βιοτεχνικὸν τμῆμα τοῦ «Πειραικοῦ Συνδέσμου» τοῦτο λειτουργεῖ μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς τελειότητος. Διδάσκονται ἐν αὐτῷ ὅλα τὰ μαθήματα θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ τὰ χρήσιμα εἰς ἓνα μηχανικόν. Τὸ τμῆμα τοῦτο κατέστησεν ἱκανοὺς μη-

χανικοὺς πολλοὺς ἀφανεῖς τέως τεχνίτας.

Τὸ ἕτερον σωματεῖον ὁ ἀτμομηχανικὸς Σύνδεσμος «Προμηθεὺς» ἔχει μόνον νυκτερινὰς Σχολὰς τεχνιτῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀπόφοιτοι διὰ τῶν μέσων αἵτινα διαθέτει ὁ Σύνδεσμος διορίζονται ἀμέσως μηχανικοὶ ἐμπροκίων ἀτμοπλοίων. Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὰς σχολὰς ταύτας εἶνε πλήρης. Διδάσκονται ἀκόμη καὶ ξέναι γλῶσσαι, ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ.

Ὁ Δῆμος Πειραιῶς συντρέχει γενναίως τὰ σωματεῖα ταῦτα. Ἐχει παραχωρήσει εἰς αὐτὰ δύο δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ ἓν ἐλληνικόν. Ἐτησίως δὲ παρέχει εἰς ἀμφοτέρω χρηματικὴν ἐπιχορήγησιν.

Χάρις εἰς τὰ σωματεῖα ταῦτα ὁ τεχνίτης ἐν Πειραιεῖ ζῇ κοσμιωτέραν καὶ εὐγενεστέραν ζωὴν. Ἀντὶ νὰ χάνῃ τὸν καιρὸν του, τὴν ὑγίαν του καὶ τὸ χρῆμα του φοιτῶν τὰς νύκτας εἰς καπηλεῖα καὶ ἄλλα ὀπανηρὰ κέντρα διασκεδάσεων, μεταβαίνει ὡς εὐπειθὴς καὶ κόσμιος μαθητὴς εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, ὁπόθεν φεύγει μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἄλλος ἐντελὴς ἄνθρωπος ἀφ' ὅ,τι εἰσῆλθε, κάτοχος πολλῶν χρησίων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζε, καὶ εἰδήμων τῆς τέχνης του.

Εἰδικῶς δι' αὐτὴν τὴν κατ' ἄνθρωπον μόρφωσιν καὶ ἠθικὴν διάπλασιν τῶν τεχνιτῶν νομίζομεν, ὅτι τοιοῦτο εὐεργετικὸν σύστημα ἡδύνατο νὰ ἐφαρμοθῇ καὶ διὰ τὴν πολυπληθεστέραν τάξιν τῶν ἐργατῶν. Καὶ πρὸς μὲν τὴν οἰκονομικὴν αὐτὴν ἀνεξαρτησίαν εὐρέθῃ ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος νὰ ἐργασθῇ ἰδρύων τὴν *Λαϊκὴν Τράπεζαν*. Εἶνε δὲ οὗτος ὁ κ. Δ. Μωράκης γραμματεὺς τῶν ἐργοστασίων Τζῶν Μὰκ Δούαλ καὶ Βάρβουρ. Κατήρτισε τὸ συμβούλιον ἐκ τῶν πρώτων βιομηχάνων τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐπροκάλεσε καὶ δωρεὰς τούτων. Δυστυχῶς ὁ Δῆμος τοῦ ἠρηνήθη τὴν συνδρομὴν του ἔνεκεν εὐτελοῦς προσωπικῆς φιλοδοξίας καὶ τὸ εὐεργετικὸν ἔργον ἔμεινεν ἀνεκτέλεστον. Ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν ὁμως καὶ ἐν γένει κοινωνικὴν μόρφωσιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων οὐδὲν ἐγένετο ἔξ ὧσων λειτουργοῦν ἐπιτυχῶς ἐν Βελγίῳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἐννοοῦμεν τοὺς λαϊκοὺς Συλλόγους εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ὁποίων τὴν ἐσπέραν μετὰ τὴν ἐργασίαν συνέρχονται οἱ ἐργάται καὶ ἀκούουν διαλέξεις περὶ ὀφελίμων πραγμάτων, μουσικὰς συναυλίας, ἀκόμη δὲ καὶ ἀφηγήσεις περὶ καλλιτεχνικῶν θεμάτων ἐξευγενιζόμενοι οὕτω κατὰ τὰς ιδέας καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι ἡ προοδευτικὴ κοινωνία τοῦ Πειραιῶς τα-

χέως θὰ παρουσιάσῃ καὶ τοὺς πρωτεργάτας τῆς νέας αὐτῆς κινήσεως.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸν ἄρρενα ἐργατικὸν πληθυσμόν. ἄλλ' ἡ γείτων πόλις περικλείει καὶ χιλιάδας ὄλως ἐργατῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ νηματοουργεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα, περὶ τῆς μορφώσεως τῶν ὁποίων οὐδεμία ἔχει ληφθῇ πρόνοια. Εὐτυχῶς ἡ πρωτοβουλία τῆς κυρίας

Ἑλένης Ἐπαμ. Πολιτάκη περὶ ἰδρύσεως κυριακῶν σχολείων διὰ τὰς ἐργάτιδας ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ τὴν τόσῃ αἰσθητῇ ταύτῃ ἐλλείψει.

Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία, ὅτι πάντες οἱ δυνάμενοι θὰ συνδράμωσι τὴν εὐγενῆ δέσποιναν εἰς τὸ φιλόανθρωπον, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν αὐτὸ ἔργον.

Γ. ΒΩΚΟΣ

ΚΥΗΑΡΙΣΣΙ

*Ψηλώνω κ' εἶμαι θλιβερός καθὼς τὸ κυπαρίσσι
ὀλημερὲς στὸν ἴσκιό μου πληθαίνουν οἱ σταυροί,
καὶ καρτερῶ τὸ σύννεφο, ποῦ θάρρη νὰ βροντήσῃ,
καὶ ποῦ τ' ἀστροπελέκι του θὰ ρίξῃ νὰ μὲ βροῇ.*

*Μὰ ὅταν τὰ μαῦρα φύλλα μου λούζει τὸ φῶς τ' Ἀπρίλη,
στον κλώνον μου, χρυσόφτερα πουλιὰ ἀπ' τὸν οὐρανὸ
καινούριοι πόθοι κάθονται κ' ἀπ' τὴν αὐγὴ ὡς τὸ δαίλι,
ἓνα σκοπὸ χαρούμενο ξεχνιοῦμαι κ' ἀρχινῶ.*

ΑἴΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΜΟΣΧΟΥ

ΑΛΦΕΙΟΣ

*Ἀφοῦ κατὰ τὸ πέλαγος ὁ Ἀλφεὺς τρανᾶ,
Πρὸς τὴν Ἀρέθου ἀντικρὺ μὲ τὸ νερὸ πηγαίνει,
Καὶ φύλλα παίρνει γιὰ προικὰ καὶ λούλλουδ' ἀκριβὰ
Καὶ μὲς τὰ κύματα βαθὺς κάτω καὶ κάτω μπαίνει.
Κιὼς τόσο, ἐνῶ περνᾷ, νερὸ δὲ σμίγει μὲ νερὸ
Καὶ δὲν τὸ ξέρ' ἡ θάλασσα πῶς ποταμὸς διαβαίνει.
Τέχνες ποῦ βρίσκει τὰπιστο παιδὶ τὸ πονηρό!
Καὶ ποταμὸν ὁ Ἐρωτὶς νὰ κολυμπᾷ μαθαίνει.*

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

Ο ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΓΩΝ

[ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ]

Ετυχέ ποτε, ἐν ᾧ ἀνευρεῖσθε σύνδενδρον πρᾶνές νὰ συναντήσητε καὶ φοβερόν εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους, σπάνιον τώρα, ἐρείπια λησμονημένα, καθ' ὧν ἐπέρχεται ἀπειλητικὸν τὸ δάσος; Σπόνδυλος ἐδῶ ἀνεστραμμένος κιονόκρανον ἐκεῖ συντετριμμένον. Ἡ βλάστησις, ἔσχατος ἐχθρὸς, συμπληροῖ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ χρόνου. Ἐν ᾧ πλησιάζουσιν οἱ κλάδοι, αἱ δ' ὥδεις καὶ ρωμαλέαι ρίζαι, ἐν ὕλομανεῖ ὀργασμῷ, ἐμπήγνυνται ὑπὸ τὰ μάρμαρα, σφηνοῦνται εἰς τοὺς στυλοβάτας, ἀποσπῶσιν ἀλλήλων τ' ἀπ' αἰώνων ἠνωμένα, ἀπειλοῦσιν ὅ,τι ἔμεινεν ὀρθόν. Ἡ πάλιν αὕτη τοῦ σφρίγγους τῆς βλαστήσεως πρὸς τὸ περιωσθὲν ἐκ τοῦ παρελθόντος, τοῦ ἀνυπομόνου καὶ ἀνευλαβοῦς θαλεροῦ πρὸς τὸ κιτρινωπὸν ἐκ τῶν αἰώνων, συμβολίζει γενικὸν βιολογικὸν νόμον, τὴν πάλιν τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου, εἰς τὰς ἰδέας, τοὺς θεσμούς, τὴν τέχνην, εἰς πάντα.

Ἄλλοι ἀντιλοῦσι τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν ἐκ τοῦ παρελθόντος. Ὁ βωμὸς τῶν εἶνε πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ ψυχὴ τῶν μένει προσηλωμένη εἰς ἀναμνήσεις καὶ ἀγωνίζονται περὶ τῶν ἰδεῶν τῶν «αἰώνιων καὶ ἀγερᾶτων» ὅπως ἀγωνίζεται τις ὑπὲρ παλαιᾶς, ἐνδόξου σημαίας, ἣτις πρέπει νὰ μεταβιβασθῇ, ἱερὰ καὶ ἀλώβητος, πιστῶς, διὰ τῶν γενεῶν, ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα.

Ἄλλοι πάλιν ὑψώνουσι νεογραφὴν σημαίαν ἐπὶ νεοκόπου στελεοῦ, καί, στρέφοντες ἀποφασιστικῶς τὰ νῶτα εἰς ὅ,τι μένει ὀπίσω, ζητοῦντες διὰ τοῦ βλέμματος εἰς τὸν ὀρίζοντα σημειῖόν τι μακρινὸν καὶ ποθεινόν, ὁρμῶσι μὲ τὴν ἀδέσμευτον κραυγὴν τῶν ἀρχεγόνων φύλων: Ἐμπρός, καὶ πάντοτε ἔμπρός!

Ἡ ἀντίθεσις τῶν παλαιῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν νέων πόθων οὐδαμῶς κατεφάνη μετὰ τὸς δ' ἐξήκοντος, τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας, ὅσον ἐν ταῖς προπαθείαις πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς μέσης παιδείσεως. Ὡς νὰ ἔγεινε ταυτοχρόνως αἰσθητὸν πανταχοῦ τὸ νόσημα, γενικὴ δυσφορία ἐξεδηλώθη εἰς ἅπαντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη, ἢ αὕτη ἐπὶ κλησὶς ἠκούσθη παντα-

χόθεν: Ἡ παιδείσις ἢ μεταξὺ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου διέρχεται κρίσιν. Εἶνε τι νόθον, προπαιδευτικὸν συγχρόνως καὶ αὐτοτελές, μέσον καὶ σκοπός, ἀλλ' ἐπαρκῶς οὔτε τὸ ἐν οὔτε τὸ ἕτερον, ἀνευ εὐκρινῶς διαγεγραμμένου ὁρίου, ἵδρυμα ἄλλων χρόνων, ἄχρηστον τώρα ὅπως τὰ ἐρείπια, σκοπεῖον ἄλλοτε νὰ στολίσῃ μᾶλλον ἀριστοκρατικῶς τὰ πνεύματα διὰ τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ὀφείλον σήμερον, ἀλλ' ἀδυνατοῦν, νὰ ὀπλίσῃ τὰς ψυχὰς πρὸς τὰς ἐντόνους καὶ ἐπειγούσας ἀνάγκας τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἄλλ' εἰς τοὺς ὁρμήσαντας νὰ κατεδαφίσωσιν ἀντετάχθησαν οἱ ὁρμήσαντες νὰ διαφυλάξωσι, καὶ περὶ τὸ Γυμνάσιον συνήφθησαν ὁμηρικοὶ ἀγῶνες. Ἰδρύθησαν Σύλλογοι, ἰδρύθησαν περιοδικὰ, οἶονε φρούρια καὶ ὀχυρώματα πρὸς ἐπίθεσιν καὶ ἄμυναν. Οἱ ἀδιάλλακτοι ὠχυρώθησαν εἰς τὰ δύο ἄκρα. Οἱ ἀνατρεπτικοί, οἱ ἐκ βάθρων μεταρρυθμισταὶ ταχθέντες ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ μεγάλου Du-Bois Reymond ἠξίουσαν ἕνεκα τῆς μεγίστης ἐπενεργείας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἢ γυμνασιακῇ παιδείσιν νὰ ἐμποτισθῇ θετικῶν γνώσεων. Οἱ κλασικοί, οἱ συνεχίζοντες τὴν φιλολογικὴν ἀντίληψιν τοῦ Γουλιέλμου Οὐμβολδ καὶ τοῦ Ἑρδερ δι' ἄσχυρίζοντο, μετὰ τῆς αὐτῆς πεποιθήσεως, ὅτι σκοπὸς τοῦ γυμνασίου δὲν εἶνε προπαρασκευὴ πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς ἀλλὰ καθαρῶς ἀνθρωπιστικός. Δύο ἐξαιρετικὰ ἔθνη τῆς ἀρχαιότητος, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι, ἔζησαν τὸν τελειότατον ἀνθρώπινον βίον, ἢ δὲ μελέτη καὶ ἡ γνῶσις τοῦ βίου τούτου συντελεῖ περισσότερο παντὸς ἄλλου εἰς τὸ νὰ γείνη ὁ ἄνθρωπος πράγματι ἄνθρωπος. Τὸ γυμνάσιον λοιπὸν ὀφείλει νὰ παράσῃ μόρφωσιν γενικὴν, ἀσκοῦσαν καὶ δυναμοῦσαν τὸν νοῦν ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἱκανὸν ν' ἀσχολῇται, διὰ τῆς κτηθείσης ἥδη αὐτενεργείας, ἐπιτυχῶς καὶ ἀσφαλῶς περὶ οἵαςδήποτε γνώσεως θεωρητικῆς ἢ πρακτικῆς.

Μεταξὺ τῶν πρώτων, τοὺς ὁποίους ὁ διάσημος παιδαγωγὸς Rein ἀποκαλεῖ ριζοσπά-

ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΣ
Ο ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ ΣΤΑΘΜΟΣ — ΣΚΗΤΟ ΠΑΥΛΟΥ ΜΑΡΙΟΠΟΥΛΟΥ

στας χρησιμοθήρας (Radikaler Utilitarier) καὶ τῶν δευτέρων, τῶν *συντηρητικῶν*, εὖρον θέσιν οἱ μέσοι, οἱ ἐκλεκτικοί, οἱ συνδιαλακτικοί, μὴ κρημνίζοντες ἄρδην τὸ παλαιὸν οἰκοδόμημα ἀλλὰ μόνον μετασκευάζοντες καὶ συμπληροῦντες αὐτὸ πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι διεχωρίσθησαν· διότι οἱ μὲν εἶχον τὴν συμπάθειάν των μᾶλλον πρὸς τὰ δεξιὰ, οἱ δὲ μᾶλλον πρὸς τ' ἀριστερά.

Αἱ ἰδέαι ἐγκλείουσιν ἐν αὐταῖς ὁρμὴν πρὸς πραγμάτωσιν, ὡρᾶν ἀπὸ δυνάμει νὰ μεταβληθῶσιν εἰς *ἐνεργεία*. Ἐν Πρωσσίᾳ, Βαναρίᾳ Σαξωνίᾳ, Βυρτεμβέργῃ, καὶ ἐν τοῖς διαφόροις δουκάτοις τῆς Γερμανίας ἀπὸ τοῦ 1891 — 93 ἐξετελέσθησαν πολλαὶ μεταρρυθμίσεις. Παρὰ τὰς διαφοροὺς κατὰ τόπους ἀντιλήψεις καὶ ἀνάγκας εἰς τρία τινὰ συνεφώνησαν τὰ γερμανικὰ κράτη α') εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς διανοητικῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ σώματος διὰ τῆς γυμναστικῆς β) τὴν *δυναμικὴν* ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦ καὶ τὴν μόρφωσιν ἰσχυροῦ χαρακτήρος καὶ γ') εἰς τὸ νὰ ὑποχωρήσῃ, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν χρόνων ἡμῶν κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ χρῆσιν τῶν ἀντικειμένων τῆς μορφώσεως, τὸ παλαιὸν εἰς τὸ νέον, τὸ ξένον εἰς τὸ ἐθνικόν, τὸ γλωσσικὸν εἰς τὸ πραγματικόν, τὸ ἐπιστημονικὸν εἰς τὸ καλλιτεχνικόν.

Ἐν Ἑλβετίᾳ ἐπίσης ζωηρὰ ἐξεδηλώθη ἡ τάσις πρὸς ἀναμόρφωσιν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ μέση παιδείσις κατευθυνθεῖσα πρὸς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου μετωνομάσθη *enseignement secondaire moderne*.

* *

Εἶνε ἀναντίρροπον ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν νοσεῖ ἡ μέση παιδείσις. Ὡς *προπαιδευτικὴ* οὐδαμῶς παρασκευάζει τὸν νοῦν εἰς ἐπιστημονικὴν αὐτοργίαν, ὥς *αὐτοτελής* δέ, τυφλὴ καὶ ἀψυχολόγητος, οὔτε τὴν ἰδιοφυίαν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, οὔτε τὰ ἰδανικὰ αὐτῆς, οὔτε τὰς πολυμερεῖς ἀνάγκας τῆς ἐλληνικῆς χώρας, ὥς χώρας ναυτικῆς, ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς, γεωργικῆς, ὠθεῖ τοὺς ἀποφοίτους της, — ἀφ' ὧν ἐξέθλιψεν ὅτι ζωηρὸν καὶ αὐτόβουλον καὶ ἐπιχειρηματικὸν ἔχει ἐκ φύσεως ὁ Ἕλλην, καὶ ἀμόρφωτος ἀκόμη — εἰς τὸ τέλμα τῆς ὑπαλληλίας.

Ποία εἶνε ἡ ἀληθὺς εἰς τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, τὰς ἰδιαζούσας χωρογραφικὰς καὶ ἐθνολογικὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς ἰδεώδεις καὶ τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῶν νεωτέ-

ρων χρόνων ἀρμόζουσα μέση παιδείσις; Περὶ τούτου ἔπρεπεν οἱ ἀριστεῖς σύμπαντος τοῦ ἐλληνικοῦ, οἱ ἐξ ἐπιστήμης ἢ ἐξ ἐμπειρίας σοφοί, νὰ ἐκφράσωσι τὴν γνώμην των. Θεωρῶ μεγίστην ἔλλειψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου ὅτι δὲν προέβαλεν εἰς συζήτησιν ὁλόκληρον τὸ βαρυσήμαντον ζήτημα τῆς μέσης παιδείσεως, τὸ ἔχον ἀνάγκην *ἐλληνικῆς λύσεως* καὶ περιορίσθη εἰς ἐν μέρος μόνον αὐτοῦ, «τὴν παιδαγωγικὴν μόρφωσιν τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης παιδείσεως».

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο θεμελιώδη σημασίαν ἀπένειμεν ὅχι μόνον τὸ ἐν Βερολίῳ, πρὸ τῶν μεταρρυθμίσεων συγκληθὲν Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον, τοῦ ὁποῦ αἱ λεπτομερεῖς διδακτικώταται *Verhandlungen* ἐδημοσιεύθησαν ἐν περιεκτικῷ τόμῳ, ἀλλὰ καὶ τὸ Διεθνὲς Ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον τῶν Παρισίων τῷ 1900. Ἐν τῷ τμήματι τῆς μέσης παιδείσεως τὸ πρῶτον πρῶτον πρὸς συζήτησιν προταθὲν θέμα ἔχει ἐπὶ λέξει:

— A quelle diversité des besoins sociaux doit répondre l'enseignement secondaire et comment peut-il s'y adapter?

* *

Ἀρκεῖ ἄρα γε νὰ γινώσκῃ τις τὰ πράγματα διὰ νὰ ἐξεύρῃ μόνος καὶ τὴν μέθοδον τῆς μεταδόσεως αὐτῶν, ἡ δὲ πείρα, ἡ ἀπλὴ μηχανικὴ πείρα, ἀρκεῖ ἄρα γε, ἄνευ οἰουδήποτε φωτὸς θεωρίας, δι' ἰδίας ἐκάστοτε ἀποπείρας καὶ ψηλαφήσεως, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὠραίαν καὶ δύσκολον τέχνην τοῦ διδάσκειν;

Ἄλλοτε παρεδέχοντο τοῦτο ἀδιστάκτως ὁ δὲ περιώνυμος ἱστορικὸς Λόρεντς ἀπορρίπτων μετὰ τινος περιφρονήσεως τὰς «ἀνωφελεῖς μικρολογίας τῆς παιδαγωγικῆς» ἔλεγε πρὸ τινῶν ἔτι ἐτῶν ἀποφθεγματικῶς: «Ἡ ἐπιστήμη, εἶνε ἡ μόνη ἀποφασίζουσα περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν πρέπει νὰ διδάσκηται» (*Die Wissenschaft ist es, welche über die Art wie sie gelehrt werden soll, allein entscheidet*).

Ἀλλὰ σήμερον τοιαῦτα γινώμαι ἀπαιτοῦσι θάρρος καὶ θεωροῦνται παραδοξολογία. Κατὰ περίεργον δὲ σύμπτωσιν ἕτερος ἱστορικὸς ἐπίσης διάσημος, ὁ Ερνέστος Lavisse κατὰ τὴν ἐπίσημον ἑναρξιν τῶν παραδόσεών του ἐν τῇ *Faculté des Lettres* τῶν Παρισίων ἔλεγε πρὸς τοὺς φοιτητάς:

«Οἱ περισσότεροι ἐξ ὑμῶν φαντάζονται ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν

μέσῃν παιδεύουσιν καὶ ὅτι ἀρμόζει μόνον εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ τὰς δημοδιδασκαλίσας. Προσέχετε!.. Αἱ παροῦσαι ὥραι ἀπαιτοῦσι ὅπως οἱ μαθηταὶ οἱ ἀνατρεφόμενοι εἰς τὰ γυμνάσια παιδεύωνται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ βίου ὑπὸ ἀληθῶν παιδαγωγῶν. Οὐδαμοῦ ἡ ἀπειρία εἶνε τόσον ἐπικίνδυνος, ἡ ἀδράνεια τόσον φοβερά ὅσον εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης παιδείας».

Ἡ τοιαύτη μηχανικὴ ἐμπειρία, ἡ τοιαύτη στεῖρα βυζαντινὴ μικρολογία ἐξευέρισεν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Τῷ 1779 ὁ ἱερομόναχος Μοισιόδαξ ἐμασίγωνεν ὡς ἐξῆς τὴν μικροπράγμονα καὶ ἀνιαρὰν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν.

«Πρῶτον λέγω, ὅτι νὰ παύσῃ ἐντελῶς τόσον ἡ *ψυχαγωγία* ὅσον ἡ *πολυλεξία*. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡ πρώτη δὲν μὲ φαίνεται παρὰ μία χασομερία αἰσθητῆ καὶ ἡ δευτέρα ἓνα περισπᾶσμα περιττόν, τὸ ὁποῖον ἀφαιρεῖ τὴν εὐκίνησιν τοῦ μαθητοῦ καὶ μία τέχνη τῆς δισσολογίας. Τί βασανίζεις, ὦ λογιώτατε, τὸν μαθητὴν σου μὲ αὐτὴν τὴν λεπτογραμμίαν, τὸν καιρὸν τῆς πράξεως τῆς ὁποίας δύναται νὰ καταβάλλῃ εἰς ἀσκήσιν ἄλλην, ἥτις τῷ ὄντι νὰ χρησιμεύσῃ αὐτῷ; κτλ.¹ Εἰς τοὺς «*Αὐτοσχεδίους Στοχασμούς*», ὁ Κοραῖς ὁμιλῶν περὶ τῆς *θρυλουμένης τότε εἰς τὴν φωτισμένην Ἑθρῶπην* νέας μεθόδου τῆς παιδαγωγίας τοῦ Πεσταλότση, ἐπιλέγει: «Ἡ συνήθης ἡμῶν μέθοδος τῆς παραδόσεως καὶ τῶν λεγομένων κοινῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀπλῶς ἡ παιδαγωγία εἶνε τόσον διεστραμμένη ὥστε χειροτέραν αὐτῆς νὰ δεχθῶμεν κίνδυνον κανένα δὲν τρέχομεν. Ἀπὸ τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον ἐὰν ἄλλο δὲν κερδίσωσιν οἱ διδάσκαλοι, θέλουσι καὶ μάθειν νὰ προσφέρωνται μὲ πατρικὴν ἡμερότητα πρὸς τὰ παῖδια καὶ νὰ ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὰ σχολεῖα τὴν σκυθικὴν ἀγριότητα καὶ βίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πολλὰ δυστυχέστατα ἀνθρωπάκια χρεωστοῦν καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ τὰ δουλοπρεπῆ των φρονήματα».

Ἐκ δὲ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κόμητος Γύλφορντ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Ἀσώπιον, σπουδάζοντα τότε ἐν Γοτίγγῃ, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ὁ Γ. Ζωχιὸς ἐν τῇ *Ἑστία* τοῦ 1879, μανθάνομεν πόσον ζωηρὰ εἶχε καταστῆ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀνάγκη παιδαγωγικώτερας διδασκα-

¹ Σάθα Νεοελλ. Φιλολογίας παράρτημα σ. 148.

λίας. Ὁ μετ' ὀλίγον ἰδρυτὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας Λόρδος ἔγραψεν ἐκ Βενετίας, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1819, εἰς τὸν ἡπειρώτην σπουδαστὴν. «Ἡ συνήθης παράδοσις τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος ἀπέβλεπεν, ἂν δὲν λανθάνωμαι, μόνον τὴν διασάφησιν τῶν λέξεων τὸ τεχνολογικόν, ὀρθογραφικόν καὶ συντακτικόν τῆς παλαιᾶς γλώσσης, ἔλειπε δὲ ἐκείνη ἡ ἀναλυτικὴ τάξις, ἡ ὁποία διαμελίζουσα τὰς χάριτας τοῦ λεκτικοῦ, ἀναπτύσσουσα τὰς ἐννοίας καὶ τοὺς σκοποὺς, διδάσκουσα τὸν τρόπον καὶ τὴν μέθοδον τῆς συγγραφῆς τῶν παλαιῶν καὶ παραβάλλουσα αὐτοὺς μὲ ὅσους εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐνησχολήθησαν, φωτίζει τὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν καὶ μὲ τὸν λύχνον τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ ἀναλυτικῆς δυνάμεως τὸν ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς καὶ ἀπροσπορεύστως εἰς τὴν καθαρὰν γνῶσιν ὅχι λέξεων ἀπλῶς ἀλλ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῆς πραγματικῆς συγγραφῆς τῶν συγγραμμάτων».

Ἄλλ' εἶνε πασίγνωστον ὅτι ἡ μέθοδος, ἥτις εἶνε ἀρμονία τις λελογισμένων καὶ προσφυῶν ἐνεργειῶν τεινουσῶν εἰς ὠρισμένον τέρμα, ἐξαρθαται, ὡς καὶ ἡ μουσικὴ, ἐκ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς, κατήντησε δὲ κοινοτοπία τὸ γαλλικὸν λόγιον «*tant vaut le maître, tant vaut l'écôle*». Βαθυφρόνως ἔλεγεν ὁ Γκυζώ: «Οἱ ἄριστοι νόμοι καὶ θεσμοί, τὰ ἄριστα βιβλία εἶνε τι ἀσήμαντον ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐντεταλμένοι νὰ θέσωσιν αὐτὰ εἰς ἐνέργειαν δὲν ἔχουσι πληρὴς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ δὲν ἐμπνέονται ὑπὸ πάνθων πρέπει νὰ μορφώσωμεν καὶ νὰ ζωογονήσωμεν πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἰδεῶν, ἂν θέλωμεν νὰ καταστῶσιν αὐταὶ πραγματικὰ καὶ ζωντανὰ ὄντα».

Περὶ τῆς μορφώσεως ἀνθρώπων ἀπὸ πολλοῦ ἐμερίμνησεν ἡ Γερμανία, ἡ ἡγέτις τῆς παιδαγωγικῆς διανοήσεως κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα. Ὁ διάσημος Πρῶσσος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας φὸν Ἀλτενστάϊν ἤδη τῷ 1826 ἐνεκαίνισε τὸ λεγόμενον Probejahr, τὸ δοκιμαστήριον ἔτος, ὑποχρεοῦν τοὺς pro facultate docendi εὐδοκίμως ἐξετασθέντας νὰ διδάξωσι δοκιμαστικῶς ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν τινὶ γυμνασίῳ, μόνον δὲ μετὰ τὴν πιστοποιήσιν τῆς διδακτικῆς αὐτῶν ἱκανότητος παρέχον εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα ὀριστικοῦ διορισμοῦ. Ὁ θεσμὸς μετεδόθη καὶ εἰς τὰ ἄλλα γερμανικὰ κράτη, συμ-

πληρωθεὶς κατὰ μικρόν. Διὰ τῆς συντόνου δὲ πρὸ πάντων ἐνεργείας τοῦ διευθυντοῦ τῶν ἐν Χάλλῃ Φραγκείων ἰδρυμάτων, καὶ συνδιευθυντοῦ τοῦ περιωνύμου περιοδικοῦ Lehrproben und Lehrgänge, τοῦ προώρως ἀποθανόντος «*μεγάλου διδακτικοῦ*» Ὁθωνος Frick, συνετάχθη νέον κανονιστικὸν διάταγμα τῇ 15 Μαρτίου 1890 μεταρρυθμίζον τὰ προηγουμένα.

Διὰ νὰ ἴδωσι καλῶς οἱ ἐξωτερικοὶ ὀφθαλμοὶ πρέπει πρῶτον νὰ εἶνε ἀνοικτοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς, προαπαιτοῦνται προσλαμβάνουσαι παραστάσεις, ὅπως λέγομεν ἐν τῇ Ψυχολογίᾳ, πρὸς γόνιμον παρατήρησιν καὶ ἐξέγερσιν ἐνδιαφέροντος. Ἡ ἄνευ τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως ἀσκήσις μεταβάλλεται εἰς μηχανισμόν, μόνον δὲ ὁ μετὰ γνώσεως ἐνεργῶν ἀποκτᾷ ἐμπειρίαν. Διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ δοκιμαστηρίου ἔτους ἐθεοσπίσθη προπαιδευτικὸν τὸ Seminarjahr, τὸ φροντιστηριακὸν ἔτος. Οἱ ὑποψήφιοι ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν προτύπῳ γυμνασίῳ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς μορφούμενοι τελοῦσιν ὡς δόκιμοι τὸ δοκιμαστήριον ἔτος ἐν τινὶ γυμνασίῳ. Μόνον δὲ μετὰ τὴν διπλὴν καὶ αὐστηρὰν ταύτην δοκιμασίαν διορίζονται μονίμως.

Ἐκτοτε ἡ μέση παιδείσις ἐτράπη ἐν Γερμανίᾳ τὴν εὐθείαν καὶ ἀσφαλῆ ὁδόν.

Ἐν Γαλλίᾳ τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητήθη μετ' ἄκρου ἐν διαφέροντος ἐν τῷ Διεθνεί Συνεδρίῳ τοῦ 1900. Ὁ Γκυτιέ, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς μέσης παιδείσεως, ἀφ' οὗ ἔψεξε τὸ μεθοδικῶς ἀπαράσκειον τῶν καθηγητῶν εἶπεν: «Ἡ ἔλλειψις αὐτῆς παιδαγωγικῆς παρασκευῆς εἶνε ἐπικίνδυνος. Ἀφίνει ἀχρήστους δυνάμεις λίαν ὀφελίμους, καταδικάζει δὲ εἰς στείρωσιν ὅλην τὴν ἐπιστήμην τῶν καθηγητῶν, διότι ἀγνοοῦσι νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὴν καταλλήλως».

Εὐφρέστατα ἐχαράκτηρισε τὸ τέως ἐν Γαλλίᾳ σύστημα ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Caen, Μανρίκος Σουριώ. «Ὅταν διωρίσθην καθηγητὴς, εἶπε, εἶχα τὴν ιδέαν ὅτι ἔξενρα νὰ διδάσκω. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν μοῦ εἶχε δώσει τὴν ἐλαχίστην ὁδηγίαν περὶ διδασκαλίας. Ἀπαῶμαι μὲ εἶχαν διδάξει δύο πράγματα. Εἰς ἐκ τῶν καθηγητῶν μᾶς εἶχεν εἶπει μίαν φορὰν: «Ἄν οἱ μαθηταὶ σας κάμνουν θόρυβον, ἐντείνετε τὴν φωνήν σας ὥς διὰ νὰ καταπνίξετε τὸν θόρυβον φυσικὰ, θ' αὐξήσῃ ἀκόμη περισσότερον» ἔξαφνα παύσατε νὰ φω-

νάζετε, καὶ τοιουτοτρόπως θὰ εἰμπορέσετε νὰ συλλάβετε ἐπ' αὐτοφῶρῳ τοὺς ἐνόχους, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ προφθάσουν νὰ σιωπήσουν ὅσον σεῖς γρήγορα». Εἰς ἄλλος μᾶς ἔδωκε τὴν ἐξῆς συμβουλήν, πολὺ πρακτικὴν ἄλλως. «Ποτὲ δὲν πρέπει τὸ πρῶτ' ἂν ἀρχίζετε τὸ μάθημά σας νησιτικός· τοῦτο προδιαθέτει εἰς τὴν γαστρίτιδα». Αὐτὰ ἦσαν ὅλα· αὐτὴ ἦτο ἡ ἐλαφρὰ παιδαγωγικὴ μου ἀποσκευὴ μὲ τὴν ὁποίαν ἐξέκίνησα καθηγητὴς.

Τὸ Συνέδριον τοῦτο διετύπωσε θαρραλέως ριζικὰς μεταρρυθμίσεις. Ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τῆς μεταδοθείσης εἰς τὰ πνεύματα δονήσεως, μετὰ μακρὰς συζητήσεις ἐν τῇ Γαλλικῇ Βουλῇ, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους οἱ εἰς τὴν καθηγεσίαν ἐκεῖ προαλειφόμενοι παιδεύονται παιδαγωγικῶς — θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς — ἐν τῇ École Normale supérieure.

Ὁ πόθος ὁ μακρὸς καὶ ὑποκάρδιος, τῆς παιδαγωγικῆς μορφώσεως καὶ τῶν Ἑλλήνων λειτουργῶν τῆς μέσης παιδείσεως, ὁ τοσάκις ἐκφρασθεὶς, διευπλώθη ἐπισήμως ἐν τῷ πρώτῳ Ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτικῷ Συνεδρίῳ. Ἦτο καιρὸς.

Ἀλλὰ πρὸ τῆς εὐχῆς ταύτης πρέπει νὰ γείνη σὰρξ ἡ ἄλλη εὐχή, ἡ διάπυρος καὶ δόλοψυχος: ἡ μονιμότης. Πρέπει νὰ θρασυθῶσι τὰ δεσμά μὲ τὰ ὁποῖα κρατεῖ τὸν καθηγητὴν αἰχμάλωτον ἡ πολιτικὴ. Διὰ νὰ καταστῇ ἀληθῶς ἄξιος τοῦ προσορισμοῦ του, πρέπει πρῶτον νὰ γείνη ἐλεύθερος. Μεταξὺ τῆς συνειδήσεώς του καὶ τοῦ καθήκοντός του — ὅταν τὸ καθήκον τοῦτο μάλιστα εἶνε ἡ ἐντασις καὶ ἐξευγένισις τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς — δὲν πρέπει πλέον νὰ παρεμβάλλεται ἡ μνησικακία τοῦ βλαχοδημάρχου, ἡ ἀπειλὴ τοῦ κομματάρχισκου. Ἡ βάνανσος αὐτῆς βία, ἡ καταπνίγουσα τὸν ἐνθουσιασμόν, ἡ αἰματώνουσα τὴν αξιοπρέπειαν τοῦ ἐπιστήμονος, ἡ ἀρπάζουσα τὸν ἄρτον τοῦ οἰκογενειάρχου ἀπὸ τοῦ στόματος γυναικῶν καὶ παιδίων — ἀναιτίως, ἀσεβῶς, κτηνωδῶς — εἶνε βαρβαρότης καὶ ἀποτελεῖ ὄνειδος, ἀποτελεῖ στίγμα τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας. Πρὸ οἰασθήποτε βελτιώσεως τῆς μέσης παιδείσεως, πρέπει νὰ ἀφοπλισθῶσι, νὰ καταστῶσιν ἀκίνδυνοι αἱ χεῖρες τοῦ ὑπουργοῦ, αἱ ἐτεροκίνητοι. Πρῶτον τὸ μόνιμον, τὸ ἐπὶ τετραετίαν ἀμετάθετον τῶν ὑπαλλήλων, καὶ εὐθὺς ἀμέσως τὰλλα!..

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ο ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

[ΕΝ ΠΑΛΑΙΩ ΦΑΛΗΡΩ]

Από δύο ἤδη ἐτῶν ἀπέκτησε καὶ ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτῆς τὸν πρῶτον πυρῆνα Ζωολογικοῦ Κήπου. Καθ' ἣν ἐποχὴν σήμερον ἐν πάσῃ τῇ πεπολιτισμένῃ Εὐρώπῃ οἱ Ζωολογικοὶ Κήποι ἀποτελοῦσι τὰ τερπνότερα καὶ ἐλκυστικώτερα θεαματικὰ κέντρα, εἰς τὰ ὅποια οὐχὶ πλέον καθ' ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας, ἀλλὰ καὶ κατὰ δεκάδας χιλιάδας ἔστιν ὅτε ¹ συρρέουσιν οἱ ἐπισκέπται, διότι συνεννοῦσιν οὗτοι ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἐξόχως τερπνὸν καὶ θεαματικὸν μετὰ τοῦ ἐξόχως ὠφελίμου καὶ διδασκτικοῦ, θὰ ἦτο ἀληθῶς παρῳδία, μόνον ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι νὰ ἱκανοποιώμεθα εἰς τὰς φαιδράς καὶ ποικίλων προελεύσεων περιγραφὰς καὶ ἱστορικὰ ἀνέκδοτα περὶ τοῦ βίου τῶν ζώων καὶ νὰ σχηματίζωμεν γνώμην περὶ αὐτῶν ἐκ τῶν ἀτέχνων καὶ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τραγελαφικῶν εἰκόνων τῶν διδασκτικῶν ἐγχειριδίων. Ἀλλὰ καὶ αἱ καλλίτεραι καὶ πιστότεραι ἐγγυημένοι εἰκόνες καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ τεταρχειυμένα παρασκευάσματα τῶν Μουσείων πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ παράσχωσιν ἔστω καὶ ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ βίου τῶν ζώων. Τί σημαίνει δι' ἑνα μὴ εἰδικὸν ἐπιστήμονα, ἐπισκεπτόμενον Ζωολογικὸν τι Μουσεῖον, ἐὰν ὁ πρὸ αὐτοῦ ἱστάμενος ψυχρὸς καὶ ἀκίνητος λέων ἔχῃ τὸ χρῶμα ἀπλῶς κιτρινέρυθρον ἢ κιτρονοκαστανόχρουν, ἢ δὲ τίγρις κιτρινέρυθρον μετὰ μελαινῶν ραβδώσεων, ἢ ἐὰν ἡ Καγκουρὼ ἔχῃ τοὺς ὀπισθίους πόδας πολὺ μακροτέρους τῶν προσθίων, ἢ ἐὰν ὁ πελεκάν ἔχῃ ράμφος γιγάντιον ἢ ὁ ἀετὸς ὄνυχας γαμπούς κ.τ.λ.; Βλέπει πάντα ταῦτα ὁ ἐπισκέπτης παροδικῶς διὰ μίαν στιγμὴν, λαμβάνει ὅπωςδήποτε ἰδέαν τινά, ἀλλ' ἀντιπαρέχεται χωρὶς νὰ τῷ μείνῃ ζωηρά τις ἐντύπωσις οὔτε εἰς τὸν νοῦν, οὔτε εἰς τὴν ψυχὴν. Ἐὰν ὅμως ὁ αὐτὸς ἐπισκέπτης εἰσέλθῃ εἰς ἕνα Ζωολογικὸν Κήπον, πόσας ὥρας δὲν ἴσταται πολλάκις πρὸ τοῦ κλωβοῦ τοῦ υπερηφάνως βαδίζοντος καὶ βρυχωμένου λέοντος, ἐκτελοῦντος γιγάντια ἄλματα ἐπὶ τῶν κιγκλιδωμάτων ἢ χαριέντως παίζοντος μετὰ τῶν

¹ Ἐν τοῖς Ζωολ. Κήποις Ἀμβέρσῃς καὶ Ἀμβούργου κατὰ τινὰς μεγάλας ἐορτάς οἱ ἐπισκέπται ὑπερέβησαν τὰς 40 χιλιάδας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.

συντρόφων καὶ ἐπὶ τῇ προσελεύσει τοῦ ἐπιμελητοῦ ἐκδηλοῦντος ὅλην αὐτοῦ τὴν εὐχαρίστησιν καὶ εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς περιποιήσεις αἱς τῷ ἐπιδαφιλεῖ οὗτος! Πόσῃν συμπάθειαν καὶ θαυμασμὸν δὲν διεγείρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ ἡ στοργὴ καὶ ἡ τρυφερότης, μεθ' ἧς ὁ ἐν τινι κλωβῷ ἰσχυρότερος πίθηκος ἀναλαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τοὺς νεαροὺς καὶ ἀσθενεῖς, ἵνα προφυλάτῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς καταδιώξεως τῶν ἐπιλοιπῶν ἐν τῷ αὐτῷ κλωβῷ καὶ ἵνα φροντίξῃ περὶ ἐξασφαλίσσεως αὐτοῖς τροφῆς ἐπαρκούς καὶ καλῆς κλίνης, διαθερμαίνων αὐτοὺς ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ! Καὶ ὁ γιγάντιος ἔλεφας μετὰ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ προβοσκίδος, δι' ἧς τόσον ἐπιδεξιῶς ἐκτελεῖ καὶ τὰς μᾶλλον λεπτεπιλέπτους ἐργασίας πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἐκπλήκτων θεατῶν, — καὶ αἱ βαρύνωμοι στρουθοκάμηλοι, αἱ ἀπολέσασαι μὲν τὴν πτητικὴν δύναμιν τῶν πτερύγων, ἀλλὰ διὰ τῶν ρωμαλέων αὐτῶν μυόνων τῶν ποδῶν τρέχουσιν μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος, — καὶ αἱ γιγαντιαῖα ἄλματα μέχρι 10 καὶ πλέον μέτρων ἐκτάσεως ἐκτελοῦσαι καγκουρὼ διὰ τῶν ὀπισθίων μόνον ποδῶν των, — καὶ αἱ πανύψηλοι καμηλοπαρδάλεις μετὰ τοῦ θαυμασίου διαπεποικιλμένου δέρματος καὶ τῆς μακροτάτης αὐτῶν γλώσσης — καὶ αἱ ὠραῖαι ἔλαφοι μετὰ τῶν πολλαχῶς διακλαδουμένων κεράτων, ἅτινα πίπτουσι καὶ ἀναφύονται καθ' ἕκαστον ἔαρ, καὶ ἡ ποικιλία τῶν πτηνῶν ἀπὸ τοῦ ἀρπακτικοῦ ἀετοῦ καὶ γυπὸς καὶ ἱέρακος μέχρι τῶν ἀπειρογάπτως ὠραίων χρυσοχρόων φασιανῶν καὶ τοῦ σμικροτάτου κολυβρίου... καὶ τόσα ἄλλα, ἅτινα ἀντιπαρέχονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν θεατῶν ἐν τοῖς Ζωολογικοῖς κήποις, δὲν εἶνε σειρὰ ἐξαισίων θεαμάτων καὶ ζωηροτάτων ἐντυπώσεων, δι' ὧν ὁ κάτοικος τῶν πόλεων ἰδίως, ὁ καταδεδικασμένος νὰ ζῇ ἐγκλειστος ἐν γραφείοις ἢ ἐν ἐμπορικοῖς καὶ βιομηχανικοῖς καταστήμασιν, αἰσθάνεται ἑαυτὸν πρὸς στιγμὴν μεταφερόμενον ἔξω εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, εἰς τὰς ἐρήμους καὶ εἰς τὰ δάση, ἐνθα ἐκτυλίσσει τὸ μεγαλοπρεπὲς δῶμα τῆς ζωῆς, ὅπερ ἐν μικρογραφίᾳ ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ

ἐν τῷ Ζωολογικῷ Κήπῳ! Καὶ ποῦ ἄλλοῦ ἢ ἐν τοῖς Ζωολογικοῖς Κήποις ἔχει τὴν εὐκαιρίαν πᾶς ἄνθρωπος, ἀνέτως καὶ ἀνεξόδως, νὰ εὖρῃ ζωντανὴν διδασκαλίαν, νὰ σπουδάσῃ τὸν βίον τῶν ζώων, τὰς κακίας καὶ ἀρετάς, τὰς ἰδιοφυΐας καὶ δεξιότητας, τὰ παντοδαπὰ τεχνάσματα καὶ μηχανήματα, τὰς ἐρωτοτροπίας, τὰ μῖση καὶ τὰ πάθη αὐτῶν, νὰ ψυχολογήσῃ ἐν τῇ συμπεριφορᾷ καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτῶν καὶ νὰ διῷδῃ ἐν αὐταῖς τὰ ἀγριώτατα καὶ αἰμοχαρέστατα ἔνστικτα, ἀλλὰ καὶ τὰ τρυφερώτερα καὶ εὐγενέστατα τῶν αἰσθημάτων καὶ τὰς λαμπροτάτας ἀρχὰς τοῦ ἐλευθερίου, περὶ κοινωνικοῦ βίου, περὶ συνεταιρισμοῦ καὶ ἀλληλοβοηθείας, περὶ ἀφοσιώσεως καὶ αὐτοθυσίας, καὶ νὰ σπουδάσῃ ἐν τοῖς ζώοις αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ἀναμιμνησκόμενος τῶν χρυσῶν λόγων τοῦ Scheitlin «*ὅτι πᾶν ζῶον ἐνδρίσκεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ*»!

Εὐτυχῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον ὅτι ἔχομεν ἂν ὅχι Ζωολογικὸν Κήπον, ἀλλὰ τὴν ἀπαρχὴν, τὸν πρῶτον πυρῆνα τοιούτου, καὶ τὸ εὐχαριστότερον εἶνε ὅτι τὸ ἴδρυμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ὑψηλὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος τοῦ Πρίγκηπος Νικολάου. Ἡ Α. Β. Ὑψηλότης, τὴν σημαντικότητα ἐνὸς τοιούτου ἰδρύματος σαφῶς κατιδοῦσα, εὐηρεστήθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀρωγὴν τῶν φίλων τῆς προόδου τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος ἔσπευσαν νὰ ἀνταποκριθῶσι προθύμως πλείστοι γενναῖοι χορηγοί, ὧν τὰ δνόματα ἐγκαίρως ἐδημοσιεύθησαν. Μεταξὺ τούτων διακρίνονται ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Γρηγόριος Μαρασλῆς, ὅστις καὶ ὑπὲρ τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου σημαντικὴν συνεισήνεγκε συνδρομὴν καὶ ὁ γενναῖος χορηγὸς ἐγένετο τοῦ ἐντὸς ὀλίγου ἀποπερατουμένου Μαρασλείου Ἐνυδρείου ὁ ἐκ Κύπρου Λοῖζος Ν. Λοῖζου, εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ ὁποῦ ὀφείλεται σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ συλλογὴ τῶν πολυτίμων ζώων τοῦ ἡμετέρου Κήπου ὁ ἐν Καίρῳ Νικόλαος Τσιγαδᾶ - Πασσᾶς, ὁ χορηγὸς τοῦ μεγαλοπρεποῦς παρὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν πτηνῶνος ὁ ἐν Καίρῳ Νέστορ Τσανικλῆς ὁ χορηγὸς τοῦ λαμπροῦ πυργοειδοῦς οἰκήματος τῶν Καμηλοπαρδάλων ὁ ἐν Ἀθῆναις Νικόλαος Βλάχαλης ὁ χορηγὸς τοῦ περικόμφου περιπτέρου τοῦ ἐγκλείοντος τὰ ἀκομψότερα τῶν θηλαστικῶν, τὰς ἀρκτους ὁ ἐν Ἀθῆναις Πέτρος Καλλιγᾶς ὁ χορηγὸς τοῦ

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΠΡΙΓΚΗΠΕΣ ΠΑΙΖΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΗΠΟΝ. — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΗΣ

ὠραίου οἰκήματος τῶν μικρῶν Σαρκοφάγων ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Γεώργιος Κανισκιέρης ὁ χορηγὸς τοῦ νῦν ἐν κατασκευῇ εὐρισκομένου πτηνῶνος διὰ μεγάλα πτηνά. Ἐπίσης καὶ οἱ μικροτέρους ἀλλ' οὐχ ἥττον χρησίμους κλωβοὺς ἰδίᾳ δαπάνῃ κατασκεύασαντες κ. κ. Ἰωάννης Μαρμάς, Ἐμμ. Φραγκόπουλος καὶ Σπυρίδων Τσαγκάρης.

Διὰ τῶν δωρεῶν τῶν ἀνδρῶν τούτων ὥς καὶ διὰ τῶν χρηματικῶν συνεισφορῶν, τὰς ὁποίας προθύμως παρέσχον πλείστοι ὁμογενεῖς καὶ ἐν Ἀθῆναις καὶ ἐν τῷ ἑξωτερικῷ καὶ ἰδίως ἐν Αἰγύπτῳ, Κωνσταντινουπόλει καὶ Ὁδησσῷ, ὥς καὶ διὰ τῶν γενομένων ἐπιχορηγήσεων ἐκ μέρους τοῦ δήμου Ἀθηναίων καὶ τῆς Κυβερνήσεως, κατορθώθη ἐν τῷ ἐκτεταμένῳ γηπέδῳ, τῷ εὐμενῶς παραχωρηθέντι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Π. Φαλήρου, μέγα μέρος νὰ περιτειχισθῇ, νὰ ἐπιχωματωθῇ, νὰ δεινδροφυτευθῇ, νὰ κτισθῶσι διάφοροι κλωβοὶ καὶ νὰ ἀποτελεσθῇ οὕτως ὁ πρῶτος πυρὴν τοῦ Ζωολογικοῦ ἡμῶν κήπου, ἀριθμῶντος ἤδη ὑπαρξίν δύο ἐτῶν.

Ἄς διατρέξωμεν κατὰ σειρὰν τοὺς διαφόρους κλωβοὺς ἵνα ἐπισκοπήσωμεν τὰ ἐν αὐτοῖς ζῶα.

Ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ οἰκήματος τοῦ γαλαφίου εὐρίσκονται δύο κλωβοὶ ἐξαγωνικοί.

Ὁ πρῶτος τούτων περιλαμβάνει ἐν ζεύγος Κυνοπιθήκων, οἱ ὅποιοι καλοῦνται Μακάκοι ἢ Μπονέτοι σινικοί (Inuus sinikus). Εἶνε μικροὶ πίθηκοι, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος μετὰ τῆς

οὐρᾶς φθάνει εἰς 90 περίπου ἑκατοστόμετρα καὶ κατάγονται ἐξ Ἰνδιῶν, ἐνθα θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς ζῶα ἱερά.

Ὁ δεύτερος κλωβὸς περιλαμβάνει πέντε *Κερκοπιθήκους*. Καὶ οὗτοι ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Κυνοπιθήκων καὶ κατοικοῦσι τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Ἀφρικῆς. Ἐδώρησαν αὐτοὺς ἀνὰ ἓνα οἱ κ. κ. Α. Ν. Λοῖζου, Α. Οὐρανιάδης, Κ. Ἀδαμόπουλος, Β. Μπουκλάκος καὶ Φωτ. Πανάς.

Ἀκριβῶς ἀπέναντι κεῖται εὐρὺς κλωβὸς περιβαλλόμενος ὑπὸ συρματοπλέγματος καὶ κεχωρισμένος εἰς ἕξ διαμερίσματα, ἐν οἷς ἐμπεριέχονται ἕξ διάφορα εἶδη φασιανῶν.

Φασιανὸς ὁ χρυσόχρους: Ἐν ἄρρεν δωρηθὲν ὑπὸ τῆς κ. Λαυρείας Σερπιερῆ καὶ τέσσαρα ἕτερα ἄρρενα καὶ ἓν θῆλυ ἀγορασθέντα ἐξ Ἀμβέρσης. Οἱ χρυσόχροι φασιανοὶ εἶνε ἰθαγενεῖς τῆς Κίνας, δὲν εὐδοκίμοισι δὲ ἐν Εὐρώπῃ ἕνεκα τῶν καιρικῶν μεταβολῶν.

Φασιανὸς ὁ ἀργυρόχρους: Ἐν ζεύγος δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μελά, οἱ δὲ λοιποὶ παραχθέντες ἐν τῷ Ζωολογικῷ Κήπῳ καὶ οὗτοι ἔχουσι πατρίδα τὴν Κίναν, πρὸ πολλοῦ δὲ εἰσῆχθησαν εἰς Εὐρώπην καὶ καλλιεργοῦνται εὐδοκίμως.

Φασιανὸς ὁ δακτυλιοφόρος ἐκ Σινικῆς, εἶδος μὴ ἐγκλιματισθὲν ἐν Εὐρώπῃ.

Φασιανὸς ὁ κοινὸς ἢ ὁ Κολχικός εἶνε ὁ τοῖς πᾶσι γνωστὸς φασιανός, ὁ καταγόμενος ἐκ Καυκάσου, καλλιεργούμενος δὲ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐν Εὐρώπῃ ἐν μεγάλοις φασιανοτροφείοις

καὶ ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἐκλεκτοτέρων ἔδεσμάτων. Ἐξ ἄρρενες ἐδώρηθησαν ὑπὸ τῶν κ. κ. Μ. Παπαρηγοπούλου, Α. Κορδέλα, Κορεντῆ, οἰκογενεῖας Κουμαριανοῦ καὶ τῆς κυρίας Κατίνας Πίσσα.

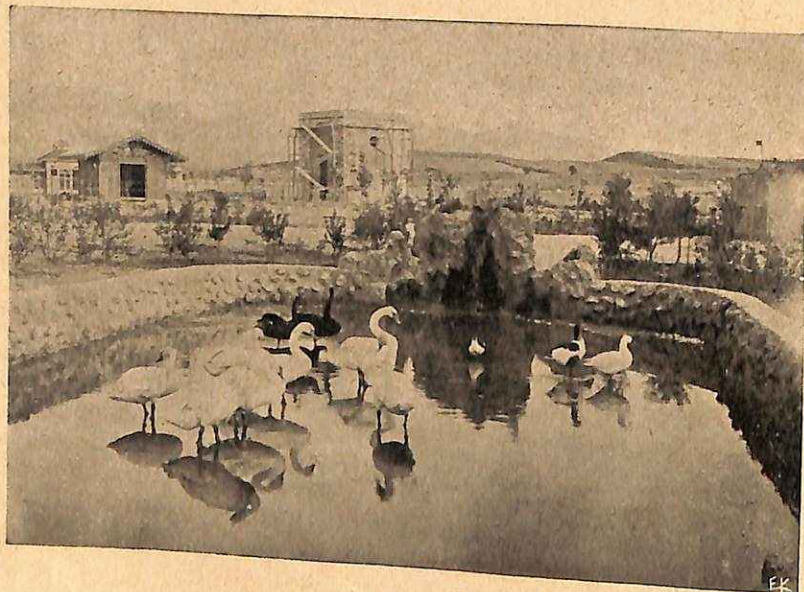
Φασιανὸς ὁ βασιλικός, καταγόμενος ἐκ Σινικῆς καὶ

Φασιανὸς λαίδης Ἀμερσι, καταγόμενος ἐπίσης ἐκ Σινικῆς ἀμφότερα τὰ εἶδη μεταφέρονται εἰς Εὐρώπην χάριν τῶν Ζωολογικῶν Κήπων.

Στρέφοντες πρὸς βορρᾶν συναντῶμεν μέγαν ἐξαγωνικὸν σιδηροῦν κλωβὸν μετ' οἰκίσκου χειμερινοῦ. Περιλαμβάνει οὗτος ἕξ Πιθήκους Κυνοκεφάλους, ἥτοι ἓνα Μανδρίλλον, ἓνα Δριλλόν, μίαν Σφίγγα (Λίτζα), δῶρον τοῦ κ. Ν. Ἰωαννίδου, δύο Μακάκους ἐρυθροῦς (Μπομπονῆς καὶ Μπομπονέτις), ἕξ ὧν ὁ πρῶτος δῶρον τοῦ κ. Βερροιοπούλου, καὶ ἓνα Μακάκον Μαίμονα (Γιαννάκης), δῶρον τοῦ κ. Γ. Κέλλη.

Ὀλίγον περαιτέρω πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Πιθηκῶνος τούτου κεῖται δεξαμενὴ πλατεῖα συνεχομένη μετὰ στενοτέρου ρυάκος. Ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς ταύτης διαιτῶνται πολλοὶ Κύκνοι λευκοὶ, ὧν 4 ἐδώρηθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ κ. Ἰ. Κηρύκου, δύο κύκνοι μέλανες, προελθόντες ἐξ ἀγορᾶς, εἰς Πελεκάν καὶ εἰς Φοινικόπτερος. Τὰ δύο τελευταῖα ἐδώρηθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Πόρτ-Σαῖδ κ. Κωνστ. Μπαρούμη, εἶνε δὲ περιεργότατα πτηνά.

Ἀφίνοντες πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν δεξαμενὴν καὶ προχωροῦντες περαιτέρω εὐρίσκομεν τὸν κλωβὸν τῶν Στρουθοκαμήλων, ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς οἰκήματος ἐκ σανίδων φέροντος ὠραῖον διάκοσμον καὶ ἐκ σιδηροῦ περιφράγματος, ἐγκλείοντος εὐρείαν κυκλοτερῇ πλατεῖαν ἐπεστρωμένην διὰ λεπτῆς ἄμμου. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τρεῖς Στρουθοκάμηλοι, πτηνὰ βαρέα καὶ μεγάλα, ἔχοντα ὕψος μέχρι τῆς κορυφῆς δύο μέτρων περίπου, πτέρυγας σχετικῶς μικρὰς καὶ ἀκαταλλήλους πρὸς πτήσιν, λαιμὸν μακρότατον, σκέλη ὑψηλὰ μετ' ἰσχυρῶν μυῶνων, οἵτινες καθιστῶσι τὸ ζῶον ἱκα-

νὸν νὰ τρέχῃ μετὰ μεγάλης ταχύτητος, ἐνῷ αἱ πτέρυγες ἔχουσι χάσει τελείως τὴν πτητικὴν αὐτῶν δύναμιν. Αἱ Στρουθοκάμηλοι εἶνε τὰ μεγαλείτερα τῶν νῦν ζώντων πτηνῶν ἔχουσαι βάρους μέχρις 75 χιλιογράμμων, κατοικοῦσι δὲ τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς καὶ Δ. Ἀσίας κατ' οἰκογενεῖας ἢ κατὰ μεγάλας ἀγέλας καὶ τρέφονται ἐκ χόρτων, καρπῶν, ἐντόμων, ὀσπρίων καὶ τῶν παρομοίων. Καταδιώκονται ἀπηνῶς ἰδίως διὰ τὰ πολύτιμα αὐτῶν πτερά· εἰς 20 ἑκατομμύρια φρ. ὑπολογίζεται ἡ ἀξία τῶν ἐτησίως εἰς τὸ ἐμπόριον παραδιδόμενων πτηνῶν.

Ὅπισθοχωροῦντες ὀλίγον διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ στρέφοντες πρὸς τὰ ἀριστερὰ συναντῶμεν δύο συρματοπλέκτους μεγάλους κλωβούς. Ὁ εἰς περιέχει 20 περισσότερὰς *Λιβυκάς* κοινῶς δεκοκυτῆρες, δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ κ. Σαρόγλου, τρία ζεύγη *περιστερῶν αἱματοστίκτων* καθὼς καὶ ἓν ζεύγος λευκῶν *Λιβυκῶν* περισσότερων προελθουσῶν ἐξ ἀγορᾶς, *τρογύνας* δωρηθείσας ὑπὸ τῶν κ. κ. Τ. Βάσσου, Ε. Καρύδη καὶ Ἰ. Σκορδαῖ, *ὄρνυγας* δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ κ. Π. Καραπάνου καὶ *Φραγκολίνια* ἐκ Κύπρου, δῶρον τῶν κ. κ. Ν. Σχινᾶ καὶ Ν. Ἀλεβιζάτου· κατὰ καιροὺς τοποθετοῦνται ἐν αὐτῷ καὶ διάφορα μικρὰ πτηνά.

Ὁ παρακείμενος ἐξαγωνικὸς περιέχει *Πέρδικας κοινὰς* ἢ *Ἑλληνικάς*, δῶρον τῶν κ. κ. Β. Πανᾶ, Ν. Μανροκορδάτου καὶ Ἰ. Ράδοβιτς, *Πέρδικας πεδιναῖς*, δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ ἐν Νοβορωσσίσι κ. Δημ. Κωνσταντινίδου καὶ μίαν μεγάλην *πέρδικα* τῆς Ἀβυσσινίας, δωρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Σαουνάτσου.

Ἀπέναντι τούτων κατὰ μῆκος τοῦ περιτειχίσματος κεῖται τὸ *Ὄρνιθοτροφεῖον* ἀποτελούμενον ἐξ εἴκοσι διαμερισμάτων. Κατ' ἀρχὰς περιείχοντο ἐν αὐτῷ ὀλίγαι τινὲς ὄρνιθες δωρηθεῖσαι ὑπὸ τῆς κυρίας Φανῆς Κουτουριέβαθμηδὸν ὅμως καὶ διὰ νέων τινῶν δωρεῶν τῶν κ. κ. Γ. Σκληροῦ, Γ. Μελά, Δ. Φανδρίδου, Γ. Δροσίνη, Γ. Τζαμάρου, Ζαρίμπα καὶ Ράμπεκ καὶ δι' ἀγορᾶς ἐκ Γαλλίας καὶ διὰ καταλλήλων διασταυρώσεων οὐ μόνον ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ φυλαί, ἀλλὰ καὶ ἐξηκριβώθησαν καὶ καθωρίσθησαν αἱ καταλλήλοτεραι διὰ τὴν χώραν ἡμῶν εἴτε πρὸς ὠοπαραγωγὴν εἴτε πρὸς κρεωπαραγωγὴν, οὕτως ὥστε σήμερον τὸ ὀρνιθοτροφεῖον περιλαμβάνει 17 γνησίας φυλάς, ἐγκλιματισθείσας ἐνταῦθα, ἐκ τῶν ὁποίων

πάντα τὰ παραγόμενα ὡὰ πωλοῦνται εἰς διαφόρους καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ διαδίδονται οὕτω φυλαὶ γονιμώτεραι καὶ καλλίτεραι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Οὕτως ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις Ὄρνιθοτροφείου συστηματικοῦ, τὸ ὅποιον, ὅταν τὰ μέσα ἐπιτρέψωσι νὰ συμπληρωθῇ καὶ τελειοποιηθῇ, θὰ δυνηθῇ ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ παρέχῃ εἰς τὴν κατανάλωσιν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ ὡὰ καὶ ὄρνιθας πολὺ καλλιτέρας καὶ εὐθηνοτέρας τῶν νῦν πωλουμένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μόνιμον κέντρον, τὸ ὅποιον νὰ ἐφοδιάζῃ τοὺς γεωργοὺς καὶ κτηματίας διὰ φυλῶν ὀρνίθων γονιμωτέρων, παρέχον ἅμα τὰς δεούσας ὁδηγίας καὶ τὰ μέσα διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν τοῦ τοσοῦτον πλουτοπαραγωγικοῦ κλάδου τῆς Ὄρνιθοτροφίας.

Δύο τῶν διαμερισμάτων τοῦ Ὄρνιθοτροφείου περιέχουσι *Ταῶς* κοινὰς καὶ ἓν ζεύγος *λευκῶν* τοιούτων ἀγορασθέντων ἐξ Ἀμβέρσης. Τοὺς κοινὰς ἐδώρησεν ἡ Ριζάρειος Σχολή, τὸ Ζάννειον Ὄρφανοτροφεῖον, καὶ οἱ κ. κ. Α. Μανρομυχάλης, ἀδελφοὶ Κοτζαμάνη, Δεσπόζιτος, Τ. Βάσσος, Α. Δεληγεώργης καὶ Β. Βωτύ.

Ἐπίσης περιλαμβάνει τρία ζεύγη *λευκῶν Ἰνδικῶν ὀρνίθων*, δωρηθεῖσάν ἐκ Κύπρου ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παύλου καὶ Ἀδελφῶν ὡς καὶ διαφόρους *νήσσας* δωρηθείσας ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Σκουζέ, Γ. Τζαμάρου, Γ. Σκληροῦ, Ἀλ. Παπούδωφ καὶ Κ. Δημητριάδου.

Ἀπέναντι τοῦ ὀρνιθοτροφείου ὁρδοῦται οἰκοδόμημα ὠραῖον καὶ ὑψηλὸν μετὰ σιδηροῦ κιγκλιδώματος κατασκευασθὲν δαπάνῃ τοῦ ἐν Καίρῳ διαμένοντος γνωστοῦ διὰ τὰ εὐγενῆ αὐτοῦ αἰσθήματα κ. Ν. Τσανακλῆ. Τὸ οἶκμα τοῦτο περιλαμβάνει τὰ πολυτιμώτερα τῶν ἐν τοῖς Ζωολογικοῖς Κήποις ζῶων, τὰς *Καμηλοπαρδάλεις*. Τὰς ἡμετέρας τρεῖς *Καμηλοπαρδάλεις*, δύο θηλείας καὶ μίαν ἄρρενα, ἐδώρησε ὁ κ. Λοῖζος Ν. Λοῖζου. Τὰ ζῶα ταῦτα κατοικοῦσι τὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Ἀφρικὴν, ζῶντα κατὰ μικρὰς ἀγέλας καὶ τρεφόμενα ἐκ φύλλων δένδρων, ἅτινα ἀποκόπτουσι διὰ τῆς μακρᾶς αὐτῶν ὀφιοειδοῦς γλώσσης. Τὸ ὕψος τῶν μέχρι τῆς κορυφῆς φθάνει εἰς 5—6 μέτρων, τὸ δὲ βάρους τοῦ σώματος μέχρι 500 χιλιογράμμων. Ἐγκυμονοῦσι 14 μῆνας καὶ γεννῶσιν ἐν μόνον νεογνόν. Τὸ κρέας τῶν εἶνε εὐγευστον τὸ δὲ δέρμα τῶν πολυτίμον, διὸ καὶ κυνηγοῦνται ἀπλήστως ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν.

Παραπλεύρως κείται ο *Περιστερών*, κατασκευασθείς κατά τὸ ἥμισυ δαπάναις τοῦ ἐν Πειραιεὶ κ. Ἑμμ. Φραγκοπούλου. Περιλαμβάνει δέκα διαφόρους φυλὰς περιστερῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων τινὲς εἶνε ὄντως ἐξαίσιαι διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ράμφους, διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ πτερώματος καὶ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν χρωματισμῶν ἢ διὰ τὸ εὐμέγεθες σῶμα. Πολλὰ καὶ ὠραῖα ζεύγη ἐδώρησαν ὁ κ. Γ. Ρόδιος, καθὼς καὶ ὁ κ. Ζαρίμπας καὶ ἡ κ. Φανὴ Κουτουριέ. Παρὰ τοῦ ἐν Σμύρῃ κ. Ἰ. Χρουσάκη ἡγοράσθησαν 25 ζεύγη Ψιττακοειδῶν περιστερῶν, αἵτινες θεωροῦνται μεταξύ τῶν ἐκλεκτοτέρων διὰ τοὺς ἐρασιτέχνas.

Μετὰ τοῦτον ἔρχεται ὁ κλωβὸς τῶν *Ἀργιοχοίρων* περιλαμβάνων ἐν ζεύγος Ἀργιοχοίρων δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ ἐν Νοβορωσσίσι κ. Δημ. Κωνσταντινίδου. Συνελήφθησαν μικροὶ ἐν Κανκάσφ καὶ ἀπεστάλησαν πρὸ διετίας. Εἰς τὸν ἄρρενα ἤρχισαν ἤδη νὰ γίνωνται ἀρκούντως καταφανεῖς οἱ μεγάλοι χαυλιόδοντες.

Ὁ περαιτέρω οἰκίσκος περιλαμβάνει : 1) ζεύγος Κυνοκεφάλων Πιθήκων, τοῦ εἶδους *Ἀμαδρύα* ὃ ἄρρην διακρίνεται διὰ τὸ ὠραῖον ψαρόν τρίχωμα ὅπερ ἐπιμηκυνόμενον ἐπὶ τῶν ὤμων καταπίπτει δίκην μανδίου πρὸς τὰ κάτω. ἡγοράσθησαν ἐν Ἀμβέρσῃ. 2) ἓνα ἄρρενα *Κυνοκέφαλον Τσάκμα*, μέγαν ἄγριον Κυνοπίθηκον μετὰ συνοδόντων ἰσχυροτάτων, δῶρον τοῦ κ. Λ. Ν. Λοῖζου καὶ 3) ἓνα θῆλυ *Παβιάνον μακρόχειρα* ἀγορασθέντα ἐν Ἀμβέρσῃ. Εἶνε ἅπαντες ζῶα τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐν τῷ οἰκήματι τούτῳ εὐρίσκονται ἐντὸς ξυλίνων κλωβῶν μία γαλῇ Ἀγκύρας καὶ μία *Ἰκτίς ὀρεσίβιος* (Κουνάβιον) δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθανασιάδου ἐκ Καλαμῶν.

Τὸ παρακείμενον κομψὸν οἶκημα τῶν μι-

κρῶν *Σαρκοφάγων θηλαστικῶν* κατεσκευάσθη δαπάναις τοῦ ἐν Ἀθήναις κ. Πέτρου Καλλιγᾶ περιλαμβάνει δὲ τὰ ἑξῆς ζῶα :

Ζεύγος Κυναιλούρων ἀφρικανικῶν, δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Λ. Ν. Λοῖζου. Εἶνε ἐκ τῶν σπανιωτέρων ζῶων τῶν ζωολογικῶν κήπων τὰ διάμεσα ταῦτα μεταξύ Κυνοειδῶν καὶ Αἰλουροειδῶν σαρκοφάγα, ἔχοντα κυνοειδῆ κατασκευὴν σκελῶν καὶ ἄκρων ποδῶν, αἰλουροειδῆ δὲ κατασκευὴν κεφαλῆς καὶ οὐρᾶς. Μῆκος σώματος 70—75 ἑκατοστομ., οὐρᾶς 60, καὶ ὕψος ὤμων 60 ἑκατοστομ. Κατοικοῦσι τὴν Ἀφρικὴν.

Ἀλώπεκας κοινὰς ἐκ Ρωσσίας, ἀποσταλείσας ὑπὸ τοῦ κ. Δημ. Κωνσταντινίδου. Εἶνε παρόμοιαι πρὸς τὰς παρ' ἡμῶν ζώσας, διακρίνονται ὅμως ὡς πρὸς τὸν ξανθότερον χρωματισμὸν καὶ τὸ κάπως χαριέστερον παράστημα.

Ἀλώπεκας κοινὰς ἐξ Ἑλλάδος δωρηθείσας ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἑμμ. Μπούκη, Ἡλ. Λεύκοβιτς ὁδοντοῦτροῦ, Μιχ. Σκαλιστήρη, Γ. Προκόβα καὶ Π. Στρατῆ.

Δύο λύκους, δῶρον τῶν κ. κ. Χαλδούπη καὶ Δ. Φανδρίδου, καταγομένους ἐκ Θεσσαλίας καὶ ἐκ Κρανιδίου, καὶ

Δύο θῶας (τσακάλια), δῶρα τῶν κ. κ. Π. Κακαβούλη καὶ Α. Γιαννουλάκη, καταγομένους ἐκ Θεσσαλίας.

Ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ οἰκήματος τούτου κεῖνται δύο προσωρινοὶ σιδηροὶ κλωβοί. Ὁ εἰς περιλαμβάνει δύο θάϊνας δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ κ. Λ. Ν. Λοῖζου. Εἶνε τοῦ εἶδους τῶν καλουμένων *ραβδωτῶν θαινῶν*, ὡς ἐκ τῶν ἐγκαρσίων πλατειῶν ταινιῶν, αἱ φέρουσιν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σώματος ζῶσιν ἐν Β. Ἀφρικῇ καὶ Δ. Ἀσίᾳ, καταφεύγουσαι τὴν ἡμέραν εἰς κοιλώματα ὑπ' αὐτῶν ἀνορουσόμενα, τὴν δὲ νύκτα ἐξερχόμεναι πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς, ἥτις συνίσταται κυρίως ἐκ θησιμαίων ζῶων. Εἶναι δειλαὶ καὶ ἀπεχθεῖς τὴν ὄψιν, ἀναδίδουσαι πρὸς τοῦτοις καὶ ὁσμὴν δυσάρεστον.

Ὁ ἕτερος κλωβὸς αποτελούμενος ἐκ τριῶν διαμερισμῶν ἐγκλείει τέσσαρας μικρὰς ἄρκτους, δωρηθείσας ὑπὸ τῶν κ. κ. Δημ. Ν. Κωνσταντινίδου, Ν. Ἀλεβιζάτου, τοῦ Πρακτορείου τῆς Ἑλλ. Ἀτμοπλοίας Τζῶν καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ν. Μαυροκορδάτου. Εἶνε τοῦ εἶδους τῶν γνωστῶν τοῖς πᾶσι κοινῶν ἢ μελαγχρόων ἄρκτων, αἵτινες ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶσι νῦν ἐπὶ τῶν Ἀλπεων, τῶν Καρπαθίων, τῶν Πυρηναίων, τῶν Βαλκανίων, ἐν Ρωσίᾳ καὶ Σκανδιναβίᾳ, ἐνῶ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ

ἔχουσιν ἐξολοθρευθῆ καὶ ἐξαφανισθῆ ἀπὸ πολ-
λοῦ ἤδη.

Αἱ ἄρκτοι εἶνε κυρίως ζῶα σαρκοφάγα, ὡς μαρτυρεῖ τρανῶς ἡ κατασκευὴ τῶν ὀδόντων, ἐν τούτοις ἐκτὸς τοῦ κρέατος τρώγουσι καὶ μάλιστα κατὰ προτίμησιν καρποὺς διαφόρους, ἄρτον, μέλι, φύλλα τρυφερὰ καὶ μύρμηκας. Τὸ μῆκος τῆς κοινῆς ἄρκτου ἐνηλίκου εἶνε 1,6—1,9 μ., τὸ ὕψος ἐπὶ τῶν ὤμων 1—1,25 μ. τὸ δὲ βάρος 300 περίπου χιλιogramμῶν.

Τὴν σειρὰν τῶν σαρκοφάγων κλείει ὁ παρακείμενος μέγας κλωβὸς τῶν *λεόντων*.

Ὁ κλωβὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ πέντε εὐρέων διαμερισμάτων, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶνε διηρημένον εἰς δύο, εἰς πρόσθιον ἢ θερινὸν μεγαλείτερον καὶ εὐρύτερον, καὶ εἰς ὀπίσθιον χειμερινὸν μικρότερον διαμέρισμα.

Τὸ πρῶτον πρὸς τὰ ἀριστερὰ διαμέρισμα περιλαμβάνει μίαν *θαιναν ραβδωτῆν* δῶρον τοῦ κ. Κ. Μπουζοπούλου ἐξ Ἀϊδινίου. Τὸ δεύτερον δύο *λεαίνας*, τὴν μίαν (ὄν. Χαλίφαν) ἡλικίας τριῶν περίπου ἐτῶν, δωρηθείσαν ὑπὸ τοῦ κ. Λ. Ν. Λοῖζου καὶ τὴν ἑτέραν ἡλικ. 1 1/2 ἔτους, γεννηθείσαν ἐν τῷ Ζωολ. Κήπῳ ἐκ ζεύγους λεόντων τοῦ κ. Ροδ. Μπράουν, οὓς εἴχομεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ Ζ. Κήπῳ. Ἐν τῷ τρίτῳ εὐρίσκεται ἄρρην λέων (*Ἡρακλῆς*), ἡλικίας 3 1/2 ἐτῶν, ἐν τῷ τετάρτῳ θήλειαν λέαινα τῆς αὐτῆς ἡλικίας (*Ἀθηνᾶ*) καὶ ἀδελφὴ τοῦ ἄρρενος. Ἀμφότερα ταῦτα εἶνε τέκνα τῶν λεόντων τοῦ κ. Μπράουν γεννηθέντα ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸ ἄντρον τῶν νυμφῶν, ἐνθα εἶχεν οὗτος τότε τὸ θηριοτροφεῖον τοῦ καὶ ἀγορασθέντα εἰς ἡλικίαν 1 1/2 ἔτους ὑπὸ τοῦ Ζ. Κήπου. Εἶναι, ἰδίως τὸ ἄρρεν, ὑπὸ ἔποψιν μεγέθους, παραστήματος, ὠραιότητος καὶ ἀναπτύξεως, πρώτης τάξεως λέων, οὐχὶ εὐκόλως ἀπαντῶν ἐν Ζ. Κήποις, διότι σήμερον ἔχει μέγεθος τελείως ἀνεπτυγμένου συνήθους μεγέθους λέοντος, ἐνῶ χρειάζεται ἀκόμη ἐν περίπου ἔτος διὰ νὰ ἐνηλικιωθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ ἐντελῶς, ὅτε θὰ εἶνε πολὺ μεγαλείτερος.

Μολονότι οἱ λέοντες τῆς Ἀφρικῆς ἀποτελοῦσιν ἐν μόνον εἶδος, ἐν τούτοις ἔνεκα διαφορῶν τινῶν ὡς

πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῆς χαίτης καὶ ὡς πρὸς τὸ μέγεθος διακρίνουσι τρεῖς παραλλαγὰς αὐτῶν :

α) Τὸν *λέοντα τῆς Βαρβαρίας* (*F. leo barbarus*), ἔχοντα πατρίδα τὴν Β. Ἀφρικὴν, μῆκος σώματος μέχρις 1,50 μ. καὶ οὐρᾶς 80 ἑκατοστομ., ὕψος δὲ ὤμων 80—90 ἑκατοστομ. Ἡ χαίτη τούτου εἶνε κιτρινόφαιος μετὰ μέλανος μεμιγμένη, πυκνὴ, μακρά, καὶ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἐξακολουθεῖ καὶ εἰς τὸ στήθος καὶ εἰς τὴν κοιλίαν. Τὸ θῆλυ δὲν φέρει χαίτην. Τὸ κρέας του τρώγεται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Τῆς παραλλαγῆς ταύτης εἶνε καὶ οἱ ἡμέτεροι λέοντες Ἡρακλῆς καὶ Ἀθηνᾶ.

β) Τὸν *λέοντα τῆς Σενεγάλης*, (*F. Leo senegalensis*), ἔχοντα πατρίδα τὴν Σενεγάλην οὗτος φέρει χαίτην ξανθὴν, ἥττον πυκνὴν καὶ μακρὰν τῆς τοῦ προηγουμένου, μὴ προχωροῦσαν δὲ μέχρι τῆς κοιλίας. Τῆς παραλλαγῆς ταύτης εἶνε ἡ ἡμετέρα ὑπὸ τοῦ κ. Λοῖζου δωρηθεῖσα λέαινα Χαλίφα.

γ) Τὸν *λέοντα τοῦ ἀκρωτηρίου* (*F. leo capensis*), ὅστις εἶνε ὅμοιος πρὸς τὸν τῆς Σενεγάλης, διαφέρει δὲ μόνον ἔνεκα τοῦ ἀμυροτέρου χρωματισμοῦ τῆς χαίτης.

Οἱ λέοντες εἶνε συνηθέστατοι σήμερον ἐν τοῖς Ζωολ. Κήποις, διότι πολλαπλασιάζονται εὐκόλως καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ μετ' ἐγκυμοσύνην 100—110 ἡμερῶν γεννᾷ ἡ θήλεια συνήθως 2—3 νεογνά, σπανιώτατα δὲ καὶ πλεονα, μέχρις ἑξ.

Τέλος τὸ πέμπτον διαμέρισμα περιλαμβάνει ζεύγος *λεοπαρδάλεων*, ὧν τὴν μίαν ἐδώρησεν ὁ κ. Λοῖζος καὶ τὴν ἑτέραν ὁ ἐκ Σπάρτης κ. Χρ. Μητρόπουλος. Εἶνε ζῶα τῆς Ἀφρικῆς δια-

κρινόμενα διὰ τὸν θανιμάσιον κίτρινοπορτογαλλόχρουν χρωματισμόν, ὅστις ἐπὶ τῆς κοιλίας γίνεται υπόλευκος. ποικίλλεται δὲ ὑπὸ πολλῶν σειρῶν κηλίδων ἀπλῶν μὲν καὶ μελανῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῆς ράχως καὶ τῆς οὐρᾶς, ὀφθαλμοειδῶν δὲ ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Ὡς ἐκ τούτου τὸ δέριμα τῆς Λεοπαρδάλεως ἀποτελεῖ μίαν τῶν πολυτιμωτάτων διφθερῶν.

Κατερχόμενοι πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τοῦ κλωβοῦ τῶν λεόντων συναντῶμεν τὸ πάρκον τῶν *Ελαφοειδῶν*, εὐρύτατον περίφραγμα ξύλινον, χωριζόμενον εἰς πολλὰ διαμερίσματα καὶ φέρον ἐν τῷ κέντρῳ οἰκίσκον κατασκευασμένον ἐπίσης ἐκ παχέων κορμῶν δένδρων.

Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκονται τὰ ἐξῆς ἐλαφοειδῆ ζῶα :

Τέσσαρες ἐλαφοί μία ἄρρην ἡλικίας 4-5 ἐτῶν, δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ κ. Ἐμμ. Ἐμίρη, δευτέρα ἐπίσης ἄρρην δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ κ. Δ. Λάλου, τρίτη θήλεια δῶρον τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ κ. Α. Κούση καὶ ἐν μικρὸν θήλυ γεννηθὲν ἐν τῷ Ζωολογ. Κήπῳ ὑπὸ τῆς προηγουμένης. Πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸ εἶδος τῆς κοινῆς ἢ εὐγενοῦς ἐλάφου, διακρίνονται δὲ διὰ τὸ ἐκτάκτως μέγα ἀνάστημα αὐτῶν. Μεταξὺ τούτων τὰ ἄρρενα μόνον, ὡς γνωστόν, φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κέρατα, ἅτινα εἶνε ἐπὶ τοσούτῳ μᾶλλον διακλαδωμένα, ὅσῳ μεγαλητέρα ἡ ἡλικία τοῦ ζώου· μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διακλαδώσεων δύναται τις νὰ συμπεράνῃ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ζώου. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τακτικῶς τὸν Ζωολ. Κήπον θὰ παρατήρησαν ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δένδροειδὴς διάκοσμος τῶν κεράτων ἀποπίπτει τὸν χειμῶνα, ὑπολειπομένων μόνον δύο μετωπικῶν ἐκφυμάτων· ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκβλαστάνουσιν ἐκ τῶν οἰωνεὶ ριζῶν τούτων κέρατα μαλακά, αἰμοβοριθῆ καὶ περικεκαλυμμένα ὑπὸ δέριματος μαλακοῦ· ταῦτα εἶνε ἀπλᾶ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος, μετὰ δύο δὲ καὶ πλειοτέρων διακλαδώσεων κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἕφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία τοῦ ζώου. Μέχρι τέλους τῆς ἀνοιξέως περίπου τὰ κέρατα αὐξάνονται τελείως, ἀποστεοῦνται βαθμὴν καὶ γίνονται σκληρὰ καὶ συμπαγῆ, ἐνῶ συγχρόνως τὸ δέριμα ξηραίνόμενον καὶ ἀποτριβόμενον ὑπὸ τοῦ ζώου ἐπὶ σκληρῶν ἀντικειμένων ἀποπίπτει. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐξακολουθεῖ τὸ φαινόμενον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Τρεῖς ἐλαφοί ἀστεροειδῆ, ἥτοι ἐν ζεύγος προελθόν ἐξ ἀγορᾶς καὶ ἐν μικρὸν γεννηθὲν

ἐν τῷ Ζ. Κήπῳ. Αὗται ἔχουσιν ἀνάστημα μικρότερον τοῦ τῶν κοινῶν ἐλάφων, φέρουσι δὲ ἐπὶ ὁλοκλήρῳ τοῦ δέριματος λευκὰς κηλίδας ἀστεροειδεῖς.

Μία δορκὰς ἄρρην συμπληρώσασα ἤδη τὸ πρῶτον ἔτος. Εἶνε ζῶον ἀξιολογώτατον καὶ ἐξημερωμένον, ἀνατραφὲν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πρῶην πρωθυπουργοῦ κ. Δημ. Ράλλη καὶ δωρηθὲν ὑπὸ τῆς δεσποινίδος θυγατρὸς τοῦ κ. Μαρίκας Ράλλη εἰς τὸν Ζωολ. Κήπον. Καὶ τῆς δορκάδος τὰ κέρατα ἀποπίπτουσι καὶ ἀναφύονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς καὶ τὰ τῶν ἐλάφων.

Πέντε δάμαι, κοινῶς Πλατώνια, δύο ἄρρενα καὶ δύο θήλεια δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Περικλέους Γρυπάρη ἐκ τῶν ἐν Πολωνίᾳ κτημάτων του καὶ ἐν γεννηθὲν ἐν τῷ Ζωολ. Κήπῳ. Αἱ δάμαι κατάγονται ἐξ Ἀφρικῆς καὶ ΝΑ. Ἀσίας, ἔνθεν μετεδόθησαν καὶ εἰς Εὐρώπην· παρ' ἡμῖν εὐρίσκονται ἐν Ἰκαρνανίᾳ. Διακρίνονται ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐλάφων, ἅτινα ἀπολήγουσιν ἐκ τῆς μορφῆς τῶν κεράτων, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς κορυφὴν πτυαριοειδῶς πεπλατυσμένην.

Πρὸς τούτοις τὰ ἐξῆς *Κοιλόκερα* : *Μία αἰξ* Ἀγκύρας ἄρρην, δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Περικλέους Γρυπάρη. Αἱ αἰγες τῆς φυλῆς ταύτης διακρίνονται διὰ τὸ μακρὸν καὶ μεταξοειδὲς τρίχωμά των. Εἵχομεν κατ' ἀρχὰς ἐν ζεύγος καὶ προσεπαθήσαμεν νὰ ἐπιτύχωμεν γονιμοποίησιν διὰ νὰ διαδοθῇ βαθμὴν ἡ φυλὴ αὕτη καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ θήλεια, οὕσα φαίνεται πολὺ ἡλικιωμένη, δὲν ἐτεκνοποίησε, δευτέρα δὲ τις θήλεια παραχωρηθεῖσα ἡμῖν ἀκολούθως ἐπίσης ὑπὸ τοῦ κ. Γρυπάρη ἀπέθανε πολὺ ταχέως. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτον, ἐὰν οἱ γεωργικοὶ σταθμοὶ ἐπετύγγανον τὴν παρ' ἡμῖν ἐγκλιμάτισιν τῶν αἰγῶν τούτων χάριν τοῦ μεταξοειδοῦς τριχώματός των ἔχοντος πολλὴν ἀξίαν.

Εἰς Κριὸς Ἰαπωνικός, δῶρον τοῦ ναυάρχου Σκρὺδλωφ, εἰς κριὸς δωρηθεῖς ὑπὸ τοῦ κ. Μιχ. Τζαμάρου, δύο αἰγᾶροι δωρηθεῖσαι ὑπὸ τῶν κ. κ. Otto Weissmann καὶ Δ. Φαβρικέζη καθὼς καὶ μία αἰγᾶρος ἀγορασθεῖσα, οὕσα δὲ ἐκ τῶν σπανιωτάτων αἰγάγων τῶν ἀπαντωσῶν ἐπὶ τῆς νήσου Ἐρημομήλου.

Επὶ ἀντιλόπαι δορκάδες κοινῶς γαζέλλαι δωρηθεῖσαι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Παπασπυροπούλου, Ὁδ. Βάκουλη, Σπυρ. Δαμασκηνοῦ, Δημ. Κωνσταντινίδου, Κ. Βουδούρη, Β. Βεργῆ καὶ Ζώτου ἀντιπλοιάρχου. Εἶνε αἰγᾶροι τῆς Β. Ἀφρικῆς, διακρίνονται δὲ διὰ τὸ ραδινὸν ἀνάστημα

των καὶ τὴν ἐλαφρότητα καὶ κομψότητα τῶν κινήσεών των.

Τὰ κέρατα τῶν αἰγῶν, τῶν προβάτων, τοῦ βοῦς καὶ τῶν λοιπῶν καλουμένων Κοιλοκέρων, εἶνε μόνιμα, ἀπλᾶ καὶ ἀποτελοῦνται ἐσωτερικῶς ἐκ κωνοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ μετωπικοῦ ὁστοῦ καὶ ἐξωτερικῶς ὑπὸ κερατίνης θήκης διαφόρου σχήματος.

Ὀλίγον κατωτέρω τοῦ πάρκου τῶν ἐλάφων κεῖται ὁ κλωβὸς τῶν *Σαρκοφάγων πτηνῶν*, κατασκευασθεῖς δαπάνῃ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Πρακτορείου τῶν Ἐφημερίδων κ. Σπ. Τσαγγάρη. Ἀποτελεῖται ἐκ πέντε διαμερισμάτων, ἐν οἷς περιέχονται γῦπες, ἀετοί, ἱέρακες καὶ γλαῦκες. Πάντα ταῦτα τὰ σαρκοφάγα πτηνὰ εἶνε ἐγχώρια ἐκτὸς ἐνὸς Ἀλιαέτου, ὃν ἀπέστειλε δῶρον ὁ δωρητὴς καὶ διαφόρων ἄλλων ζώων ἐν τῷ Ζ. Κήπῳ κ. Κωνστ. Μπαρούνης ἐκ Πόρτ-Σαΐδ.

Περαιτέρω ἔρχεται ὁ ἐκ τριῶν διαμερισμάτων ἀποτελούμενος κλωβὸς τῶν Καγκουρῶ, κατασκευασθεῖς δαπάναις τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ ἐργολάβου κ. Ἰωάννου Μαμάη. Περιέχει δύο εἶδη Καγκουρῶ, τὴν *Μπενέττειον* καὶ τὴν *Ρωμαλέαν Καγκουρῶ*, ἀγορασθείσας ἐκ τοῦ ἐν Ἀμβέρσῃ Ζωολ. Κήπου.

Τὰ ζῶα ταῦτα ζῶντα μόνον ἐν Αὐστραλίᾳ εἶνε ἐκ τῶν περιεργωτάτων θηλαστικῶν, ἔχοντα τοὺς ὀπισθίους πόδας πολὺ μακροτέρους τῶν προσθίων, μακρὰν οὐρὰν καὶ πορευόμενα διὰ πηδημάτων μεγάλων, καθ' ἃ μεταχειρίζονται πρὸς στήριξιν μόνον τοὺς ὀπισθίους πόδας καὶ τὴν οὐρὰν. Οἱ πρόσθιοι πόδες χρησιμεύουσι κυρίως πρὸς πρόσληψιν τῆς τροφῆς. Κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶνε ὅτι φέρουσιν ἐπὶ τῆς κοιλίας *μάραιπον*, τοῦ ὁποῖου τὸ τοίχωμα ὑποστηρίζεται ἐκατέρωθεν ὑπὸ δύο ὁστῶν, *μαρσιπείων*, προσφυομένων ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τῆς ἡβικῆς συμφύσεως. Ἐν τῷ θηλάκῳ τούτῳ ἐντίθενται τὰ γεννώμενα νεογνά, ὡς ὄντα εἰσέτι λίαν ἀτελῆ, καὶ θηλάζουσιν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ μαστῶν. Διὰ τὸν λόγον τούτον καλοῦνται τὰ ζῶα ταῦτα *Μαρσιποφόρα*.

Παράκειται εἰς προσωρινὸς κλωβὸς ἐκ συρματοπλέγματος περιλαμβάνων τρεῖς *γεράνους*, δωρηθέντας ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ν. Λοῖζου, ἐξ ὧν οἱ δύο κατάγονται ἐξ Αἰθιοπίας καὶ διακρίνονται διὰ τὸ ὠραῖον λοφίον, ὅπερ φέρουσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐν εἵδει στεφάνου, εἶνε δὲ οἱ

ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καλούμενοι *ἀρχιγεράνοι* ἢ *γεράναρχοι* (*Balearica pavonina*), ὁ δὲ τρίτος εἶνε ὁ ἀπαντῶν καὶ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Εὐρώπῃ καὶ μέχρι τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς *γέρανος* ἢ *παρθένος* (*Anthropoides virgo*).

Παραπλεύρως ὁρθοῦται ὁ μέγας κλωβὸς τῶν ἄρκτων, κατασκευασθεῖς δαπάνῃ τοῦ ἐνταῦθα κ. Ν. Βλάχκαλη κατὰ σχέδιον ἐκπονηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ιδίου. Ἀποτελεῖται ἐκ κεντρικοῦ εὐρέος σιδηροφράκτου διαμερίσματος, φέροντος ἐν τῷ κέντρῳ δεξαμενὴν καὶ ἐκ δύο ἔνθεν καὶ ἔνθεν συμμετρικῶς κειμένων λιθίνων οἰκίσκων, εἰς ὧν εἰσέρχονται αἱ ἄρκτοι, ἵνα προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς θερμότητος τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου κατὰ τὸ θέρος.

Περιέχονται ἐν αὐτῷ δύο ἄρκτοι κοιναί, μία δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου καὶ ἑτέρα ὑπὸ τοῦ ἐν Νοβορωσίσκι κ. Δημ. Κωνσταντινίδου.

Τέλος περὶ τὴν κεντρικὴν μεγάλην πλατεῖαν ὑπάρχουσιν οἱ ἐξῆς κλωβοί :

Ὁ μεγαλοπρεπὴς *Κεντρικὸς πτηνῶν*, κατασκευασθεῖς δαπάναις τοῦ ἐν Καίρῳ διαμένοντος κ. Νικολάου Τσιγαδᾶ Πασσᾶ καὶ ἀποτελεῖ τὸ λαμπρότερον οἰκοδόμημα τῶν ἐν τῷ Ζωολογικῷ ἡμῶν Κήπῳ. Ὁ πτηνῶν οὗτος διηρημένος ἐσωτερικῶς εἰς δύο σειρὰς διαμερισμάτων χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ συρματοπλέγματος, ἔχων δὲ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ἐπεστρωμένον διὰ πλακιδίων κεχωματισμένων περιλαμβάνει καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος διάφορα μικρὰ ὠραῖα πτηνὰ ξένων χωρῶν καὶ ψιττακοὺς, πλουτιζόμενον δὲ βαθμὴν μέλλει ν' ἀποτελέσῃ τὸ θεαματικώτερον καὶ εὐαρεστότερον κέντρον τοῦ Ζωολ. Κήπου.

Ἐντὸς τριῶν διαμερισμάτων αὐτοῦ διατηροῦνται προσωρινῶς καὶ *Ἰνδικὰ χοιρίδια* δωρηθέντα ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Ροδίου καὶ Δημ. Ζαρίμπα καὶ κόνικλοι διάφοροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ μεταξοειδὲς λευκὸν τρίχωμα οἱ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ροδίου δωρηθέντες λευκοὶ Κόνικλοι τῆς Ἀγκύρας.

Πρὸς τούτοις εὐρίσκονται ἐντὸς ξυλίνου κλωβοῦ κεκαλυμμένου κατὰ τὴν μίαν αὐτοῦ πλευρὰν ὑπὸ συρματοπλέγματος τρεῖς *Νυκτερίδες* μεγάλαι, ἔχουσαι μῆκος σώματος 20 ἑκατοστομ. καὶ ἄνοιγμα πτερύγων 60 ἑκατοστομ. Αἱ νυκτερίδες αὗται ὀνομάζονται *Βάμπυροι* (*Vampyrus spectrum*), κατάγονται ἐκ τῆς

κεντρικῆς Ἀμερικῆς, τρέφονται δὲ κατ' ἐξοχήν ἐκ καρπῶν διαφόρων.

Δύο ἀηδόνες, δωρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Παν. Παπαζογλου καὶ διακρινόμεναι διὰ τὸ ὥραϊον αὐτῶν κελάρημα, εἶνε ἐπίσης λίαν ἀξιόλογοι.

Ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Πτηνῶνος Τσιγαδᾶ, εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς πλατείας κεῖται μικρὸς ὀκτάγωνος κλωβὸς διηρημένος ἔσωθεν εἰς τρία διαμερίσματα καὶ περιλαμβάνων τρία διάφορα εἶδη Ἡμιπιθήκων :

Ἐν ζευγος *Λεμουρίων αἰλουροειδῶν*, ἀγορασθέντων ἐκ τοῦ Ζωολ. Κήπου Ἀμβέρσης. Εἶνε ζῶα τῆς Μαδαγασκάρης καὶ διακρίνονται ἔξωτερικῶς κυρίως ἐκ τῶν δακτυλίων τῆς οὐρᾶς, οἵτινες εἶνε ἐναλλὰξ λευκοὶ καὶ μέλανες.

Ἐν ζευγος *Λεμουρίων μακάκων ἢ Αἰθιόπων* τὸν ἕνα ἐδώρησεν ὁ κ. Ἰάκ. Ψάλτης καὶ τὸν ἕτερον ἡ Ἐταιρεία τῶν Τροχιοδρόμων. Εἶνε καὶ οὗτοι Ἡμιπιθήκοι τῆς Μαδαγασκάρης, παρουσιάζουσι δὲ τὸ λίαν ἀξιοπερίεργον φαινόμενον ὅτι τὸ μὲν ἄρρεν εἶνε ἐντελὲς μέλαν, τὸ δὲ θῆλυ καστανέρυθρον ἐπὶ τῶν νώτων, ὑπόλευκον δὲ ἐπὶ τῶν παρεῖων, τῶν ποδῶν καὶ τῆς οὐρᾶς ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐνόμιζον ἄλλοτε ὅτι ἦσαν δύο διάφορα εἶδη Ἐκ τοῦ ζεύγους τούτου ἀπεκτήσαμεν ἤδη καὶ νεογνόν.

Ἐνα ἔτι *λεμούριον Μακάκον* ἄρρενα δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Πόρτ-Σαϊδ κ. Μ. Ψάλτου.

Ἐνα *λόριον βραδυκίνητον*, ἡμιπίθηκον κατοικούντα ἐν Βορνέω, Σουμάτρα καὶ Ἰάβα, δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Πόρτ-Σαϊδ κ. Κ. Μπαρούμη.

Ταῦτα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς εἶνε τὰ κυριώτερα ζῶα τὰ ἀποτελοῦντα ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν συλλογὴν τοῦ ἡμετέρου Ζωολογικοῦ Κήπου. Βεβαίως δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ ἡ συλλογὴ αὕτη πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἐν Εὐρώπῃ Ζωολογικῶν Κήπων, ἀλλ' ὅμως, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι διετία μόλις παρήλθεν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἡμετέρου, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐδέησε νὰ ληφθῇ φροντίς ὄχι μόνον περὶ κατασκευῆς κλωβῶν, προμηθείας καὶ συντηρήσεως τῶν ζῶων, ἀλλὰ πρωτίστως περὶ πλήρους ἀνακαινίσεως καὶ μορφώσεως τοῦ γηπέδου διὰ πολυδαπανωτάτων ἐπιχωματώσεων καὶ ἀνασκαφῶν νὰ εὐρεθῇ καὶ νὰ διοχετευθῇ ὕδωρ νὰ δεινδροφυτευθῇ ὁ χώρος, εἰς ὃν δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ ἕως δένδρου καὶ μάλιστα χώρος τελευτῶδης καὶ ἀλατούχος νὰ καταπολεμηθῇ ἡ ἀδιαφορία καὶ αἱ μεμψιμοιρίαι τῶν μὲν νομιζόντων ὅτι αὐτὰ εἶνε ἀχρηστα, εἶνε πολυτέλεια διὰ τὸν τόπον μας, «ὅτι αὐτὰ δὲν εἶνε γιὰ τὴν

Ἑλλάδα», κατὰ τὸ ἀηδὲς τετριμμένον λόγιον τῶν μὴ δυναμένων νὰ δημιουργήσωσι τι καλὸν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν νὰ ἐξουδετερωθῶσιν αἱ ἀντιδράσεις τῶν δὲ καταπολεμούντων πᾶν ὅ,τι νέον καὶ προοδευτικὸν γίνεται ἄνευ τῆς συμπράξεως αὐτῶν ἐάν, λέγομεν, πάντα ταῦτα λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν καὶ πρὸς τούτοις ὅτι τὸ πᾶν ἔπρεπε νὰ γίνῃ διὰ συνεισφορῶν καὶ δωρεῶν, θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ γενόμενον σχετικῶς δὲν εἶνε ἀνάξιον λόγου. Ἄλλως τε ἡ καταπληκτικὴ συρροὴ τοῦ κόσμου, ἣτις ὁλονὲν βαίνει αὐξανόμενη, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἴδρυμα τοῦτο, καὶ ὅπως ἐστὶ νῦν, παρουσιάζει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀξιοθέατον καὶ ὅτι καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καταλλήλως καθοδηγούμενος εἶνε εἰς θέσιν νὰ διαγινώσκῃ καὶ νὰ ποιῇται χρῆσιν τῶν θεμάτων ἐκείνων, ἅτινα συνδυάζουσι τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου καὶ διδακτικοῦ. Ἐξ ἡλιαδὲς ἐπισκεπτῶν εἰσῆλθον εἰς τὸν Ζωολογικὸν Κήπον κατὰ τὰς δύο ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων ἐκ τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου τὸ πλεῖστον καὶ ἄλλοι τόσοι περίπου τὸ Πάσχα καὶ διέτριψαν αὐτόθι καθ' ὅλην τὴν μεταμεσημβρίαν περιτρέχοντες ἀπὸ κλωβοῦ εἰς κλωβὸν καὶ βλέποντες καὶ μανθάνοντες καὶ διδασκόμενοι, ἐνῶ ἄλλως οἱ πλεῖστοι τούτων θὰ διεσπείροντο εἰς τὰ καπηλεῖα καὶ καφενεῖα δαπανῶντες καὶ φθειρόμενοι καὶ ἐν τέλει κακουργοῦντες. Διὸ καὶ ὀρθῶς ἀπεφάνητο ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὅστις εἶνε ἐκ τῶν τακτικωτέρων ἐπισκεπτῶν τοῦ Ζωολ. Κήπου, ὅτι «ἀρκεῖ νὰ δημιουργηθῶσιν ἀκόμη ὀλίγα τοιαῦτα κέντρα καὶ λύεται τὸ ζήτημα τῆς Κυριακῆς ἀργίας καὶ... τῆς Κυριακῆς κακουργίας».

Πόσον δ' ἀφ' ἑτέρου ἡθοπλαστικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ζωολ. Κήπου, ἀποδεικνύει καὶ τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ κατ' ἀρχὰς εἴχομεν πολλὰ κρούσματα βαρβαρότητος καὶ ἀσπλάγχχνου συμπεριφορᾶς πρὸς τὰ ζῶα, μέχρι σημείου ὥστε νὰ ἐξορύξωσι δι' αἰχμηρᾶς ράβδου τὸν ὀφθαλμὸν λύκου ἢ νὰ δηλητηριάσωσι πίθηκον διὰ πυρελίων ἐπὶ τούτῳ ριφθέντων αὐτῷ πρὸς βρώσιν, κατήντησε προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ ἀναπτύχῃ βαθμὴν τὸ αἰσθημα τῆς συμπαθείας καὶ ἀγάπης πρὸς τὰ ζῶα, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν πλέον ἀνάγκην φυλάκων καὶ ἀστυνομικῶν κλητῆρων παρ' ἐκάστῳ τῶν κλωβῶν, ἀπὸ πολλῶν δὲ ἤδη μηνῶν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἔκτροπον συνέβη ἐν αὐτῷ. Ἀπ' ἐναντίας μάλιστα παρετηρήσαμεν ὅτι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ οἱ αὐτοὶ πολλάκις τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἐβδομάδος

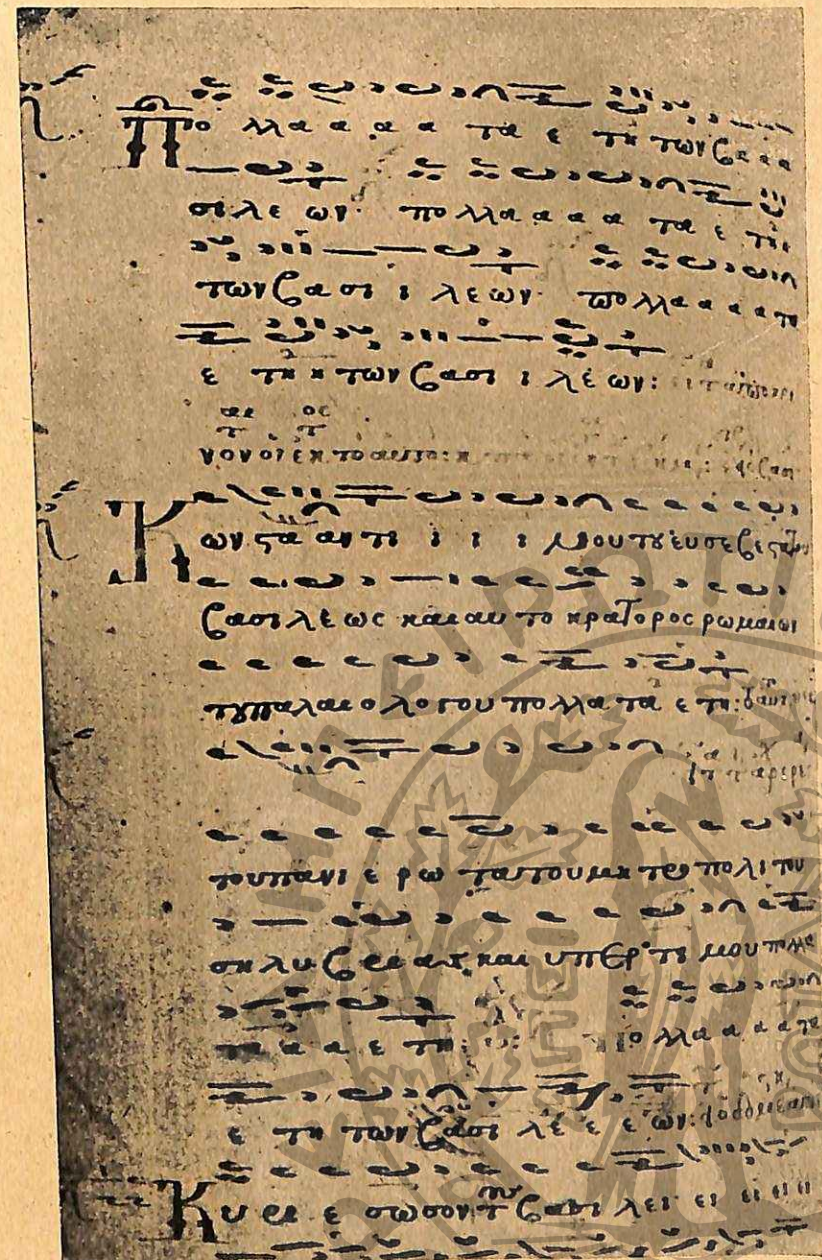
ἐνίοτε ἐπισκέπτονται τὸν Ζ. Κήπον καὶ ἐπιδαψιλεύουσι τὰς μεγαλειτέρας περιποιήσεις εἰς τὰ ζῶα.

Ταῦτα διὰ τὸ θεαματικόν, διδακτικὸν καὶ μορφωτικὸν μέρος τοῦ Ζωολ. Κήπου, τοῦ ὁποίου τὴν σπουδαιότητα δύναται πᾶς τις νὰ ἐκτιμήσῃ.

Ἄλλ' ὁ Ζωολογικὸς ἡμῶν Κήπος δὲν περιορίζεται μόνον ἕως ἐδῶ· ἔχει καὶ σκοπὸν πρακτικὸν καὶ πλουτοπαραγωγικόν. Ἦρχισεν ἤδη ἀπὸ τῆς ὀρνιθοτροφίας καὶ βαίνων ἐπὶ προδιαγεγραμμένου σχεδίου προτίθεται βαθμὴν, ἐφ' ὅσον οἱ πόροι αὐτοῦ αὐξάνουσι, νὰ καλλιεργήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Ζωοτεχνίας, διὰ τῆς μετακλήσεως ἐν ἀνάγκῃ εἰδικῶν ἐμπειρῶν ἀνδρῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ συντελέσῃ οὕτως εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ὕλικῆς εὐημερίας τῆς ἡμετέρας χώρας.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Ζωολογικὸς Κήπος νομίζομεν ὅτι δικαιούται νὰ τύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως πάντων τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν πρόδον καὶ εὐημερίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Ν. Κ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ
Διευθυντὴς τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου.

Ο ὕμνος τοῦ Παλαιολόγου.

Ποία εἶνε ἡ μικρὰ κόρη, ἡ ὁποία εἰς μίαν περίοδον τῆς παιδικῆς τῆς ἡλικίας, δὲν εἶχε τὰς ὁρμεφυττοὺς ἐρωτικὰς τρυφερότητας, ἡ ὁποία δὲν εἶχε τὸν μικρὸν τῆς ἔρωτα; Ἐνθυμούμαι μίαν μητέρα ἡ ὁποία ἔλεγε εἰς τὴν ἑγγονήν της, ποῦ ἦτον ἐρωτευμένη σχεδὸν κωμικὰ μὲ τὸν ἀδελφόν μου, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε σχεδὸν τριάντα ἐτῶν νέος.

«Ἐ, μικροῦλα μου, σὺ εἶσαι τὸ αἰσθημα, καὶ αὐτὸς εἶνε ἡ κρίσις· πάντα σὺ θὰ ἦσαι ἡ γελασμένη!»

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτά, ἡ γυναῖκα αὐτή, γυναῖκα ὅχι συνήθης, μὲ τὸ μειδίαμα τῆς Ζοκόνδας ποῦ ἤρχετο κάποτε φυσικὰ εἰς τὰ χεῖλη της.

Καί, μὲ τόνον μελαγχολικόν, ἐπρόσθετε, ἀπευθυνομένη σ' ἐμᾶς τοὺς δύο: «Μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ἀφίσῃ ὀλίγα ἀκόμη χρόνια ν' ἀγαπᾷ ἔτσι... ἔπειτα προσπαθοῦμε καὶ τὴν περιορίζομε».

Ὑπάρχει μία περίοδος ἀποτελουμένη ἀπὸ μερικὰ χρόνια κατὰ τὰ ὁποία ὁ κοριτσιώτικος μικρὸς ἔρως δὲν εὐρίσκει ἢ ἐπιείκειαν καὶ μειδιάματα εὐμενῇ ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους τέρπει ἢ ἐν ἀπειροστώς μικρῷ μίμησις αὐτῇ τοῦ ἔρωτος. Καὶ μικροὶ ἔρωτες εἰς τὸν βίον τῆς μικρᾶς κόρης, ὑφίστανται ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν πέντε ἐτῶν ἕως εἰς τὴν ἡλικίαν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν μικρὸν ἔρωτα διαδέχεται ὁ ἔρως.

Τώρα, τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὰς ἐρωτικὰς αὐτὰς κλίσεις, εἶνε ἀκριβῶς τὸ χρονικὸν ἐκεῖνο σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον αὐταὶ συνενόουν καὶ τι ἀκόμη ἀπὸ τὸν μικρὸν ἔρωτα τοῦ μικροῦ κοριτσιοῦ καὶ ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς νεάνιδος.

Οὕτω δὲν ἡμπορῶ νὰ μὴ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν ἐνὸς ἀπὸ τοὺς τόσους παρθενικοὺς αὐτοὺς ἔρωτας, ἔρωτος ἀθώου καὶ ἀνθηροῦ ὡς τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθεμίδων τῶν δασῶν τῆς βορείου Γαλλίας πλησίον τῶν ὁποίων καὶ ἐβλάστησε.

Μία μικρὰ κόρη ἔζη εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν τάξιν εὐρωπαϊκῆς πρωτευούσης—ὅχι τοῦ Παρισιοῦ—ἀλλὰ χωρὶς νὰ κάμῃ βῆμα μακρὸν ἀπὸ τὴν μητέρα της ποῦ τὴν εἶχε γαλουχήσει, τὴν εἶχεν ἀναθρέψει, τὴν εἶχεν ἐκπαιδεύσει, καὶ

χωρὶς ὀμηλικὸν φίλας, χωρὶς στενὰς σχέσεις μὲ τὰς κυρίας τῆς κοινωνικῆς τάξεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκον. Ἡ μητέρα της ἦτον εὐχαριστημένη νὰ διαπλάσῃ ἕνα ὄν τῆς ἀρεσκείας της, ἕνα παιδί ἄγριο καὶ ποιητικόν, τὸ ὁποῖον ἀγνοοῦσε ἀπολύτως κάθε πραγματικότητα καὶ ἐγνώριζεν ἀπὸ τὴν ζωὴν μόνον δύο ἢ τρία μυθιστορήματα τοῦ Δίκηνς.

Μεταξὺ τῶν γνωρίμων τοῦ σπιτιοῦ των, ὅπου ἐδέχοντο πολλοὺς καλλιτέχνας, ἦτον ἕνας ὁ ὁποῖος τὴν εἶχε περιποιηθῇ πολὺ ὅταν ἦτο πολὺ μικρὰ, διηγούμενος εἰς αὐτὴν παράμερα διαφόρους ἱστορίας, καὶ ὅταν ἦτο παραπολὺς κόσμος εἰς τὴν αἴθουσαν, ἀνερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιόν της ὅπου τῆς ἐξωγράφιζε ἀνθρωπάκια, καὶ ὅταν ἦτο ἀσθενής, ἀναγινώσκων εἰς αὐτὴν παραμύθια κοντὰ εἰς τὸ κρεβάτι της. Δι' αὐτὸν τὸν ὑψηλὸν μελαγχολικὸν νέον ἤξευρεν ἐκείνη ὅτι ἦτο ζωγράφος, ὅτι εἶχε ἀγαπήσῃ πολὺ μίαν νέαν τὴν ὁποίαν ἠρνήθησαν νὰ τοῦ δώσουν εἰς γάμον ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπαγγέλματός του· καὶ ἡ ἀρνήσις αὐτῇ ἦτο αἰτία ὥστε ἡ μικρὰ κόρη νὰ τὸν συμπονῇ κρυφά. Κάποια δυσἀρεσκεία ποῦ ἐπῆλθε μεταξὺ τοῦ νέου καὶ τῆς μητέρας τὸν ἀπεμάκρυνεν ἐπὶ ἕνα ὀλόκληρον χειμῶνα ἀπὸ τὸ σπίτι. Εἶχε ἡ μικρὰ ἕνα σκυλάκι τὸ ὁποῖον ἠγάπα· τὸ σκυλάκι αὐτὸ κατεπλακώθη καὶ ἀπέθανεν. Μέσα εἰς τὴν λύπην της ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον της. Ὁ νέος τὴν εὐχαρίστησε διότι ἐσυλλογίσθη νὰ συμμερισθῇ μὲ αὐτὸν τὴν λύπην της.

Ἡ μικρὰ κόρη ἐπλησίαζε νὰ γίνῃ δεκατεσσάρων ἐτῶν.

Περίεργον! ὅταν ἐκεῖνος ἦτο πλησίον των, ἐκείνη δὲν εἶχεν ἀντιληφθῇ ὅτι τὸν ἠγάπα, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη της τῆς ἀπεκαλύπτετο τώρα κατὰ τὴν ἀπουσίαν του. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μητέρα τῆς μικρᾶς κόρης καὶ ὁ νέος συνηγήθησαν, ἐξηγήθη ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ἐπῆλθεν ἡ συμφιλίωσις καὶ ὁ νέος προσεκλήθη νὰ περάσῃ ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν ἐξοχὴν των.

Εἰς τὰς φύσεις τοῦ βορρᾶ ἡ πρώτη ἐρωτικὴ ἐξέγερσις ἀναπτύσσει ἕνα εἶδος ἐξάλλου πανθεῖσμου κατὰ τὸν ὁποῖον ἀσμένως θὰ περιεπτύσσει κανεὶς τὰ δένδρα καὶ ὅλην τὴν πλάσιν. Καὶ ἡ ἐρωτικῶσα μικρὰ κόρη, ἐν τῷ λυρισμῷ τῆς καρδίας της ἠυλόγει τὸν δημιουργὸν τοῦ

ἡλίου, τῶν νεφῶν, τοῦ ὕδατος τῶν ρυακίων, τῶν πτηνῶν, τοῦ καθενὸς τόσῳ καλὰ καμωμένου μικροῦ φύλλον, καὶ ἡ ὁδὸς τοῦ μικροῦ ἐκεῖ συνουκισμοῦ ἢ συμπιεζομένη ἀπὸ τοίχους ἀπὸ πηλόν, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόλις ἀνέκλυτον ὀλίγαι ἰσχναὶ πασχαλαί, - ὁδὸς ἄγουσα εἰς τὸ γλαυκὸν πέλαγος - τῆς ἐφαίνετο ὅταν ἐστηρίζετο εἰς τὸν βραχίονα τοῦ πολυαγαπημένου νέου, ὁδὸς τοῦ παραδείσου. Καὶ ἔγραφεν ἀφελῶς εἰς τὸ παιδικόν της ἡμερολόγιον. «Μιλοῦμε τόσῳ πολὺ, μοῦ λέγει τόσῳ χαριτωμένα πράγματα, ἀλλὰ δὲν ἡμπορῶ νὰ γράψω ὅλα ὅσα μοῦ λέγει. Θὰ μπορῶ ὅταν θὰ σπουδάσω περισσότερον, ὅταν θὰ μεγαλώσω. Εἶνε ὡς τόσῳ γραμμένα μέσ' τὴν καρδιά μου».

Εἰς ἕνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς περιπάτους, ἀνάμεσα εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὰ ἰσχνὰ ἄνθη, μίαν ἡμέραν ποῦ προέπεμπε τὸν ἀγαπώμενον νέον, ὁ ὁποῖος ἔφευγε διὰ ὀκτῶ ἡμέρας, τὴν στιγμὴν ποῦ τοῦ ἔδωσε τὸ χέρι, ὁ ταξειδιώτης ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη καταβῇ ἕνα σκαλοπάτι τῆς ἀποβάθρας, ἐστράφη καὶ τὴν ἐφίλησε ἔξαφνα.

Τρέχουσα, ἔφυγεν ἡ μικρὰ κόρη πρὸς τὸ σπίτι, ἔπεσε εἰς τὸ κρεβάτι, ἔμεινε ὅλην τὴν ἄλλην ἡμέραν κλινήρης, μὲ τὸ μάγουλο χωμένο στὸ προσκέφαλο, φοβουμένη μήπως ἴδουν τὸ σημάδι τοῦ φιλοῦ τὸ ὁποῖον ἠσθάνετο ὅτι τὴν ἔκαιε.

Καὶ ἐντρέπετο διὰ τὸ φιλεῖ αὐτό, ἀλλὰ συγχρόνως τῆς ἦτο πολὺ ἀγαπητό.

Τὴν εἶχεν ἔτσι φιλήσει εἰς τὸ σκαλοπάτι τῆς ἀποβάθρας ὁ πολυαγαπημένος νέος, ἔπειτα ἀπὸ μίαν ἐξηγήσιν μὲ τὴν μητέρα ἡ ὁποία τοῦ εἶχε δηλώσει ὅτι ἡ κόρη της ἦτο παραπολὺ νέα διὰ νὰ πανδρευθῇ προτοῦ νὰ περάσουν μερικὰ χρόνια, καὶ ὅτι ἄλλως τε δὲν θὰ τὴν ἔδιδεν εἰς ἄνθρωπον χωρὶς χρήματα καὶ

χωρὶς κοινωνικὴν θέσιν, ἐξηγήσιν κατόπιν τῆς ὁποίας ἀνεχώρησε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ ποτὲ πλέον. Ἀλλὰ ἔλαβε μίαν ἐπιστολὴν τῆς μητέρας ἡ ὁποία τοῦ ἔγραφε ὅτι δὲν ἡμποροῦσε νὰ φύγῃ ἔτσι, ὅτι ἐγνώριζε πολὺ καλὰ αὐτὴ τὴν κόρην της, ὅτι ὁ ἀπότομος αὐτὸς ἀποχωρισμὸς ἡμποροῦσε νὰ τὴν σκοτώσῃ, καὶ ἐτελείονε μὲ τὴν ἐξῆς φράσιν: «Ἐκαμες ὥστε νὰ σὲ ἀγαπήσουν, εἶνε καθήκον σου νὰ παύσῃς πλέον νὰ σὲ ἀγαποῦν».

Ὁ ἐρωτευμένος ἐπέστρεψεν ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας μὲ ὄψιν ἀλλαγμένην καὶ μὲ μειδίαμα μοχθηρόν. Καὶ ἀπὸ τὸ στόμα του τὸ ἔως τώρα ὄλο ἐνθουσιασμόν, ἠκούοντο μόνον ἀντιλογίαι, πειράγματα διαρκῆ, εἰρωνεῖται καὶ σκώμματα καὶ σαρκασμοί, λόγια σκεπτικιστοῦ διακωμωδοῦντος τὴν γεμάτην ἀπὸ μυστικισμὸν τόσῳ ποιητικῆς ἔξαρσις τῆς μικρᾶς κόρης· πνοὴ παγωμένη ἐφαίνετο ὅτι ἐμάραινε τὰ ποιητικὰ της ἰδεώδη, τὰς ἐλπίδας της καὶ τὰ ὄνειρά της, τὴν παιδικὴν γενναιοθυμίαν. Παραπολὺ νέα ὥστε ἡ ἡμπορέσῃ νὰ διῇ πόσῳ ἀπίθανος ἦτο ἡ τόσῳ ραγδαία ἠθικὴ μεταβολή, ἠσθάνετο σκληρὰν ἀπογοήτευσιν ἐν μέσῳ μεγάλης πικρίας τῆς ψυχῆς, καὶ ὅταν ἔμενε μόνη, ἔκλαιε, μὲ τὸ πρόσωπον χωμένον μέσα εἰς τὴν χλόην, τὸν νεαρόν της φίλον...

Ἡ γυνὴ ἡ ὁποία μοῦ ἔκαμε τὴν ἐκμυστήρευσιν αὐτὴν μοῦ εἶπε τέλος.

«Πῶς ὁ εἰκοσιτριετής νεανίας ὁ ὁποῖος μὲ ἀγαποῦσε καὶ ἐβεβαιώθηκα ἔπειτα ὅτι μὲ ἀγαποῦσε μέχρι τοῦ θανάτου του... πῶς ἡμπορεσε νὰ κάμῃ αὐτὴν τὴν θυσίαν, θυσίαν καθημερινήν, διηνεκή. Ἡ ἰδέα μου εἶνε ὅτι ὅλη ἡ δόξα της ὀφείλεται εἰς τὴν ἄκραν αὐτοῦ νεότητα. Αἱ νεότητες ἔχουν ἄσβεστον τὴν δύσαν τοῦ μαρτυρίου».

[Μετάφρ. Δ.]

ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΓΚΟΓΚΟΥΡ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΑΝΔΗ

Γεωργία Σάνδη.

Χαίρε, ποῦ σὲ ἀγαπῶ περισσότερο ἀπὸ ὅλας τὰς συναδέλφους σου, χωρὶς καμμίαν ἐπιφύλαξιν καὶ χωρὶς καμμίαν δυσαρέσκειαν, Γεωργία Σάνδη, σὺ ὁ ἀνθὼν φαντασίας εὐανθοῦς, ὁ ποταμὸς τοῦ ἐλέους, τὸ κάτοπτρον τοῦ ἔρωτος, ἡ λύρα ἡ τεταμένη πρὸς τὰς πνοὰς τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος! Διότι ὑπῆρξες ἄδολος καὶ καλὴ καί, παρ' ὅσα καὶ ἂν εἴπαν, ἀληθινὰ γυνή. Ἄν ὀλίγον ἐφιλοσόφησες ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ πράγματι ἀφ' ἑαυτῆς ἠσθάνθης. Παρέμεινες μέχρι τέλους ἡ μικρὰ κόρη, ἡ ὁποία εἰς τὸ Βεροῦν ἐπλάττε μετὴν φαντασίαν ὥραϊα παραμύθια διὰ νὰ τέρπῃ τοὺς μικροὺς βοσκούς. Θέλουν νὰ εἰποῦν ὅτι ἔζησες παραπολὺ ἐλευθερίως· ἀλλ' αὐτὸ ἔγινε διότι δὲν ἤμποροῦσες οὔτε ν' ἀμυνθῇς κατὰ τοῦ ἔρωτος, οὔτε καὶ νὰ ἐμμείνῃς εἰς αὐτὸν ἀφοῦ ἐφῆρεσο περισσότερο πρὸς τὸ ἔλεος καὶ τὴν μητρικὴν φιλοστοργίαν ἢ ὁποία εἶνε ἡ ἀληθὴς ἀποστολὴ τῆς γυναικός. Δὲν ἦσο ἐρωμένη ἢ διὰ νὰ ἦσαι καλλίτερα φίλη, καὶ ὁ προορισμὸς σου ἦτο νὰ ἦσαι φίλη πολλῶν. Ἦσο καθαρὰ ρομαντικὴ χάρις εἰς μίαν ἀμάραντον νεότητα τοῦ πνεύματος, καὶ διότι τὸ ἐξαιρετικὸν τῶν γεγονότων τὸ ὁποῖον εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικά τοῦ ρομαντισμοῦ, σοῦ ἐπέτρεπε νὰ πλάττῃς μετὴν φαντασίαν σου περιπτώσεις καλοκάγαθίας ἐξαιρετικωτέρας. Ἀγαποῦσες τὴν φύσιν διότι αὐτὴ προσκομίζει εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς γαλήνης καὶ καλοσύνης· καὶ ἀγαποῦσες

τοὺς ὁραίους χωρικοὺς καὶ τοὺς ὁραίους ἐργάτας διότι σοῦ ἐφαίνοντο ὅτι εὐρίσκονται πλησιέστερα εἰς τὴν φύσιν, ὃ μεγάλη Φαῦνος, ἡ τοῦ Ἰωάννου-Ἰακώβου Ρουσσώ θυγάτηρ! Τὰ μεγαθυμότερα ἰδεώδη τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, αἱ κοινωνικαὶ χίμαιραι τῶν ἀγαθῶν οὐτοπιολόγων καὶ αἱ γεμάται ἀπὸ μυστικισμὸν φιλοσοφίαι τῶν ἀντανεκλῶνται ὅλα εἰς τὰ βιβλία σου, ὥσπερ φύρδην μίγδην ἐνίοτε, διότι ἐφρόντιζες νὰ τὰς ἀντανεκλῇς μᾶλλον παρὰ νὰ τὰς διαφωτίζῃς, φίλη ψυχὴ μεγαλωστὶ ἀναπεπταμένη! Ὅλοι οἱ ἄνδρες οἱ ὁποῖοι ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν ζωὴν σου, ὁ Μυσσέ, ὁ Λαμενναί, ὁ Σοπέν, ὁ Πέτρος Λερού, ὁ Ἰωάννης Ρεϋνώ, ἄφησαν εἰς τὰ ἔργα σου ζῶντα ἵχνη τῆς διαβάσεώς των, διότι ἦσο ὅλη συμπάθεια. Ὁ λόγος σου, εἴτε εἰς τὴν περιγραφικὴν ἀφήγησιν, εἴτε εἰς τὸν διάλογον, ῥέει καὶ χύνεται ὡς δημοσίᾳ κρήνη. Καὶ οὔτε ἐπὶ λεπτότητι, οὔτε ἐπὶ ἐξαιρετικῇ λαμπρότητι, οὔτε ἐπὶ πλαστικῇ τελειότητι διακρίνεται τὸ ὕφος σου, ἀλλ' ἐπὶ ἀρεταῖς αἱ ὁποῖαι φαίνονται ὅτι ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα, ἀφοῦ εἶνε συγγενεῖς μετ' αὐτὴν· διότι ἔχει εὐροίαν καὶ εὐχέριαν ἀδροτάτην καὶ εἶνε μεγαλοπάροχον καὶ καμμία ρήτρα δὲν φαίνεται καταληλοτέρα νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ ἀπὸ τὴν ρήτραν τῶν ἀρχαίων *lactea ubertas*· κέρας τῆς Ἀμαλθείας ὅσφ καὶ ἀληθὴς Γαλαξίας, μία ἀφθονος καὶ εὐεργετικὴ ροὴ μαστοῦ τροφοδότου, ὃ γλυκεῖα Ἰὼ τοῦ νεωτέρου μυθιστορήματος! Μερικοὶ Φαρισαῖοι ἠθέλησαν νὰ ἰσχυρισθῶν ὅτι τὰ πρῶτα μυθιστορήματά σου ἐπροκάλεσαν τὴν ἀπώλειαν πολλῶν γυναικῶν· ἀλλὰ ἠξεύρομεν καλὰ ὅτι αὐτὸ δὲν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι «ἐπεςαν» ἀφοῦ ἐδιάβασαν τὴν «Ἰνδιάναν» ἦσαν ὥριμοι διὰ τὴν πτώσιν καὶ ὅτι χωρὶς ἐσὲ θὰ ἐπιπτον βανυσότερα καὶ ποταπώτερα. Αἱ μοιχαλίδες ἐρωμέναι τῶν ἔργων σου ἐξέρχονται συντετριμμέναι ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴν των περιπέτειαν καὶ ἂν ἐφάνης ὅτι ἀναγνωρίζεις τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ τὸ ἀνεγνώρισες μόνον διὰ τὸν ἔρωτα ὁ ὁποῖος εἶνε «ἰσχυρότερος τοῦ θανάτου» καὶ ὁ ὁποῖος καθιστᾷ τὸν θάνατον ἐπιθυμητὸν ἢ ἀψήφιστον. Δὲν ἠξεύρω ἂν, κακῶς ἐννοηθεῖσα, ἦσαι κατὰ τι ὑπαιτία διὰ τὰς

παρεκτροπὰς τῆς Madame Bovary τοῦ Flaubert. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει χάρις εἰς σὲ ἀπομένει εἰς αὐτὴν ἀρκούσα εὐγένεια ψυχῆς διὰ νὰ ἐπιζητήσῃ ἄσυχον εἰς τὸν θάνατον. Εἶθε αἱ νευροπαθεῖς μας ν' ἀσμενίζουσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ «Ἰακώβου», καὶ εἶθε οἱ κατεχόμενοι ἀπὸ ἐπαναστατικὰς κατὰ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος διαθέσεις, νὰ τρέφωνται μετὰ τὸν ἀρκαδικώτατον εἰδυλλιακὸν σοσιαλισμὸν τοῦ «Μυλωνοῦ τοῦ Ἀνζιβώλ!» Καὶ εἶθε τέλος, νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἁμαρτίαι σου, διότι ποῖος ἤμπορεῖ νὰ εἰπῇ εἰς πόσας γυναῖκας, εἰς πόσους ἄνδρας, ὃ νύμφη ἀγαθοποιός, ἐνέπνευσαν τὰ πλεῖστα μυθιστορήματά σου τὴν καρτερίαν,

τὴν γενναίαν ἐγκαρτέρησιν, τὴν ἡρεμον γαλήνην, τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ κυριώτερον ὅλων, τὴν καλοκαγάθειαν, ὃ σὺ τὴν ὁποίαν οἱ φίλοι σου ἀπεκάλουν καλοκάγαθον, ὃ μητέρα τῆς Ἑδμέας¹, τῆς Μαρκέλλας², τῆς Καρολίνας³, τῆς Μαγδαληνῆς⁴, τῆς μικρᾶς Μαρίας⁵, τῆς Μικρᾶς Φαδέττας καὶ τῆς θείας Κονσουελό!

ΙΟΥΛΙΟΣ ΛΕΜΑΙΤΡ

[Μετάφρ. Χρ. Θ. Δαραλέξη]

¹ Mauprat. ² Le Meunier d' Angibault. ³ Le Marquis de Villemer. ⁴ François le Champi. ⁵ La Mare au diable.

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑΝ

Εν ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα πράγματα τῆς Ἰαπωνίας εἶνε ἡ ποικιλία καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ἀνθέων. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος, χωρὶς διακοπὴν, ἡ χώρα αὕτη εἶνε στολισμένη μετὰ τὰ ὥραία τετρα καὶ ἀφθονώτερα ἄνθη. Τὴν ἀνοιξιν εἰς πολλὰ μέρη βλέπεις τριγύρω ἓνα χρώμα, τὸ χρώμα τῆς ἀνθισμένης ροδακινιάς· τὰ τὸ χρώμα τῆς ἀνθισμένης ροδακινιάς· τὰ βουνα εἶνε σκεπασμένα ἀπὸ ἀζάλιες ἄγριες. Αἱ βιστάριαι περιπλέκονται εἰς τοὺς θάμνους ἢ ἀνεβαίνουν ἐπάνω εἰς κληματαριές, καὶ τὰ μενεξεδένια ἄνθη των ἀποτελοῦν ἀρμονικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ γλυκὺ πράσινον τῶν φύλλων. Ἡ ἱρις μετὰ χίλια χρώματα φυτρώνει κατὰ μῆκος τῶν ρυακίων· εἰς τοὺς τρώει κατὰ μῆκος τῶν ρυακίων· εἰς τοὺς ἄγρους τὴν καλλιερگوῦν ἐν ἀφθονίᾳ. Ὁ νεφελόκρινος, τὸ ἔσυχον *Nelumbo speciosum* ἀναφαίνεται ἀφθονον ἐπάνω εἰς τὰς λίμνας καὶ εἰς τὰς χαράδρας. Μόνον εἰς τὴν Ἰαπωνίαν εἶναι τόσον ὥραϊα ἡ πηγωνία καὶ ὁ κρινὸς καὶ ἀνθίζουσιν ἀπαράμιλλα τὰ χρυσάνθεμα. Ὅταν τὸ χιόνι σκεπάσῃ τὴν γῆν, αἱ τριάνταφυλλοὶ καὶ κόκκιναι καμέλαι φαιδρύνουν τὸ τοπίον μετὰ τὸ λαμπρὸν χρώμα των. Καὶ ὅμως ἡ πλουσία αὕτη ἀνθησις δὲν εἶναι ἔργον τῆς φύσεως μόνον· αἱ ἀνθισμέναι κερασφαῖ εἰς τὴν Μουκοζίμαν, εἰς τὸ Τόκιο, εἰς τὴν ὁδὸν Νόξ τῆς Ὑοκοχάμας, τὰ πυκνὰ δένδρα τοῦ ἄλσους Οὐγένο καὶ τοῦ Γιοσίνο προέρχονται ἀπὸ φυτείας, εἰς τὰς ὁποίας ἀφιερώνουν συνεχῇ καὶ ἀδιάκοπον φροντίδα.

Ὁ περίφημος ἱριδόκηπος εἰς τὸ Χορακίρι, τὰ ἄνθη τοῦ λωτοῦ εἰς τὰς χαρά-

δρας τοῦ πύργου τοῦ Τόκιο, αἱ βιστάριαι τοῦ ναοῦ τοῦ Καμέδο εἶναι ἔργον ἀνθρωπίνων χειρῶν. Καὶ ἄλλοι θαυμάσιοι κήποι εἰς διάφορα μέρη τῆς χώρας εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυτὰ, τῆς ἐκαστοῦ τῶν Ἰαπώνων εἰς τὴν καλλιέργειάν των.

Οἱ Ἰάπωνες εἶναι πραγματικῶς οἱ πρῶτοι κηπουροὶ τοῦ κόσμου. Οὔτε ὑπάρχει ἄλλη χώρα, ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας ἡ ὁποία ἤμπορεῖ νὰ ὑπερηφανεύεται διὰ τοὺς κήπους της.

Ἡ Ἰταλία ἔχει μερικοὺς ὁραίους κήπους εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Ρώμην, τὴν Γένουαν καὶ ἄλλοι, ἀλλ' εἶναι κειμήλια τοῦ παρελθόντος. Ἡ Ρωσσία, ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ἰσπανία δὲν ἔχουν κήπους ἀξιόους τοῦ ὀνόματος, ἐκτὸς μερικῶν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Βερσαλλιῶν. Κήποι ἰδιωτικοὶ, κάποιες καλλιτεχνικῆς ἀξίας, δὲν ὑπάρχουν. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας προσεπάθησαν κάτι νὰ κάμουν, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀκόμη λόγος περὶ αὐτῶν χωρὶς ἐπιφύλαξιν.

Ἡ κηπουρικὴ δὲν ἔγκειται ἀπλῶς εἰς τὴν παραγωγὴν ἀνθέων. Αὐτὸ γίνεται παντοῦ. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ γνωρίζουν πῶς νὰ φυτεύσουν ἓνα κήπον, γνωρίζουν τί ἀξίζει κάθε φυτὸν, ἔχουν ἰδέαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ κήπου καὶ ἠξεύρουν νὰ κλαδεύσουν ἓνα δένδρον καθιστώντες αὐτὸ ὥραϊότερον. Τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα εἶναι βεβαίως περισσότερο ἀνεπτυγμένον εἰς τὴν Ἰαπωνίαν παρὰ εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ Ἰάπων κηπουρὸς ἐκ-

τιμῇ τὴν χάριν ἑνὸς φυτοῦ ἢ ἑνὸς ἄνθους καὶ προσπαθεῖ ὄχι μόνον νὰ τὸ διατηρήσῃ ἀλλὰ νὰ τὸ καταστήσῃ εἰ δυνατόν ὡραιότερον μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν ἐπιμέλειάν του.

Τὸ αὐτὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα ἀναφαίνεται, ἄξιον πολλῆς προσοχῆς, εἰς τὴν διευθέτησιν τῶν ἀνθέων. Παράδειγμα τὰ δημοσιευόμενα λευκώματα. Κάθε κοτσάνι, κάθε φύλλον, κάθε ἄνθος, τὸ μελετᾷ ὁ Ἰάπων ἐν σχέσει μὲ τὰ ἄλλα, καὶ μολονότι ἀναγκάζεται πολλάκις νὰ ἀφαιρῇ καὶ νὰ κόπῃ, διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ποῦ θέλει, ἐν τούτοις πάντοτε ἡ ἐντύπωσις αὐτὴ εἶνε φυσική. Ὀλίγοι βέβαια κατέχουν τὸ ἔμφυτον αὐτὸ αἶσθημα· ἀλλὰ, καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα, εἶναι σπάνιον εἰς τὴν Ἰαπωνίαν νὰ ἴδῃς ἄνθη τοποθετημένα μέσα εἰς δοχεῖον χωρὶς τέλειον καλλιτεχνικὸν γούστο.

Ὁ κηπουρὸς κόπτεῖ ὅ,τι τοῦ φαίνεται περιττόν· εἰς τὴν διευθέτησιν τῶν ἀνθέων χρησιμοποιοῖ μόνον ὅ,τι ἤμπορεῖ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν τελειότητα τῆς συνθέσεώς του.

Ὁ ζωγράφος ἐπίσης παίρνει ὅ,τι εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἄνθους ἢ τοῦ φυτοῦ τὸ ὁποῖον θὰ ζωγραφίσῃ.

Γενικῶς ὁ ἰάπων ζωγράφος ἐργάζεται ἐκ μνήμης. Μελετᾷ μὲ προσοχὴν καὶ ἀποταμιεύει εἰς τὴν μνήμην του καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας ἑνὸς φυτοῦ ἢ ἑνὸς ἄνθους. Τοὺς κλώνους, τὴν φύσιν τοῦ φλοιοῦ, τὰ μπουμπούκια, τὴν θέσιν τῶν πετάλων, τὰς βλάβας ποῦ φέρουν τὰ ἔντομα καὶ ἡ κακοκαιρία. Ὅλα θὰ τοῦ χρησιμεύσουν μίαν ἡμέραν. Δὲν ἔχει ἀνάγκην μοντέλου ὅταν ἐργάζεται. Τὸ ἔργον του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐντυπώσεών του καὶ ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ χρωστήρος του. Εἰς τὴν Δύσιν οἱ ζωγράφοι ἀνθέων ἀντιγράφουν ἀπ' εὐθείας τὸ ἀντικείμενον, τοποθετημένον ἔμπρὸς τῶν καὶ τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει καὶ τὰ πλεονεκτήματά του. Τὸ ἄνθος ζωγραφίζεται μὲ περισσοτέραν ἀκρίβειαν καὶ ὀλιγωρείου ἢ ἐξιδανικεύσεις.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἰαπωνικὴ μέθοδος τοῦ νὰ ζωγραφίζον ἐκ μνήμης, βοηθεῖ πολὺ τὸν διακοσμητικὸν ζωγράφον. Τὸ πνεῦμα του, ἡ φαντασία τοῦ καλλιτέχνου εἶναι ἐλεύθερα· ἐκλέγει ὅ,τι καλλίτερον προσαρμόζεται εἰς τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ καὶ τὸ τοποθετεῖ ὅπως τοῦ φαίνεται καλόν.

Ὅσοι ἐμελέτησαν τὴν ἰαπωνικὴν τέχνην, γνωρίζουν τὸν ἑκτακτὸν πλοῦτον καὶ τὸ κάλ-

λος τῶν ἔργων τῶν ζωγράφων αὐτῶν. Κ' ἐκεῖνοι ἀκόμη οἱ ὁποῖοι βλέπουν μόνον τὰ ριπίδια τὰ πωλούμενα εἰς τὸ ἐμπόριον, θὰ παρετήρησαν βέβαια τὴν δύναμιν τοῦ σχεδίου τῶν ἀπλῶν αὐτῶν χειροτεχνῶν.

Ἴσως κάποτε τὰ τοπία τῶν Ἰαπώνων ἔχουν ἐλλείψεις εἰς τὸ σχέδιον τῶν μορφῶν ἢ τῶν ζώων· ἀλλ' εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὡς ζωγράφοι ἀνθέων, πτηνῶν, ἐντόμων καὶ ψαριῶν, οἱ Ἰάπωνες εἶναι ἀπαράμιλλοι. Ὅ,τι καθιστᾷ ἰδιαιτέρως θελκτικὴν τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀνθέων εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, εἶναι ἡ ποιήσις καὶ ὁ συμβολισμὸς τῆς. Ἡ Ἰαπωνία εἶναι ἡ γῆ τῶν ποιητῶν καὶ ἡ ὡραία ἐπίδρασις τῆς τέχνης τῶν εὐρίσκεται παντοῦ, εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἰαπωνικοῦ λαοῦ.

Ὁ λόγος καὶ ὁ αἰσὶ, τὰ μυθικὰ αὐτὰ πλάσματα, ζωγραφίζονται πάντοτε μὲ ἄνθη πολώνιας καὶ πηγωνιάς. Παρατηρεῖται διαρκῶς ὁ συνδυασμὸς τῶν καλαμιῶν, τοῦ πεύκου καὶ τοῦ ἄνθους τῆς δαμασκηνιάς· τοῦ ἄνθους τῆς δαμασκηνιάς καὶ τῆς ἀηδόνης· τῆς βιστάριας καὶ τοῦ κούκου· τῶν φύλλων τῆς σφενδάμνου καὶ τοῦ ἑλαφιῦ, τῶν καλαμιῶν καὶ τοῦ σπουργίτου. Αὐτὰ δὲν εἶναι τυχαῖα. Ἐχουν τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς παλαιὰς συνηθείας ἢ εὐχαρίστους ἀναμνήσεις. Ἡ πολώνια καὶ ὁ λόγος συνδέονται μὲ τὸν αὐτοκρατορικὸν οἶκον τῆς Ἰαπωνίας· τὸ ἄνθος τῆς πολώνιας εἶνε τὸ ἔμβλημα τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Τὸ ἄνθος τῆς δαμασκηνιάς καὶ τὸ ἀηδόνι, ἀπὸ πολλοῦ ἡνωμένα, συμβολίζουν τὴν εὐτυχίαν· εἶναι ὁ ἔρως τῆς ἀνοίξεως. Ἡ βιστάρια μαζὶ μὲ τὸ καλάμι εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀρχῆς τοῦ θέρους καὶ τῆς ὠριμότητος. Ἡ βιστάρια εἶναι ἀγαπητὴ εἰς τοὺς νέους ἑραστάς, οἱ ὁποῖοι ἀφιερώνουν εἰς τοὺς κλάδους τῆς τοῦ στίχους καὶ τὰς εὐχὰς τῶν διὰ τὸ μέλλον. Τὸ καλάμι καὶ ὁ σπουργίτης εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ χειμῶνος.

Οἱ Ἰάπωνες εἶναι θαυμάσται τῆς ζωῆς ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ τοῦτο προσδίδει ἰδιαίτερον θέλητρον εἰς τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀνθέων. Ἡ ζωὴ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἰαπωνικῆς τέχνης. Ἀποδίδει τὰς σκέψεις, τὰ αἰσθήματα, τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι ἀποκρυσταλλωμένη ὅπως ἡ τέχνη ἢ ἰνδικὴ καὶ ἡ περσικὴ. Καὶ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ μόνον παλαιὰν δόξαν ἀλλὰ καὶ σημερινὸν γνῶρισμα.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΩΡΙΚΟΣ

[Ἐξ ἀρθροῦ τοῦ Καρόλου Χόλμ.]

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΡΜΟΝΑΣ: ΤΗΣ ΖΩΗΣ. Ἀθήνα, τυπογραφεῖο
«Ἑστία» 1904.

Ερμονας εἶνε τὸ ψευδώνυμον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον μᾶς δίδει τὴν δυνατὴν καὶ ὡραίαν αὐτὴν ἐκπληξιν, ὁ συμπαθητικώτατος Ἀθηναῖος, βλαστὸς καὶ θρέμμα τῆς γῆς αὐτῆς, ξερριζωμένος εἰς τὰ βάθη τῶν Ἰνδιῶν, τὸν ὁποῖον καὶ μετὰ γαργαλίζει νὰ χαιρετίσω μὲ τὸ ἀληθινόν του ὄνομα. Ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ κάμω.

Ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴν Ἀνατολήν, κατακτηθεῖσαν ἀπὸ τὸ χιακὸν ἐμπορικὸν δαιμόνιον, ἕνα ρεῦμα ἐντόνου ζωῆς ἔχει χυθεῖ τὸν τελευταῖον καιρὸν εἰς τὴν φιλογλίαν μας. Τὰ πλουτοφόρα καταστήματα τῶν Πάλληδων, ὑπὸ μίαν ἔποψιν, ἀπετέλεσαν μίαν ἀποικίαν τῆς φιλογλίας, ποῦ πολὺ συχνὰ μᾶς δείχνει ὅτι προηγείται τῆς μητροπόλεως. Ὁ Πάλλης, ὁ Ἑφταλιώτης, ὁ Ἐρμονας, τελευταῖος, δὲν εἶνε μιὰς πλοῦτος διὰ μίαν φιλογλίαν τὸσον πτωχὴν καὶ ἀναιμικὴν. Ἡ ἀποικία ἀναπτύσσει, βλέπετε, καὶ καλλιεργεῖ τὴν παράδοσιν καὶ ἡ Καλκούττα, ἡ Βομβάη καὶ τὸ ἑσωτερικὸν τῶν Ἰνδιῶν ἐξακολουθοῦν νὰ κάμνουν συχνὰ τὴν μητροπόλιν νὰ ζηλεύῃ.

Τώρα τὴν χαιρετᾷ πάλιν μὲ μίαν ὡραίαν καὶ βαθυτάτην νοσταλγίαν ὁ ξερριζωμένος βλαστὸς τῆς Ἀθήνας, ὁ ὁποῖος ἔφερε μαζὶ του εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἑξορίαν τὸν ἄσβυστον ἔρωτα τῶν πλατάνων τῆς Κηφισσιᾶς, τὰ ὄνειρα τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Πεντελικοῦ, τὴν θεωρίαν τῶν γλυκυτάτων παρθένων τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τὰ βαλσαμώδη πεῦκα. Καὶ πόσον ὡραῖα!

Ὁ πλούσιος τόμος τοῦ Ἐρμονα, τὸσον ποικίλος καὶ ἀνάμικτος — εἶνε ἐκεῖ μέσα σονέττα καὶ ἐντυπώσεις καὶ μεταφράσεις ἀρχαίων δραμάτων, στίχοι καὶ πεζὰ — μᾶς ἐδόθη νομίζει κανεὶς ἐξελίττηδες τὸσον πολυμερῆς καὶ ἀκατάστατος διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ὅλον τὸ μέτρον τῆς δύναμει τοῦ νέου τεχνίτου καὶ διὰ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ πλατύτερα ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς νεόβγαλτης ψυχῆς εἰς τὸ αἶσθημα καὶ τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν σκέψιν τῆς. Καὶ ἀπὸ τὸ αἶσθημα αὐτό, τὸσον πλούσιον καὶ εἰλικρινὲς καὶ

εὐγενικόν, καὶ ἀπὸ τὴν παρατήρησιν αὐτὴν τὸσον φωτισμένην καὶ βολιστικὴν, καὶ ἀπὸ τὴν σκέψιν αὐτὴν τὸσον ἄνετον, εὐρύχωρον καὶ καλορρυθμισμένην, εἴμπορεῖ νὰ ὀρκισθῇ κανεὶς καὶ νὰ μαντεύσῃ ὅτι μίᾳ προσωπικότης ἐτοιμάζεται διὰ τὴν φιλογλίαν μας. Ὑπάρχουν ἐλπίδες ποῦ σβύνουν καὶ μαντεῖα ποῦ διαφεύδονται, ἀλλ' ὅταν ἔχῃ κανεὶς μερικὰ στοιχεῖα, εἰς τὸσον ἐκτεταμένην κλίμακα, ὅπως αὐτὰ ποῦ μᾶς δίδει ὁ τόσον σύνθετος αὐτὸς τόμος τοῦ Ἐρμονα, εἴμπορεῖ νὰ προβλέπῃ μὲ κάποιαν ἀσφάλειαν. Καὶ εἶνε τὸσον εὐχάριστον νὰ μαντεύῃ κανεὶς καὶ νὰ βλέπῃ μίαν ἡμέραν τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προγνώσεώς του. Εἶχα δύο - τρεῖς ὁμοίας εὐτυχίας εἰς τὴν ζωὴν μου καὶ ἐλπίζω εἰς μίαν ἄλλην ἀκόμη.

Ἀλλὰ διατὶ νὰ πασχαλῇται κανεὶς μὲ τὸ μέλλον, ὅταν καὶ τὸ παρὸν εἶναι τὸσον πλούσιον; Ἴσως ἀπὸ τὴν ἀπληστίαν, ποῦ γεννᾷ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπολαύσεως, ἴσως ἀπὸ τὴν ἀνυπομονησίαν, ποῦ γεννᾷ κάθε χαμογέλασμα τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ ζωὴ, ἡ ὡραία καὶ εὐγενικὴ, χαμογελά εἰς ὅλον τὸ βιβλίον τοῦ Ἐρμονα. Ἡ δρῶς, ἕνα σύμβολον τῆς ὡραίας καὶ ἰσχυρᾶς ζωῆς, ποῦ ἐνῶ βυθίζει στερεὰ τὰς ρίζας τῆς εἰς τὸ χῶμα, ἀνεμίζει τὴν κορυφὴν τῆς εἰς τὰ φωτεινὰ βάθη τῶν οὐρανῶν, ὡς μίᾳ κλίμαξ φέρουσα ἀπὸ τὴν γῆν πρὸς τὸ ἰδανικόν καὶ ἐνώονον ταυτοχρόνῳ ἕνα γλοερὸν δεσμὸν τοὺς δύο πόλους τῆς ζωῆς, εἶνε καὶ τὸ σύμβολον τῆς νέας αὐτῆς ψυχῆς.

Μ' ἀρέσει, δρῶ, νὰ σὲ θαρῶ
μὲς τ' οὐρανοῦ τς' ἀγκάλες.

Εἶνε οἱ στίχοι τοῦ Σολωμοῦ, οἱ χαρᾶγμένοι, ὡς ἕνα ὑψηλὸν ἔμβλημα, εἰς τὴν προμετωπίδα τοῦ βιβλίου. Καὶ φθάνει νὰ διατρέξῃ κανεὶς ἀπλῶς τὸ βιβλίον τοῦ Ἐρμονα, τὴν σειρὰν τῶν σονέττων του, τὰς ἐντυπώσεις τῶν ταξιδιῶν του, τὸν πρόλογον εἰς μίαν ἐκτάκτως ποιητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἰσπολύτου, διὰ νὰ πεισθῇ πόσον ἀρμονικὰ ζῇ ὁ τεχνίτης μὲ τὸ ἔμβλημά του. Ἀπὸ μίαν θερμὴν φυσιολατρείαν, ἡ ὁποία πολὺ συχνὰ ἔχει καὶ ἀπὸ τὴν βαθύτην θρησκευτικότητά τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ψυχῆς, εἰς

μίαν πανθειστικήν λαγνείον και εκδηλώνεται κάποτε εις χρωματισμούς μεσημβρινοῦ χρωμοτέχνου, με δ,τι δηλαδή εἶνε θερμὸν και λάγνον και ἀκόλαστον, ὅ,τι ἀπορρέει ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν ἥλιον και τὸ φῶς — ἡ φαντασία, τὸ αἶσθημα και ἡ σκέψις τοῦ νέου αὐτοῦ ἀνθρώπου, ἀναπτέρεται πάντα εις μίαν ἀτμοσφαῖραν δροσεροῦ ἰδανισμοῦ, σύρουσα δυνατὰ μαζί της τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγνώστου.

Δὲν θὰ ἐπιμείνῃ εις τὰς λεπτομερείας τοῦ πλουσίου αὐτοῦ βιβλίου. Εἰς τὴν ἀνατολὴν ἐνδὸς νέου ἀνθρώπου και εις τὴν πρώτην ἀντιμετώπισιν ἐνδὸς παρθενικοῦ ἔργου, με κρατεῖ περισσώτερον τὸ πρῶτον γενικὸν βλέμμα και με δεσμεύει δυνατότερα ἡ σιλουέτα ἀπὸ τὴν εἰκόνα. Ἄλλως τε δ' Ἐρμονας δὲν φαίνεται νὰ εἶνε ἀπὸ ἐκείνους, με τοὺς ὁποίους δὲν ἐλπίζει κανεὶς νὰ συναντηθῇ δευτέραν φορὰν εις τὴν ζωὴν του. Μέσα εις τὸ πυκνὸν του ἔργον διακρίνει κανεὶς τελουμένην μίαν ἐπώσιν και μίαν ζύμωσιν και βλέπει ἀπὸ τώρα τὰ σπέρματα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἔτοιμα νὰ βλαστήσουν, εις νέαν δημιουργίαν. Καὶ δι' αὐτὸ εἶνε ἔργον, ποῦ γεννᾷ ἀνυπομονήσιν και τρέφει προσδοκίαν. Δὲν ἠξεύρω τί θὰ ἔβγῃ ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὸν Ἐρμοναν αὐτόν. Δὲν ἠξεύρω ἂν θὰ τὸν κερδίσῃ ὀριστικῶς ἡ φαντασία και τὸ αἶσθημα ἢ ἂν θὰ τὸν κερδίσῃ ἡ σκέψις και ἡ παρατήρησις. Ἐνας ποιητὴς ἢ ἕνας σοφός; Ἀδιάφορον. Ἀπὸ τὸν ποιητὴν δὲν θὰ χαθῇ ποτέ, ὅπωςδήποτε, ἡ βαθεῖα σκέψις, τῆς ὁποίας μᾶς δίδει τὰ πρῶτα ὥραία χαρακτηριστικά, ἀπὸ τὸν σοφὸν δὲν θὰ λείψῃ τὸ βαθὺ αἶσθημα και ἡ ὥραία φαντασία, ποῦ ἐξευγενίζει και θερμαίνει τὴν σκέψιν.

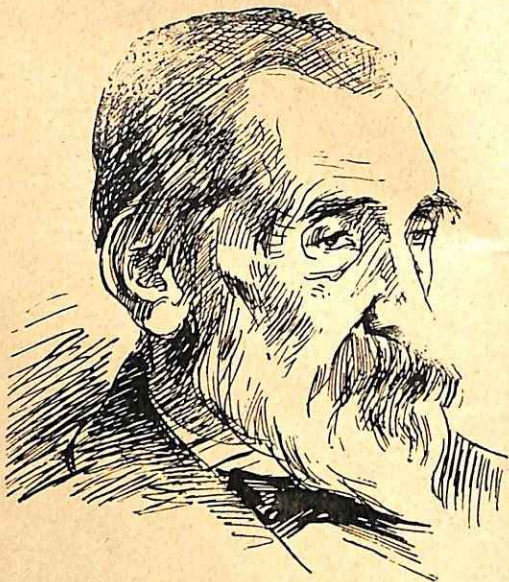
Ὁ Ἐρμονας εἶνε νέος, τὸσον νέος. Εἰς τὸ πρῶτον τοῦ ἔργου, φαίνονται ἀκόμη κάποιοι ἀγῶνες και κάποιοι κόποι και κάποια προσπάθεια, με τὴν γλῶσσαν, με τὰς ιδέας, με τὰς ἐπιδράσεις κάθε εἵδους. Εἶνε οἱ ἀγῶνες και αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ζητεῖ τὸν δρόμον του. Ὄταν τὸν εὕρῃ ὀριστικῶς, και θὰ τὸν εὕρῃ, τὸ ἔργον του θάναται πλάτύτερα, ἢ ἔμπνευσίς του θὰ χυθῇ εις τὴν κοίτην τῆς δημιουργίας χωρὶς ἐμπόδιον, τὸ αἶσθημά του θάναβλύσῃ, ὅμοιον με τὰ δροσερὰ νερὰ τῶν καθαρῶν πηγῶν. Καὶ τὰ περὰ τοῦ συμπαθητικοῦ αὐτοῦ νεοσσοῦ θὰ τανυσθοῦν, χωρὶς αἰμωδίας και χωρὶς ῥιπτασμούς, πρὸς ἕνα εὐρύχωρον ὀρίζοντα. Δι' ἐμὲ εἶνε ἰδιαίτερα εὐτυχία νὰ τὸ ἐλπίζω και νὰ τὸ περιμένω.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Νικηφόρος Λύτρας.

Εβδομήντα ἐτῶν, φωτίζων τὸν ἑλληνικὸν καλλιτεχνικὸν ὀρίζοντα με ὁλοκλήρου ζωῆς τὸ φέγγος, ἀπέθανε πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν ὁ Νικηφόρος Λύτρας. Ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν και τὸν ἐξετίμων ἀπὸ τοῦ Ἰακωβίδου μέχρι τῶν μαθητῶν τοῦ Πολυτεχνείου, ὅπου ἐδίδασκε ἀκόμη.

Τὸν ἐσέβοντο ὅλοι τὸν Λύτραν, τὸν ζωγράφον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου και τὸν διδασκαλὸν ὁ ὁποῖος και κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προσεπάθει ἀκόμη νὰ ζωγραφίσῃ μίαν σκηνὴν ἑλληνικὴν, νὰ ἐμψυχώσῃ τὴν δθόνην με μίαν του σκέψιν, με ἕνα ὄραμα μᾶλλον. Τὰ σκίτσα του αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ἡμερολογίον του. Εἶνε σκέψεις ριγμέναι με ὀλίγον χρῶμα διὰ νὰ δείξουν ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἔζη και ἠσθάνετο βαθεῖα και ἐσκέπτετο.

Δὲν ἔχω πρόχειρα τὰ ἔργα τοῦ Λύτρα διὰ νὰ δώσω πλήρη εἰκόνα τῆς καλλιτεχνικῆς του ζωῆς. Ἐκ τῶν εἰκόνων του πολλαὶ στολίζουν ἀθηναϊκὰς αἰθούσας. Μεταξὺ αὐτῶν «Ἡ κλεμένη» και «Ἡ πυρπόλησις τῆς ναυαρχίδος». Τὸ αὐγὸ τοῦ Πάσχα ἦτον ἀπὸ τὰ τελευταῖα του ἔργα. Εἶχα γράφει ἄλλοτε περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκθεσὶν τοῦ «Παρνασσοῦ» πρὸ δύο ἐτῶν. Εἰς τὰ ἔργα του ἀνέγνωσα πάντοτε ἕνα βαθὺ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον ἐξεδήλωσε ὁ ζωγράφος εις σκηνὰς τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ὁ ὁποῖος ἰδιαίτερος συνεχίνει τὸν καλλιτέχνην. Αὐστηρὸς εις τὸ σχέδιον, διαρκῶς ἔσβυνε ἢ διόρθωνε ἕως

ὅτου εὕρῃ τὴν γραμμὴν ποῦ ἀπέδιδε ὅ,τι κατεῖχε τὴν ψυχὴν του. Δὲν ἐξοῦσαν αἱ εἰκόνες του τὴν λάμψιν και τὴν ζωὴν τοῦ χρώματος. Ὡσὰν νὰ ἤθελε ὁ χρωστήρ του μοιραίως νὰ προσδώσῃ τὸν πένθιμον τόνον τῆς πονεμένης ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ἡ σύνθεσις του ἔδειχνε τὸν καλλιτέχνην, ὁ ὁποῖος εἶχε μέσα του τόσην θέρμην και τόσην ἀλήθειαν.

Μαθητὴς τοῦ Πιλότου, ἔδειξε εις τὰ ἔργα του τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ γερομανοῦ διδασκάλου, ἀκολουθήσας κατόπιν, κατὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπιστροφὴν του, μέσα εις τὸ ἀχαρὶ περιβάλλον τῆς μόλις ἀναγεννωμένης ἑλληνικῆς πρωτευούσης, δρόμον, ὁ ὁποῖος, ὅσον και ἂν εἶχε ὡς βάσιν τὸ αἶσθημα τοῦ καλλιτέχνου, δὲν ἠμποροῦσε βέβαια ν' ἀποδώσῃ περισσότερο ἀφ' ὅ,τι εἶχε τὴν δύναμιν, μακρὰν τῶν μεγάλων κέντρων τῆς Εὐρώπης και ὑπὸ τὸ βάρος τῆς μικρολόγου ἀκόμῃ ζωῆς τῶν Ἀθηναίων. Αὐτὴ ἡ ζωὴ, αὐτὸ τὸ περιβάλλον και μαζί με αὐτὰ αἱ ἀνάγκαι τοῦ βίου ἐδέσμευσαν τὸν Λύτραν εις τὴν καθηγεσίαν και τὴν προσωπογραφίαν, εις τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις νομίζω ἔχει ἐπίσης νὰ ἐπιδείξῃ μερικὰ ἔργα.

Τὰ «Παναθήναια» τιμῶντα τὸν ἑλληνα ζωγράφον, σκοπεύουν νὰ διοργανώσουν, κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα ἴσως, ἐκθεσιν ὅλων τῶν εἰκόνων του ὅσαι εὐρίσκονται εις τὰς Ἀθήνας, και παρουσιάσουν, ἔτσι, ὅσον εἶνε δυνατόν, σύσσωμον τὸ ἔργον τοῦ Λύτρα. Τότε θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ δώσωμεν πλήρη και ἀκριβῆ εἰκόνα του. Σήμερον γράφομεν με γενικὰς μόνον γραμμὰς περὶ τοῦ Λύτρα, τοῦ κατέχοντος σημαντικὴν θέσιν εις τὴν ἱστορίαν τῆς νέας ἑλληνικῆς τέχνης.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Δὲν εἶνε και εὐκόλον πρᾶγμα νὰ δώσῃ κανεὶς λόγον τῆς ἐκθέσεως τῶν «Γάλλων καλλιτεχνῶν». 600 σελίδες πυκνοτυπωμέναι ἀποτελοῦν τὸν κατάλογον· θὰ περιορισθῶ εἰς μερικὰ μόνον ἐξέχοντα ἔργα, ἢ ἐκτέλεισις δ' αὐτῆς τῆς προθέσεώς μου εὐκολύνεται σημαντικὰ ἀπὸ τὴν σπάνιν τῶν ἔργων τῶν υπερβαίνόντων κάποιαν μετριότητα· ὁμολογητέον ὅτι ὁ μέσος ὅρος τῆς ἀξίας τῶν ἐκτιθεμένων εἶνε πολὺ κατώτερος ἐδῶ παρὰ εις τὴν ἀντίπαλον ἐκθεσὶν τοῦ «Ἐθνικοῦ συλλόγου» κατ' ἀντί-

στροφον λόγον πρὸς τὸ πλῆθος και τὰς γιγαντιαίας των διαστάσεις.

Ἄς εἰσέλθωμεν εις τὴν κεντρικὴν υελόστηγον αὐλὴν τοῦ Grand Palais, ἂν δὲν σὰς φοβίξῃ ἡ τροπικὴ θερμοκρασία τὴν ὁποίαν αἱ φλογεραὶ ἀκτῖνες τοῦ μαϊάτικου ἡλίου ἀναπτύσσουν ἐκεῖ μέσα μ' ὅλας τὰς γιγαντιαίας δθόνας τὰς ἀνηροτημένας κάτωθεν τῆς υελίνης ὀροφῆς· ὅλον τὸ διάστημα ἀσπρίζει ἀπὸ κόσμον μαρμαρίνων, λιθίνων, γυψίνων ἀγαμάτων, προτομῶν και προπλασμάτων. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα ὅμως καμμία ἀνωτέρα ἀρμονία δὲν διαφέρεται, πλεονάζει ἢ ἐπιτηδεύει, ἢ ἐπιζητήσις ἐπιπολαίας ἐντυπώσεως, διαφαίνεται δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἡ ἀγνοία τῆς πραγματικῆς πλαστικῆς καλλονῆς εις τὰ σώματα τὰ ὀστεώδη ἢ πλαδαρά εις τὰς πτυχὰς τὰς ἐξεζητημένας, τὰς βιαίας στάσεις, τόσῳ ἀναρμόστους εις τὴν τέχνην τοῦ μαρμάρου, τέλος εις τὸ πολὺπλοκὸν και ἀκαλαίσθητον τῶν γραμμῶν τοῦ συνόλου. Ὡς δὲ νὰ ἀνωμολόγουν τὴν ἀνικανότητά των πρὸς διέγερσιν καλλιτεχνικῆς ἐντυπώσεως, οἱ γλύπται ζητοῦν νὰ θίξουν ὅλας τὰς ἄλλας χορδὰς τοῦ νοῦ και τῆς καρδιάς· οὕτως ἔχομεν σωρεῖαν αἰσθηματικῶν θεμάτων, εἰδύλλια, ναυτικὰς σκηνὰς, ναυάγια. Ὑπάρχουν ὅμως και μερικὰ ἀγάλματα ἐνέχοντα ἐνδιαφέρον καθ' ἑαυτά, ὡς καλλιτεχνήματα· οὕτως ἔχομεν τοῦ G. Debré ἐν ἀνάγλυφον haut-relief παριστῶν ἵππους πασχίζοντας με ὅλην των τὴν δύναμιν νὰ σύρουν ἕνα βάρος· οἱ αὐχένες των κάμπτονται, οἱ μῦνες των τείνονται ὑπὸ τὸ μέγεθος τῆς προσπάθειας, μερικοὶ δὲ ἀνορθοῦνται ἀφηγιάζοντες ὑπὸ τὴν μάστιγα· τὸ ἔργον ἀποκαλεῖται «coup de collier» ἔχει δὲ ζωηρὰν και νευρώδη τὴν ἐκτέλεισιν και ἰσχυρὰ πνοὴ ζωῆς τὸ διαθέει, ἀλλ' ἴσως ἡ σύνθεσις εἶνε ὀλίγον ἀτάσθαλος, μερικοὶ δὲ τῶν ἵππων φαίνονται ὡς θηρία τῆς ἀποκαλύψεως, τὸσον αἱ κυρίαι των γραμμαι ἀποδίδονται ὑπερβολικαί, σχεδὸν γελοιογραφικαί, και τὸσον ἔχουν χάσει κάθε πραγματικὴν ὑπόστασιν. Ὁ Ἀρχιμήδης τοῦ γερομανοῦ γλύπτου Von Scharfberg καθήμενος ἐπάνω εις τὰς πτέρνας του, γυρμένος εις ζωηρὰν ἀλλὰ κάπως παράξενον στάσιν, χαράσσει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους γεωμετρικὰ σχήματα· τὸ ἔργον προσελκύει τὸν παρατηρητὴν διὰ τῆς σοβαρότητος και εὐκρινοῦς ἢ ὁποῖα διακρίνει τὴν σύλληψιν και τὴν ἐκτέλεισιν του· ἰδίως ἡ σκεπτικὴ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἀποδίδεται πολὺ ἐπιτυχῶς. Ὁ τάφος τῆς δονκίσσης d' Alençon ὑπὸ Barrias πα-

ριστῇ τὴν νεαρὰν γυναῖκα ἣτις εἶχε πέση θῦμα τῆς πυρκαϊᾶς τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἀγορᾶς, ἐξηπλωμένην ἐπὶ τῆς νεκρικῆς τῆς κοίτης κατὰ τὸ κλασικὸν ὑπόδειγμα τῶν τάφων τῶν πρὸ τῆς Ἀναγεννήσεως χρόνων· ἡ ἐνδυμασία εἶνε ὀλίγον ὑπερβολικὰ ἐπεξεργασμένη καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τριγάρτων θὰ ἐξήλευεν ἐρμολύφος τῶν ἰταλικῶν κοιμητηρίων· τόσον πιστῶς εἶνε ἀποδοδεδυμένη· ἀλλὰ τὸ πρόσωπον παριστᾷ γλυκεῖαν, ἥρεμον καὶ εὐγενῆ τὴν σφραγισθεῖσαν ἀπὸ τὸν θάνατον φυσιογνωμίαν τῆς γυναικός.

Ἐπάνω, εἰς τὴν στοὰν ἣτις περιθῆει τὴν αὐλὴν, ἐντὸς ὑελίνης θήκης ἐκτίθεται ἡ «Κόρινθος» χρωματιστὸν μαρμαρίνον ἄγαλμα τοῦ τώρα, πρὸ ὀλίγου, ἀποθανόντος γλύπτου Gerome· προκαλεῖ ζωηρὰς τὰς συζητήσεις, κυρίως ἕνεκα τῆς ἀσυνήθους δι' ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους πολυχρωμίας, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐφήρμοζον καθ' ὅλην τὴν κλασικὴν ἐποχὴν· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι αὕτη ἡ ὑπερβολικὴ ἀκρίβεια, ἡ ὑπερβαίνουσα καὶ τὴν τῆς φωτογραφίας, εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῆς πραγματικότητος, ὅχι μόνον διὰ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ ὄγκου ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν χρωμάτων, ἔχει κατὰ τὸ δεσμεῦον τὴν φαντασίαν, τὸ ἀντικαλλιτεχνικόν. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἐκ τῆς πολυχρωμίας ἐπιφυλάξεων ἡ «Κόρινθος» παριστᾷ καλλίμορφον γυναῖκα γυμνὴν καθημένην σταυροπόδι, μετὰ στήθιν ἀπαθῆ, σχεδὸν ἱερατικῇ, μετὰ σωρείαν πολυτίμων κοσμημάτων στολιζόντων τὴν κεφαλὴν, τὸν τράχηλον, τοὺς βραχίονας καὶ τὰς χεῖρας, ἔχει μεγάλην ἁρμονίαν γραμμῶν καὶ ἀρκετὴν ἔλλειψιν ἐκφράσεως ἀρμόζουσας εἰς ἱερειαν τῆς ἰδίας τιμωμένης ἐν Κορίνθῳ Κυθηρείας.

Ἀπὸ τὴν στοὰν ἐμβαίνων τις εἰς τὴν πρῶτην αἴθουσαν τῆς ζωγραφικῆς, καταλαμβάνεται ἀπὸ ζάλην καὶ κατάπληξιν· οἱ πίνακες γιγαντιοῦνται, συσσωρεύονται ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, μετὰ παραστάσεις παμμεγέθεις, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖστοι φαίνονται ἀποκνήματα νοσηρῶς ἀχαλινώτου φαντασίας. Ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν σπατάλην χρωμάτων, μόλις προβάλλουν ἐν ἡ δύο ἔργα μετὰ κάποιον τάλαντον. Ἀπὸ ὅλων τοὺς γιγαντιαίους πίνακας ποῦ μετὰ περιβάλλουν μετὰ χρώματα ἀπελπιστικά, μετὰ φαντασίαν ἀχαλινώτον, χωρὶς πρωτοτυπίαν, καλλιτεχνικώτερα εἶνε μικρὰ ζωγραφία «Τὸ φθινόπωρον ἐν Βερσαλλίαις» ἀποδίδουσα μετὰ πολλὴν ἔντασιν τὴν μελαγχολίαν τοῦ ἐρήμου ἄλσους μετὰ τὰ ἥρεμα

νερὰ εἰς τὰ ὁποῖα κατοπτρίζονται κατάνυστα τὰ φυλλορροοῦντα δένδρα.

Τὸ τρίπτυχον τοῦ H. Martin «ἡ Μασσαλία» παριστᾷ τὸν λιμένα τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας κατὰ τρεῖς ὥρας τῆς ἡμέρας, τὸ πρωῒ, ἡλίου μεσουρανοῦντος καὶ τὸ βράδυ, μετὰ ὅλην τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν ὑπέροχον ἁρμονίαν τοῦ φωτισμοῦ τὴν διακρίνουσαν τὸν διάσημον καλλιτέχνην· ἰδίως ὁ χρυσοκόκκινος φωτισμὸς τοῦ μεσημεριοῦ ἀντανακλόμενος καὶ ἀναλάμπων εἰς τὰ κατάρτια καὶ τὰς κεραίαις τῶν πλοίων τῶν ἀποτελούντων τὴν πρῶτην γραμμὴν τῆς κεντρικῆς συνθέσεως τοῦ τριπτύχου ἀποδίδει ὅλην τὴν παλλομένην θερμότητα τῆς μεσημβρινῆς ἀτμοσφαίρας· πολλοὶ προσάπτουν εἰς τὸν ζωγράφον ὅτι εἰς τὰς φυσιογνωμίας τοῦ πλήθους δὲν ἀπέδωκε τὸν κλασικὸν τύπον τῶν ἀπογόνων τῶν Φωκαέων οὐδὲ τὴν ζωηρότητα τῶν κινήσεων καὶ τὸ γραφικόν τῆς ἐνδυμασίας τῶν κατοίκων τῆς Νοτίου Γαλλίας, ἀλλ' ἐξωγράφησε μᾶλλον ἀνθρώπους τοῦ βορρᾶ· ὅπως δὴ ποτε ὅμως ἡ ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐντύπωσις ζωῆς καὶ δυνάμεως εἶνε ἀλησιμότητος.

Ἡ εἰκὼν τοῦ W. Larraga παριστᾷ οὐρανὸν τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ μονῆς τοῦ Seo ἔχει τὸν θερμὸν χρυσεῖον τόνον τῶν μεγάλων ἐνετῶν ζωγράφων καὶ τὴν ἐγκράτειαν περὶ τὸν χρωματισμὸν τῆς ἰσπανικῆς σχολῆς, ἀποδίδει δὲ πολὺ ἐπιτυχῶς τὴν ἀσκητικὴν καὶ μεσαιωνικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ μοναχοῦ.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς πολυπλόκους συνθέσεις, κατὰ τὸ πλεῖστον μετρίαις, αἱ καὶ αἱ προσωπογραφίαι ἀφθονοῦν εἰς τὴν ἔκθεσιν· μετὰ τῶν γάλλων προσωπογράφων ὁ Bonnat, καθὼς πάντοτε, διακρίνεται μετὰ δύο προσωπογραφίας, τὴν μὲν ἐνὸς ἀμερικανοῦ βαθυπλούτου, τὴν δὲ τοῦ τιμηματάρχου τῆς καλλιτεχνίας Roujon τοῦ ἐπισκεφθέντος τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Δελφῶν, ἀμφοτέραις ἀξίας λόγου διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς παρατηρήσεως καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ χρωστήρος. Τῆς ἀμερικανίδος L. Parker ἔχομεν προσωπογραφίαν γυναικὸς ξανθῆς μετὰ τὸν εὐτραφῆ καὶ ὀλίγον πρόστυχον ἀμερικανικὸν τύπον, φερούσης ἐσθῆτα μαργαριτόχροον μετὰ πρασίνην ζώνην· ἡ ἀφελὴς στάσις, ἡ ζωηρὰ φυσιογνωμία, ὁ γλυκὺς φωτισμὸς καὶ ὁ ἁρμονικὸς χρωματισμὸς τῆς εἰκόνος τὴν καθιστοῦν πολὺ εὐάρεστον τὴν θέαν. Τῆς ἀγγλίδος ζωγράφου A. Sprong λίαν ἐπιτυχῆς προσωπογραφία ἀνδρὸς συνεννοῦσα τὴν λιτότητα τοῦ χρωματισμοῦ, τὸ διανυγρὸν τοῦ φωτισμοῦ

καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ἐκφράσεως αἵτινες διακρίνουν τὰς προσωπογραφίας τῆς ἀγγλικῆς σχολῆς.

Ὁραία εἶνε ἐπίσης προσωπογραφία νέου καλλιτέχνου ὑπὸ τοῦ ῥώσου Jastrebtzoff συνεννοῦσα πλοῦτον τοῦ χρωστήρος καὶ τελειότητα διαγραφῆς πρὸς τὴν πλήρη θέρη ἀπόδοσιν τῆς ἐμπνευσμένης φυσιογνωμίας τοῦ προτύπου.

Τὰ τοπία, ὡς συνήθως, ἀφθονοῦν· τὰ μεγαλύτερα προξενοῦντα ἐντύπωσιν μετὰ αὐτῶν εἶνε τὸ τοῦ Ἰσπανοῦ Fangal ὅπερ παριστᾷ λόγον πρασινίζοντα ὁ ὁποῖος ἐκτείνεται μελαγχολικὸς ἕως μακρυνὰ κυανωπὰ βουνὰ ὑπὸ στακτὴν νεφελώδη οὐρανόν, ἀποπνέει δὲ πολὺ μυστηριώδες καὶ νοσταλγικὸν θέλημα. Τὸ «Ἀρχαῖον τοπίον» ὑπὸ G. Kind παριστᾷ συστάδα κυπαρίσσεων τὰς ὁποίας περιούει μετὰ ἐρυθροπὸν χρυσὸν ὁ δῦον ἥλιος ἐνῶ τὰ κάτωθεν μολυβδόχροα νερὰ περικλείουν ὅλα τὰ σκότη τῆς νυκτός. Κατ' ἐμὲ ὅμως, ἴσως ἐπειδὴ ἡ θάλασσα μετὰ ἐλκύνει πάντοτε, ἔστω καὶ ζωγραφιστῇ, τὰ δύο θελκτικώτερα ἔργα τῆς ἐκθέσεως εἶνε δύο θαλασσογραφίαι· ἡ πρώτη παριστᾷ θάλασσαν κυματόεσαν, φωτεινὴν καὶ φωσφορίζουσαν ὑπὸ τὴν κυανὴν ἀνταύγειαν τῆς σελήνης· ἡ λάμψις τῶν φωτιζομένων νερῶν καὶ ἡ διαύγεια τῶν ἐλαφρῶν νυκτερινῶν ἀτμῶν ἀποδίδονται ἐξαισιῶς ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸν L. Wolden, εἰς τὸν ὁποῖον δύναται τις μόνον νὰ προσάψῃ, ἂν δὲν εἶνε μεγάλη ἀνοησία νὰ ἀντιδρῶμεν πρὸς τὰς θελκτικὰς ἐντυπώσεις, ὑπερβολικῶς καταφανῆ ἐπιτηδεύματα· ἡ ἄλλη θαλασσογραφία ἀκόμη ὠραιότερα, ὀφειλομένη εἰς τὸν Ἰσπανὸν Gomel Zil παριστᾷ τὸ κύμα ποῦ ἀπλώνεται ἥρεμον εἰς ἀμώδη παραλίαν φωτιζομένην ἀπὸ σελήνην πελιδνὴν, τῆς ὁποίας αἱ ἀκτῖνες διασχίζουν ἐλαφρὸν πέπλον ὁμίχλης· εἶνε θαυμασία ἡ ἁρμονία τοῦ ὑπερῆφάνου χρώματος τῆς ὁμίχλης καὶ τῆς ἄμμου πρὸς τὸ ἀργυρόχροον τῶν φωτιζομένων νερῶν.

Καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων ἔργων πρὸ τῶν ὁποίων ἐσταματήσαμεν καταφαίνεται ἡ ὁλονὴν μᾶλλον προέχουσα θέσις τῆς ξένης καλλιτεχνίας εἰς τὰς ἐτησίας παρισινὰς ἐκθέσεις, ὅπου οἱ ξένοι, ἰδίως δὲ οἱ Ἕλληνες, οἱ Ἰσπανοὶ καὶ Ἀμερικανοὶ καλλιτέχνη διακρίνονται διὰ τὴν ὑπέροχον ἀξίαν τῶν ἔργων τῶν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὁ μόνος ἐκθέτων ἐφέτος εἰς τὸ ἐθνικὸν σωματεῖον εἶνε ὁ κ. Ράλλης, τοῦ ὁποῖου ἡ τελεία ἐκτέλεσις, ἡ κλασικὴ ἁρμονία τῶν γραμμῶν, τὸ ἀπαλὸν καὶ πλούσιον τοῦ χρωματι-

σμοῦ ἀποτελοῦν ἀληθῆ ἀπόλαυσιν διὰ τοὺς εἰδήμονας· τὰ ἐφετεῖνά του δύο ἔργα ἀναγονται τὸ μὲν· ἡ «Ἀφροδίτη» εἰς τὴν ἀρχαιότητα, τὸ δὲ «Αἱ τελευταῖαι ἀνταύγειαι» εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα. Τὸ πρῶτον παριστᾷ γυναῖκα μετὰ σῶμα εὐγραμμὸν καὶ ἁρμονικὸν φέρουσαν ἐσθῆτα ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, ἀποκαλύπτουσαν τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας τοὺς ὁποῖους σκιάζει ἀραχνούφης πέπλος· ἡ γυνὴ ἴσεται ἐπὶ λιθοστρώτου ἀνδρὸς μετὰ τὸν βραχίονα τεταμένον πρὸς τοῖχον λευκάζοντα, ἀποτελοῦντα τὸ βάθος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου χαράσσει μετὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα ὕμνον πρὸς τὴν γενεάν· τὸ παντός· ἡ στάσις εἶνε πλήρης χάριτος· ἡ ἀπλότης τῶν γραμμῶν καὶ ἡ σοφὴ ἁρμονία τῶν λευκῶν τοῦ κτιρίου πρὸς τοὺς χρυσεῖς τόνους τοῦ γυναικείου σώματος παρέρχουν πολὺ θέλημα εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν πίνακα· «αἱ τελευταῖαι ἀνταύγειαι» παριστᾷ ἐσωτερικὸν ἑλληνικῆς ἀγροτικῆς ἐκκλησίας, μετὰ τὸ μυστηριώδες φῶς τῶν λαμπάδων εἰς τὸ βάθος ἐνῶ εἰς τὴν πρῶτην γραμμὴν δύο ἔμμορφαῖς χωριατοπούλαις κάθονται ἀφελῶς καὶ χαμηλόνουν τὰ μάτια μετὰ σεμνότητα, ὅταν καλόγηρος καθισμένος ὀλίγον παρακάτω ταῖς ἀποτείνει τὸν λόγον· ὁ κ. Ράλλης ἀπέδωκε καὶ ἐδῶ μετὰ πολλὴν ἐπιτυχίαν τὸ σκίῳφωσ τῶ ἐκκλησιῶν μας ὁ δὲ λιτὸς ἀλλὰ βαθὺς πλοῦτος τοῦ χαρακτῆρος του εἶνε πάντοτε χαρὰ τῶν ματιῶν μας· εἰς τὸν πίνακα ὅμως αὐτὸν ἴσως δὲν διακρίνεται, τόσον ὡς συνήθως, ὁ κρυφὸς ἐκεῖνος παλμὸς συγγιγνώσεως ὁ ὁποῖος τόσῃ ζωὴν δίδει εἰς πλείστας ἄλλας τοῦ ἀναπαράστασις τοῦ ἑλληνικοῦ χωρικοῦ βίου· μ' ὅλην ὅμως τὴν μακρὰν αὐτὴν καὶ ἀνεπαίσθητον δόσιν ψυχρότητος ὁ κ. Ράλλης δὲν παύει νὰ εἶνε καὶ ἐφέτος ὅπως πάντοτε ἐκ τῶν πρώτων ἐρμηνευτῶν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς.

Ἡ ζέση, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ ἐπιτείνεται, ἐπιφέρει τὴν χαλάρωσιν τῆς θεατρικῆς ζωῆς· τὰ καθαυτὰ παρισινὰ θεάτρα τοῦ βουλευαρίου κλείνουν τὸ καλοκαίρι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ὅσα ὡς ἡ Ὁπερα καὶ ἡ Γαλλικὴ Κωμῳδία, μένουν ἀνοικτά, παριστάνουν ἔργα τετριμμένα καὶ γνωστά, προωρισμένα ἰδίως εἰς τοὺς ξένους, τοὺς ἀφθονοῦντας κατὰ τοὺς θερινούς μῆνας· ἐπειδὴ δὲ οἱ πρωτεύοντες ἡθοποιοὶ παίρνουν ἄδειαν διὰ τὰ διάφορα λουτρά καὶ παραθαλάσσια, καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων εἶνε συνήθως μετρία. Ἐν τούτοις ἡ θερινὴ νύκτις

δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμη ἐντελῶς· οὕτω, προχθὲς εἰς τὸ «Opera Comique» ἐδόθη μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν, ἐν ἀριστούργημα τοῦ Gluck, ἢ Ἀλκηστis, συντεθὲν ἐπὶ δράματος ὅπερ ὁ Cazalbigi εἶχε συγγράψει κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα κατ' ἀπομίμησιν τῆς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου· ἢ γενναία αὐταπάρνησις τῆς γυναικός, ἥτις διὰ τὴν νῆα σώσει τὸν σύζυγόν της, προσφέρει ἑαυτὴν ὡς θῦμα ἐξιλαστήριον, ἀλλὰ καὶ ὁ πόνος καὶ ὁ σπαραγμός, τὸν ὅποιον αἰσθάνεται, ἀφίνουσα πᾶν ὅ,τι ἀγαπᾷ ἐπὶ γῆς, ἀπεδόθησαν παθητικώτατα ἀλλὰ μὲ ἀρχαϊκὴν σεμνότητα ἀπὸ τὸν ἔξοχον μουσουργὸν ὅστις πρῶτος, ἐν μέσῳ 18ῳ αἰῶνι, ἐπενόησε τὴν καθ' αὐτὸ δραματικὴν μουσικὴν καὶ τὴν ἡγαγεν εἰς τελειότητα τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ μέγας Βάγνερ μετὰ θαυμασμοῦ ἀνεγνώριζεν.

Ἡ μεγαλοπρεπὴς σκηνὴ τῆς θυσίας διὰ τῆς ὁποίας μάτην προσπαθοῦν νὰ ἐξιλεώσουν τὸν Ἀπόλλωνα ὑπὲρ τοῦ Ἀδμήτου ἐνεποίησε βαθεῖαν κατασκευαστικὴν ἐντύπωσιν, ἀλλ' ἰδίως μυχαίτατα συνεκίνησε τὸ ἄσμα τῆς Ἀλκήστιδος προσφεροῦσας ἑαυτὴν ὡς θῦμα, μὲ τὴν περιφημον ἐπιδόξον «ὄχι δὲν εἶνε αὐτὴ θυσία» τὴν ὁποίαν διαπνέει ἡ χαρὰ τῆς αὐταπαρνήσεως, χαρὰ ἣν ἐξαίφνης ἀμαυρῶνει ἡ ἐνθύμησις τοῦ συζύγου καὶ τῶν τέκνων ποῦ ἐγκαταλείπει. Ἡ ἔξοχος ἀοιδὸς Litvine παρέσχε τὸ ἐκπληρῶσον κάλλος τῆς φωνῆς τῆς εἰς τὴν ὥραιαν μουσικὴν τοῦ Gluck καὶ μὲ τὸ θέλγητρον τοῦ ἔσματος μετρησίωσε τοὺς ἀκροατὰς εἰς ἄλλους κόσμους· βεβαίως ἡ ἀπόδοσις τῶν προσώπων τῆς Ἀλκήστιδος θὰ ἦτο τελειότερα ἢ ἡ πλαστικὴ καλλονὴ τῆς ἡθοιοποιῶς ἐξισούτο πρὸς τὴν θαυμασίαν τελειότητα τῆς φωνῆς της, ἀλλὰ θὰ ἦτο βαρεῖα ἀγνωμοσύνη νὰ μεμψιμοιρῇ κανεὶς κατὰ τῆς παρασχούσης τὴν τέλειαν τεχνικὴν ἀπόλαυσιν. Ἀξίος ἰδίας μνείας εἶνε ὁ χορὸς τὸν ὅποιον ἄγουν ὀρχηστρίδες φέρουσαι πολυπτύχους μακρὰς ἐσθῆτας μὲ βήματα ἀπομιμούμενα τὰς ἑλληνικὰς ὀρχήσεις, ὑπὸ τὴν ἀπλὴν ἀλλὰ τόσῳ χαρίεσσαν καὶ γοητευτικὴν μουσικὴν ἥτις ἀποτελεῖ τόσῳ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπόμενον δραματικὸν recitativo τοῦ διαλόγου, καθ' ὃν ὁ Ἀδμήτος, ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς πανηγυριζούσης τὴν ἀνδροσίν του, μαρτυρεῖται ὅτι ἢ Ἀλκηστis προώρῃσται νὰ ἀποθάνῃ ἀντ' αὐτοῦ.

Δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ μουσικὴ τοῦ Gluck προσαρμόζεται εἰς τὴν ἀρχαίαν τραγωδίαν, ἀλλὰ, ἐξερχόμενος ἀπὸ τὴν παράστασιν αὐτοῦ τοῦ ἔργου, τοῦ διαπνεομένου ἀπὸ ἀκραφνῇ ἑλλη-

νικὴν ζωὴν, ὠνειροπόλησα νὰ παρίστατο ἢ Ἀλκηστis εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Διονύσου, μὲ τὴν ἀρχαιοπρεπὴ μουσικὴν τοῦ παλαιοῦ γερμανοῦ μουσουργοῦ. Καθὼς ὅλα τὰ ὄνειρα εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἰδικόν μου κερδίζει πολὺ, παραμένον ἀπλοῦν ὄνειρον, μακρὰν τῶν σκοπέλων τῆς πραγματικότητος.

IQN

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ κατάργησις τῶν ἐξετάσεων

Ἀπὸ τῆς Ἀργείας ποιητρίας Τελεσίλλης, ἥτις ἀπέκρουσε μετὰ γυναικῶν τοὺς Λακεδαιμονίους, τοὺς κατατροπώσαντας τοὺς Ἀργεῖους, μέχρι τῆς κυρίας Roland, ἥτις παρὰ τὴν λαιμητόμον ἐξήτησεν ὡς χάριν νὰ κατατομηθῇ πρὸ τοῦ Λαμάρς «διὰ τὴν νῆα δέξῃ πόσον εὐκολον εἶνε κανεὶς ν' ἀποθάνῃ» αἱ γυναῖκες, ὅταν εἶνε ἀνάγκη, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶνε, ἀποδεικνύονται θαρραλεώτεραι τῶν ἀνδρῶν. Ἡ εὐψυχία αὕτη κατεδείχθη καὶ πρὸ μικροῦ, εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον. Αἱ λεπτοφυεῖς χεῖρες ἐκρήμνισαν τὸ μορμολύκειον, τὸ ὅποιον, ἐν τῇ ἐπισημότητι βουλευομένης ὁμάδος δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐνοχλήσωσιν αἱ ῥωμαλέαι χεῖρες, τὸ μορμολύκειον τῶν ἐξετάσεων. Ἐννοεῖται ὅτι μεμονωμένοι ἀπόπειραι δὲν ἔλειψαν καὶ πρότερον, κ' ἐγὼ δ' αὐτὸς ἄλλοτε, ἐν τῇ περιοδικῇ «Ἐστία» προσεπάθησα διὰ τῶν δύο μου βραχιόνων νὰ τὸ κλονίσω.

Τὴν ὥραν τοῦ πνιγροῦ καὶ ἐκνευρίζοντος θάλλους ἡ γῆ καὶ αἱ κεφαλαὶ ἀποδίδουσι τὸν καρπὸν αὐτῶν. Ὁ γεωργὸς ἀροτριῶν καὶ σπείρων, ἐμπιστευόμενος τὰς ἐλπίδας του εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, κάθεται παρὰ τὴν ἐστίαν, καὶ ὠνειρεύεται ὑψηλὰς θημωνίας χρυσῶν σταχυῶν, ἐν ᾗ ὑπὸ τὴν γῆν τελεῖται ἡ ἱερὰ καὶ μυστηριώδης ἐργασία τῆς παραγωγῆς. Ἐν τῷ σχολείῳ, ὁ διδάσκαλος σπείρων καὶ καλλιεργῶν καὶ αὐτὸς, ἀναμένει ἀνυπομόνως τὸν ἰδικόν του θερισμόν.

Φθάνει τέλος ἡ ἐπίσημος ἡμέρα. Εἰς ἕνα ὕμνον τῶν ἐξετάσεων ἀποκαλεῖται φοβερὰ ἡμέρα, εἶδος παιδικῆς τελευταίας κρίσεως. Εἰς ἕνα ἄλλον τὰ παιδιά φωνάζουν: «Λαμπρὰ σήμερον ἡμέρα ἀνατέλλει δι' ἡμᾶς», καὶ ὁ ἐπόμενος στίχος τελειώνει εἰς τιμὰς, διότι αἱ ἐξετάσεις εἶνε ἀγών, στάδιον δόξης, ὅπου στέφανοι

δάφνης—κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς, φανταστικοὶ ἢ φύλλινοι—στέφουν τὰ μέτωπα καὶ οἱ νικηταὶ καθίστανται ἄξιοι τῆς προγονικῆς εὐκλείας.

Τὴν ὠρισμένην Κυριακὴν, τὸ σχολεῖον σφογ-γαρισμένον, σιγυρισμένον, στολισμένον μὲ δάφνας καὶ μυρσίνας, μὲ εἰκόνας καὶ σημαίας, μὲ καθέκλας παρατεταγμένας—ἔρανον τῶν αἰθουσῶν τῆς συνοικίας—ἀναμένει τὰς ἀρχάς, τοὺς γονεῖς. Καὶ μετ' ὀλίγον ἀρχίζει «ἡ πρὸς τὸ θεαθῆναι» κωμῳδία, ἡ ἀπατηλὴ καὶ κατεσπενυσμένη ἐπίδειξις τῶν διδασκόντων, καθ' ἣν τὰ παιδιά μὲ φωνὴν ἐπιτετηδευμένην, ἐορτάσιμον ὅπως τὰ φορέματά των, ἐλαφρύνουσι πρὸ τοῦ ἀκροατηρίου τὴν μνήμην των.

Αἱ θεατρικαὶ αὗται ἐξετάσεις, αἱ τόσον ἀσύμ-φωνοι πρὸς τὸ ἥρεμον καὶ σοβαρὸν καὶ βαθὺ ἔργον τοῦ σχολείου, ἐξήγειραν πρὸ πολλοῦ πανταχοῦ κατακραυγὴν. Αἱ δύο θεμελιώδεις ἰδέαι τῶν ἐξετάσεων, ὁ ἔλεγχος τῆς ἐπὶ ἐν ἔτος συντελεσθείσης ἐργασίας καὶ ὁ σύνδεσμος τοῦ σχολείου καὶ τῆς οἰκογενείας, εἰς τὸν ὅποιον τὴν σημασίαν ἀπονέμει ἡ Παιδαγωγικὴ, διακωμωδοῦνται. Τὸ σχολεῖον τῆς ἡμέρας τῶν ἐξετάσεων, ὅτε ὅλα εἶνε πρὸς ἐντύπωσιν διακοσμημένα, ἀπὸ τῶν τοίχων μέχρι τῶν στυλβωθέντων κανόνων τῆς γραμματικῆς, τῶν ξεσκονισμένων χρονολογιῶν καὶ τῶν ἐπιχρωματισθέντων γεωγραφικῶν ὀνομάτων, δὲν εἶνε τὸ σχολεῖον τῆς ἐργασίας. Ἀπὸ τὴν ἐορτάσιμον ἐκείνην αἴγλην, τὴν ψευδῇ, ἀπὸ τὸν παρεσκευασμένον ἐκείνον θρίαμβον, τὸν εὐκολον, οἱ γονεῖς δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τί διδάσκει τὸ σχολεῖον καὶ πῶς τὸ διδάσκει, οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ ἐξεγερθῇ τὸ ἐνδιαφέρον των πρὸς αὐτό. Συναποφέρουσιν ἀπλῶς τὴν εὐκολόσβυστον εὐάρεστον ἐντύπωσιν θεαματικῆς ἡμερίδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε μέρος ὁ εὐφυνέστατος μικρὸς των ἢ ἡ χαριεστάτη μικρὰ των Ἡ Παιδαγωγικὴ, ὡς ἐπιστήμη εἰσδύουσα εἰς τὰς ψυχὰς καὶ μετὰ συνέσεως χειριζομένη τὰ προοφῶν παιδευτικὰ μέτρα, γνωρίζει ἄλλα μέσα ἀληθοῦς ἐλέγχου καὶ ἀληθοῦς συνεργασίας τοῦ σχολείου καὶ τῆς οἰκογενείας.

Αἱ ἐξετάσεις ἀπὸ ἀπλοῦ μέσου ἀναθεῖσαι εἰς σκοπὸν, γενόμεναι αἰτία νὰ συντέμνεται ὀλεθρίως ὁ πολύτιμος χρόνος τῆς διδασκαλίας δι' ἐπαναλήψεως κοπιώδους καὶ ἀμεθοδου, τεινύσεως ὅχι εἰς ἐμπέδωσιν καὶ ἐμβάθυνσιν τῶν γνώσεων οὐδὲ εἰς δυναμικὴν ἢ πραγματικὴν αὐτῶν ἐφαρμογὴν ἀλλ' εἰς ἐπὶ χροῖσμά τι πολυγνώ-

σίας θαμβῶνον τοὺς ἐπιπολαίους, ἐξεγείρουσαι ὄχι σπανίως ματαιοδοξίαν καὶ φθόνον καὶ μῆσος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδίων καὶ σπληνίζουσαι αὐτὰ εἰς τὴν ἀπάτην, καταδικάζονται καὶ ἐκ πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς ἀπόψεως—καὶ σωματικῆς ἀκόμη διὰ τὴν κατανικασμένην ὑπερκόπωσιν—τινὲς δὲ ἀπεκάλεσαν αὐτὰς παιδαγωγικὸν ἀτοπον.

Ὅπου αἱ μακροὶ ἔξεις δὲν καθιστῶσι νοθερὸν τὸ πνεῦμα, οὐδ' αἱ προλήψεις κρατοῦσι δεσμίαν τὴν εὐγενῇ πρωτοβουλίαν, ἐκεῖ αἱ ἐξετάσεις κατηργήθησαν. Οἱ γονεῖς προσκαλοῦνται νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ἔργον τοῦ σχολείου, προσερχόμενοι εἰς τὰ μαθήματα, μῆνας ὀλοκλήρους. ἂν θέλωσι, διακριβοῦντες τὴν ἀλληλουχίαν τοῦ καθ' ἐκάστην μόχθου, παρακολουθοῦντες συντόνως τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐργασταρίου καὶ μὴ κρίνοντες αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἐορτάσιμον σημαιοστολισμὸν του.

Α. Π. Κ.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Ἡ Δις Εὐφρη Ἐμπεδοκλῇ ἀποχωρεῖ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν μετὰ δεκαετὴ ὑπηρεσίαν. Ὅταν ἐπῆρε τὸ δίπλωμά της μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα, ἠθέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν μουσικὴν ἰδιοφυίαν της εἰς τὴν διδασκαλίαν. Ἦτο ἡ πρώτη διδάξασα εἰς τὸ Ὁδεῖον. Ἦνοιξε τὸν δρόμον, τὸν ὅποιον ἠκολούθησαν κατόπιν καὶ ἄλλαι κυρίαι τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας.

Καὶ αὐτὸς ἦτον ὁ σκοπὸς της, ὅπως εἶπε ἡ ἰδία εἰς συντάκτην τῶν «Ἀθηνῶν». Νὰ καταρτίσῃ τὰς προλήψεις καὶ νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα. Ἰσως νὰ ἦναι καὶ αὐτό, ἂν δὲν ἐνέχουν τὰ λόγια της κάποιαν μετριοφροσύνην, ἂν δὲν ἦτο κυρίως ἡ ἀνάγκη ποῦ ἠσθάνετο μέσα της νὰ μεταγγίσῃ εἰς τὰς μαθητρίδας της τὴν ἰδικὴν της ἀγάπην πρὸς τὴν μουσικὴν, ποῦ τώρα ἐγωϊστικώτερα κάπως τὴν κρατεῖ διὰ τὴν τέχνην μόνον.

Ἡ τέχνη της, τελεία ὑπὸ ἔποψιν ἐκτελέσεως, εἶνε ἡ ἐμπνευσμένη, ἡ πλήρης ἀπόδοσις τῶν βαθυτάτων συναισθημάτων τοῦ συνθέτου, εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ὁποῦ εἰσδύει διὰ τοῦ αἰσθηματος. Καὶ αἱ ἐλάχισται ἀποχρώσεις ἀποδίδονται ἀπὸ τὴν καλλιτέχνην. Μέσα εἰς τοὺς ἤχους τοῦ κλειδοκυμβάλου προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρῃ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν μόνον ἡ μουσικὴ ἡμπορεῖ νὰ πλάσῃ τόσον ἀληθινὴν καὶ μὲ τόσον φευγαλέα χρώματα.

Εὐφὴ Εμπεδοκλή.

Εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἀδελφόνοντα σφικτά, συγγεόμενα εἰς ἓν, ἡ ἰδέα τοῦ ἔργου καὶ ἡ μορφή. Τὰ δύο αὐτὰ συνυπάρχουν, εἶνε καὶ ἀχώριστον τὸ ὅποιον ἀποτείνεται εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὸ αἶσθημα μαζί.

Μία λεπτή συγγένεια, ἕνας δεσμός ἐκλεκτικός τὴν ὁδηγεῖ εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ ἔργου, τὸ ὅποιον διερμηνεύει. Ἡ συγγένεια αὐτὴ τὴν διακρίνει καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν. Βέβαια δὲν εἶνε τοῦτο σπάνιον διὰ μίαν φύσιν καλλιτεχνικήν.

Πέρυσι τὸ καλοκαίρι ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Κηφισιά, μοῦ ἐξήτησε μερικά βιβλία νὰ διασκεδάσῃ τὴν μοναξιά τῆς ἐξοχῆς.

- Σὰν τί βιβλία; τὴν ἠρώτησα.
- Τὴν Ὀδύσειαν.
- Μὰ δὲν ἔχω γαλλικὴ μετάφρασι.
- Ἄς ᾔναι τὸ πρωτότυπον. Τὸ προτιμῶ.
- Τίποτε ἄλλο γιὰ ποικιλία;
- Τὰς Μυκήνας τοῦ Τσουντα.

Ἀποχωροῦσα τοῦ Ὁδείου ἡ μουσικὸς παρὰδίδει εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν δύο διπλωματούχους μαθητρίδας τῆς, τὰς Δδας Ἀγγελικὴν Ζαρεφοπούλου καὶ Χρηστίαν Ἰωαννίδην. Καὶ αἱ δύο ἐτιμήθησαν κατὰ τὰς ἐφετεῖνας ἐξετάσεις μετὰ μίαν ἀργυροῦν. Εἰς τὴν Δδα Ζαρεφοπούλου, χάριν τῶν τύπων μόνον, δὲν ἐδόθη τὸ χρυσοῦν μετάλλιον.

Ἐνα δείγμα τῆς πρὸς τὴν τέχνην ἀγάπης τῆς ἡ ἐκ 500 δραχμῶν δωρεᾶς διὰ τὴν φοίτησιν ἀπόρων μαθητῶν τοῦ Ὁδείου.

K. M.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἐξεδόθησαν τελευταίως δύο ποιητικαὶ συλλογαὶ τῆς Ζωῆς. ὑπὸ Ἑρμοῖνα καὶ Ἑραγούδια, ὑπὸ Ἀναστασίου Π. Σκιαδαρέση.

Ἰδοὺ δύο δείγματα τῶν ἐν λόγῳ συλλογῶν.

ΤΟ ΞΟΛΙ

Καλογεράκι ξενυχτᾷ θορυβῶντας πὰ σὲ μνημα.
Τὸ σήμαντρο καμπανιστὰ πλαντᾷ στὸ μοναστήρι
Καὶ γύρω χάσκουν τῶν κελλίων οἱ ἀδειανὲς ἀράδες.
Σὰ μελλισσῶνας ἡ κλησιὰ θαμπὴ λαμπαδοφέγγει.

Σήμερον ξόδι ἀρχοντικὸν εἶχε ἀνέβῃ ἀπ' τὴν Πόλιν
Στὸ κοιμητήρι τῆς Ἑρμιᾶς. Μεγαλοσιάνου κόρη
Καὶ Λούκαινα τῆς Βασιλεῖας εἶχε ἀγγελιοφορεῖ
Δοξαρεμένη ἀπὸ φιλικῆς θανατερῆ σαῖτα -

Κί ἀσάλευτη, ἄσπορη φέρον τὴν καὶ μάλα μαρτυμένη.
Καὶ τὸ παιδί ποῦ ἀπὸ καιροῦς κλεισμένο στὴν ὀρφάνια
Τῆς μοναξιάς γύρω ἐννοιῶθε τίς Παναγιᾶς μονάχα

Τὶς μαντιλοῦσες καὶ λιγνές, εἶχεν ἀποθαμάσει
Τὴν ξωτικὴ τὴν ὁμορφιά ποῦ ἐρχόταν πεθαμένη.
Καὶ ξαγρυπνᾷ τὴν κοπελιά κλεφτὰ μοιρολογώντας.

ΕΡΜΟΝΑΣ

VIII

Ἐκεῖ ὅ τὴν ἀκροποταμὴ τὴν ἀνοίξει μὰ μέρα
Ἀπὸ λουλουδάκι ἀνοίξαν τὰ φύλλα ὅ τὸν ἄνερα.
Καὶ τόσο-τόσο χαμηλὰ τὰ δύο λουλούδι ἀνθοῦσαν
Ποῦ τὰ κρυστάλλινα νερά τῆς ὕδατος φιλοῦσαν.
Τὸ πρῶτο κυκλαμὴ ξανθὴ, τὸ δεύτερον ἄσπρο κρίνο.
Πλασμένο ἐτοῦτο ἀπ' τὸν ἀργὸ κί ἀπὸ τὸν ἥλιο ἐκεῖνο
Μὲ πόθο ἀγαπηθῆκανε καὶ μετὰ μὲν μὲν.
Μὰ εἶχε φρυγῶσει μακρὰ πολὺ τὸν ἀπὸ τῆς
Κ ἡ Μοῖρά τους δὲν ἄφηνε νὰ σμίξουνε τὰ μαῦρα.
Ἐσβυναν εἴτοι καὶ τὰ δύο στοῦ πόνου τὸν τὴ λαύρα,
Ὅταν μὰ νύχτα μαγική, μὰ νύχτα μετὰ φεγγάρι
Ποῦ τᾶνθη ὅλα ἐκοιμώνταν, τὰ δέντρα, τὸ χορτάρι,
Καὶ τὸ ποτάμι ἐδιάβαινε κυλῶντας τὰ νερά του,
Ὅ κρῖνος ἔβλεπ' ἐξυπνος μακρὰ τὴν κυκλαμὴν του
Κ ἐλπίζοντας ὅτι μπορεῖ ὅ τὰ πόδια τῆς νὰ φτάσῃ,
Ἄν πέσῃ μὲς ὅτ' ἀνέματα, τὴν ἄβυσσο ἂν περάσῃ,
Χωρὶς νὰ ἰδῇ τὸ θάνατο ὅ ἐκεῖνη τὴ μαυρίλα,
Ἐγὼρε μέσα στὸ νερὸ τὰ χλωμασμένα φύλλα...
Νὰ τῆρε φτάσῃ ἡ νὰ χαθῇ! Μονάχο τί νὰ κάμῃ;
— Καὶ τὸ ποτάμι τᾶρπαξε, τὸ πῆρε τὸ ποτάμι.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Π. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ

Ὁ ἐν Γαλλίᾳ πανηγυρισμὸς ὁ ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς Γεωργίας Σάνδης ἤρχισε πρὸ μηνὸς ἡδὴ νὰ προανακηρύσσεται τρόπον τινὰ μετὰ τὴν διοργάνωσιν μιᾶς ἐκθέσεως ἀποτελουμένης ἀπὸ ἀντικείμενα τὰ ὅποια ἀνήκον εἰς τὴν μεγάλην γαλάτιδα λογογράφον καὶ μετὰ μελέτας καὶ ἄρθρα τὰ ὅποια δημοσιεύει ὁ παγκόσμιος τύπος καὶ εἰς τὰ ὅποια ἀναλύονται ὁ βίος αὐτῆς καὶ τὰ ἔργα. Τὸ μᾶλλον ἐν τούτοις ἄξιον ἐνδιαφέροντος σχετικὸν δημοσίευμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἄλλως τε δὲν ἀποπαύουν τὰ σχόλια, εἶνε ἡ « Ἀλληλογραφία τοῦ Ἀλφρέδου Μυσσέ καὶ τῆς Γεωργίας Σάνδης » ἡ ὁποία τὸ πρῶτον ἡδὴ βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότη-

τος ἐν Βρυξέλλαις. Ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς αὐτὰς ἐξάγεται ὅτι οἱ δύο ἐρασταὶ παρεῖχον σοβαρὰς αἰτίας παραπόνων ὅ εἰς εἰς τὸν ἄλλον — κατὰ τὰς κρατούσας ιδέας τὰς σοβαρωτέρας αἰτίας παρεῖχεν ἡ γυνή. Ἐγιναν αἰτίων πολλῆς ὁδύνης ὅ εἰς εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ ἡγάπωντο καὶ ἐλυποῦντο διὰ τὴν λύπην τὴν ὁποίαν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον ἐπροξένει, καὶ δι' αὐτὸ ὁ διατρέχων τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν εὐρίσκειται πρὸς μυστιστορήματος παρακιζῶς συγκινητικῶν, εἰλημμένων ἀπὸ τὴν ζώην καὶ ἀπὸ τὴν ὁδύνην, τὸ ὅποιον τὸν βοηθεῖ νὰ κατανοήσῃ τὸν νοσηρὸν ἔρωτα. τὸν ἔρωτα τὸν ἐν ταῦτ' τεχνητὸν καὶ εἰλικρινῆ, ὅποιον τὸν ἡσθάνοντο κατὰ τὴν πυρετώδη ἐκείνην ἐποχὴν ὅλοι οἱ ρωμαντικοὶ ἐρασταί.

Τὴν ὥς ἄνω ἀλληλογραφίαν μεταξὺ « Αὐτοῦ » καὶ « Εκείνης », δοθεῖσαν εἰς τὴν δημοσιότητα ὑπὸ οἰκογενειακοῦ φίλου τῆς Γεωργίας Σάνδης ἐθεώρει αὐτὴ ὡς « τὴν ἀρίστην ἀνασκευὴν τῶν κατ' αὐτῆς συγκοφαντιῶν ». Ὅποσδήποτε διασαφηνίζονται δι' αὐτῆς σημεία τινὰ ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν ἀπέπαυεν ἡ μεταξὺ στανδιστῶν καὶ μυσσετιστῶν ἀμφισβήτησις. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως ἄλλα μένουν σχεδὸν σκοτεινὰ καὶ ἀρίνεται ἐλεύθερον ἀκόμη τὸ στάδιον εἰς τὴν φαντασίαν καὶ τὰς εἰκασίας. Οἱ μυσσετισταὶ κυρίως ἠτιῶντο τὴν Γεωργίαν Σάνδην διὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ προδοσίαν. Ἐγκατέλειπεν αὐτὴ τὸν πάσχοντα διὰ τὸν ἰατρὸν, τὸν Μυσσέ διὰ τὸν Πέτρον Pagello. Βεβαίως αἱ ἐπιστολαὶ ἐπιβεβαιώσασιν τὴν περιλάλητον διαδοχὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀντικατάστασιν ἀλλ' ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν ὑπῆρξε προδοσία, — τοῦλάχιστον ὁ ἥτιον εὐτυχῆς τῶν τριῶν ποτὲ δὲν παρεπονέθη ὅτι ἐπροδόθη. Παρεῖχεν ἡ Σάνδη μίαν περίπτωσιν τριᾶδος ἀληθῶς περιεργωτάτην. Ὁ κόσμος δὲν θὰ μᾶς ἐννοήσῃ, — ἐπανελάμβανον καὶ οἱ τρεῖς ἐν χορῷ. Ὁ Pagello τὸ γράφει πρὸς τὸν Μυσσέ: « μία ἀφρονὸς ἀλληλογραφία ἀγάπης ἡ ὁποία θὰ μᾶς συνδέῃ πάντα, μετὰ τὸν ἥμισυ θείου καί, διὰ τοὺς ἄλλους, ἀκατανοήτους! » Τί συνέβη εἰς τὸ μέγαρον Danieli κατὰ τὴν σκηνὴν ἐκείνην καθ' ἣν ὁ Μυσσέ ἤνωσε μετὰ τὰς ἰδίας του χεῖρας τὴν ἐρωμένην του καὶ τὸν διάδοχόν του, δὲν δυνάμεθα ἢ εἰς εἰκασίας μόνον νὰ καταφεύγωμεν μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ἐν ἣ ἡ Σάνδη ἀπλῶς ποιεῖται μνησίαν τῆς « κρίσεως αὐτῆς νυκτός ». Ἐξέφυγον ὅτι ἀπεκάλει αὐτὴ τὸν Pagello ἀδελφόν τῆς καὶ τὸν Μυσσέ υἱόν τῆς. Τί οἰκογένεια! Ἐπίσης εἰς εἰκασίας μόνον δυνάμεθα νὰ προσφύγωμεν ὅσον ἀφορᾷ τὰ αἰτία τῆς ἐν Βενετίᾳ ρήξεως ἡ ὁποία ἐπῆλθε μεταξὺ τοῦ Μυσσέ καὶ τῆς Σάνδης. Ἡ Σάνδη γράφει ῥητῶς ὅτι ὁ ἐραστὴς τῆς ἀπεσφύρθη πρῶτος καὶ ἐξέφερε λόγους ἀνεπανορθώτους. Πῶς καὶ τοίους λόγους αἱ ἐπιστολαὶ δὲν ἀναφέρουν. Ἀπ' οὐδὲν γίνεται ἐν τούτοις ἀπὸ αὐτὰς ὅτι οὐδέποτε ἐπῆλθεν ἡ χυδαία περιπέτεια τῆς προδοσίας: ὅτι ἡ Σάνδη δὲν ἦτο πλέον ἢ ἡ φίλη καὶ νοσοκόμος τοῦ ποιητοῦ ὅταν ἠράσθη τοῦ ἰατροῦ. Ὁ Μυσσέ διετέλει ἐνήμερος καὶ παρεῖχε τὴν συναίνεσίν του. — Ἄλλως τε οὗτος προτοῦ ἐπὶ φύγῃ ἀπὸ τὴν Βενετίαν ἔγραψε τρυφερωτάτην ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Σάνδην: εἰς ἄλλας ἐπιστολὰς βραδύτερον ἐξαίρει τὴν πρὸς αὐτὸν « πατρικὴν » τῆς στοργήν. Εἰς Παρισίους πρῶτα πρῶτα ἐπισκέπτεται τὸν υἱόν τῆς ἀπὸ κάπου ἄλλου στέλλει εἰς αὐτὴν δερμάτινα ἀντικείμενα, τὰ μαλακώτερα, γὰρ καί ποια ἄλλα τοῦ ἐφάνησαν παραπολὺ σκληρὰ: εἶνε ὅλα αὐτὰ περιποιήσεις καὶ ἔργα ἐραστοῦ ἀπαρηγόνητος; Δ.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Εἰς τὸ θέατρον τῆς « Νεαπόλεως » ἐδόθη τελευταίως ἡ φάρσα τοῦ κ. Π. Δημητρακαπούλου

« Κουλουβάχατα ». Ὁ κ. Ξενοπούλος γράφων εἰς τὰς « Ἀθήνας », τὴν χαρακτηρίζει μὲν ὡς ἐξυπνὴν καὶ ζωηράν ἀλλὰ χονδροκοιμημένην, ἐξωφρενικήν. « Ἀλατισμένην μετὰ βόλους ἀλατιῶς ὥστε νὰ μὴ τρώγεται ἀπὸ τοὺς συνειθισμένους εἰς ἀφράλαν. » Καὶ κρίνουν μαζί μετὰ τὴν φάρσαν καὶ τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν τὸ ὅποιον διασκεδάσει, εὐφραίνεται, θαυμάζει τὴν φάρσαν ὡς νὰ εὐρίσκετο πρὸ τοῦ ἐκλεκτοτέρου θεάματος. προσθέτει ὅτι κανένας λόγος δὲν ὑπάρχει νὰ μὴ τὴν ἀγαποῦν καὶ τὴν προτιμοῦν καὶ οἱ συγγραφεῖς. Μὲ μίαν διαφορὰν ὅμως. Ἐστὼ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν χονδρότητα τῆς φάρσας, τὴν ὁποίαν ἐπευφημεῖ τὸ πολὺ κοινόν: ἀλλὰ νὰ δώσουν οἱ συγγραφεῖς καὶ κάποιο χροῖμα ἑλληνικόν. Ἡ φάρσα τοῦ κ. Δημητρακαπούλου δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τὴν ζοὴν μας. « Ἀστυτάξουν, λέγει, γύρω του, ἂς παρατηρήσουν τὴν ζοὴν μας, ν' ἀνεύρουν τὰ καμικά τῆς καὶ τὰ παρόδοξα, νὰ ἐκλέξουν τὰ ἀξία γελοιοποιήσεως καὶ σατύρας καὶ νὰ γράψουν φάρσας γνησίας ἑλληνικάς. Ἐνα ἔργον πνευματικὸς καὶ συγχρόνως παρατηρητικόν, ἔστω καὶ ὅταν εἶνε φάρσα, ἀποκτᾷ ἀξίαν φιλολογικὴν, καταντᾷ σημαντικόν. »

ΜΙΑ παράδοξος ὑπαρξίς, ἕνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, ὁ κούρεὺς τοῦ « Ἀψε-Σβύσε » παρὰ τὴν πλατείαν τῆς Ὀμονοίας. Πανάγος Μελισσιώτης ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Μίαν ἡμέραν ἐφάνη ὁ Μελισσιώτης ποιητῆς. Ποιητῆς τοῦ λαοῦ. Ἐγγραψε στίχους. Ἐπειτα, ἀκολουθῶν τὸν συρμόν, ἔγραψε κωμειδύλλια. Ἐξωγράφισαν τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν ζοὴν τοῦ χωρικοῦ. Ἐπαίχθησαν εἰς τὸ θέατρον καὶ ἴσως, ἂν γίνῃ ἀπολογισμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν ἑλληνικῶν κωμειδυλλίων, ὁ Μελισσιώτης δὲν θὰ κατέχη τὴν τελευταίαν θέσιν. Ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν παράστασιν καὶ εἶχε τὴν εὐχάριστον νὰ ἐμφυζῶν μετὰ τὴν φωνὴν του τὰ τραγοῦδια του. Ἡ ἐποχὴ τῶν ἑλληνικῶν κωμειδυλλίων παρήλθε καὶ ἔμεινε καὶ τ' ὄνομά του εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου.

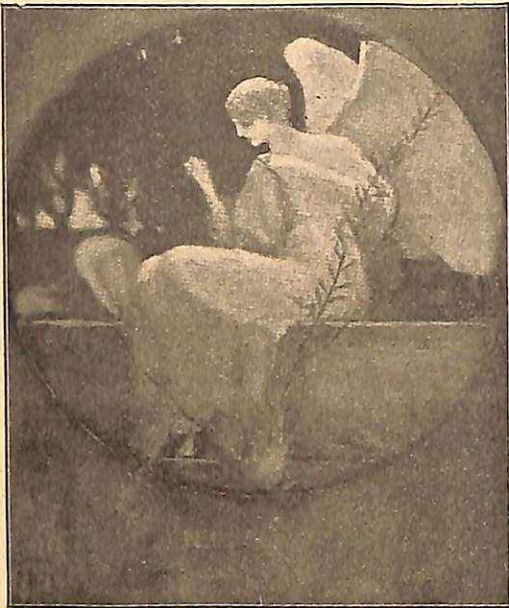
Ὁ Μελισσιώτης δὲν εἶχε ἀφήσει τὴν τέχνην τοῦ κούρεως. Ἐμείνε πιστὸς εἰς τὸ ἔργον του καὶ τότε ἀκόμη ὅταν ἐχειροκροτεῖτο ἡ λαϊκὴ μοῖσα του.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ « Νίκη » τοῦ Γόζη

Εἰς τὸ τεῦχος τῶν « Παναθηναίων » τὸ ἀφιερῶμενον εἰς τὸν Γόζη ὑπάρχει καὶ ἡ εἰκὼν τῆς « Νίκης » τὴν ὁποίαν σήμερον ἀναδημοσιεύομεν. Εἶναι ἕνα στίχο, μία σκηνὴ τοῦ ζωγράφου, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπρόφρασε νὰ τελειώσῃ ὁ ποιητῆς. Τὸ δημοσιεύομεν καὶ πάλιν διότι ἡ μικρὰ αὐτὴ εἰκὼν συνδέεται μετὰ τὴν ἀγάπην τοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι ἀπλούστατος ὁ θρόνος τῆς. Τὴν προσφύκει διὰ τὰς « Ἀθήνας » διὰ τὰς χρησιμοῦσας ὡς ἐμβλημα ἢ δίπλωμα τῶν γυμναστικῶν ἀγώνων. Μὰ δὲν ἐπρόφρασε. Ἡ σύζυγος τοῦ καλλιτέχνου μᾶς τὸ ἔγραψε τελευταίως. Τὴν εὐχαριστοῦμεν καὶ δημοσίᾳ διότι μᾶς ἀπεκάλει μίαν πτυχὴν ἀκόμης τῆς ζωῆς του. Διότι καὶ ἡ ἀγάπη τῆς διανοῆς τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ καλλιτέχνου ἀντικαθίσταται καὶ θὰ συγκινήσῃ πάντοτε. Μαζί του ποσοὶ ἡσθάνθησαν τὴν τύχην βαθεῖα καὶ τὴν ἡγάπησαν!

Ἡ « Νίκη » πλέκει τὸ στεφάνι ποῦ θὰ δώσῃ εἰς τὸν νικητὴν. Κυτάξτε, τί εὐγένεια μορφῆς καὶ γραμμῶν. Εἶνε ἀράγε αὐτὴ ἡ τελικὴ μορφή ποῦ θὰ τῆς ἔδιδε; Καὶ εἶται ὅμως ἡμιτελής, μετὰ τὴν πνοὴν τῆς ψυχῆς του, μᾶς εἶνε ἀγαπητὴ, καὶ τὴν δνειρευόμεθα μετὰ πόνον, τὴν ὁραίαν θεάν ποῦ ἐκάθισε

Ἡ «Νίκη» τοῦ Γούζη

διά τὰ τὴν ζωγραφίση τὸ ἐμπνευσμένον κοντύλι τοῦ Γούζη.

Ὁ φίλος κ. Δ. Κακλαμάνος ὁ διευθυντὴς τοῦ «Νέου Ἀστειῶς», μᾶς ἔλεγε ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ γράψῃ ἕνα βιβλίον διὰ τὸν Γούζη, ἀποκαλύπτων αὐτὸν εἰς ὅλας τὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς του, ὅπως τὸσον ὥραία ἔγραψε καὶ διὰ τὴν τέχνην του. Ἄς γίνῃ ἡ σημείωσις αὐτῇ ἀφορμῇ νὰ τοῦ ἐνθυμίσῃ τὸ ὥραϊον τοῦ σχεδίου. Ἡμεῖς μὲ τὰ ὀλίγα αὐτὸ ποῦ γράφομεν διὰ τὴν «Νίκην» ἐπιτελοῦμεν καθήκον πρὸς ἐκείνον, τοῦ ὁποῦ τοῦ ὄνομα φωτίζει τῆς νέας Ἑλλάδος τὸν οὐρανόν.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Γράμματα πρὸς τὰ «Παναθήναια»

[Ὁ Β' Γλωσσικὸς Διαγωνισμὸς καὶ ἡ κρίσις τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Κ. Ζησίου].

Φίλε κ. Μιχαηλίδη,

Παρ' ὅλον τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον τρέφω πρὸς τὴν πολὺν ἤδη κορυφὴν τοῦ παλαιοῦ μου καθηγητοῦ κ. Ζησίου καὶ παρ' ὅλην τὴν ἐξαιρέτην ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐξεδήλωσα πρὸς τὴν ἐθνικιστάτην καὶ ἐξαιρετικὴν ἀλτρούστεικὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, νομίζω ὅτι στερεῶς μοὶ ἐπιβάλλεται τὸ καθήκον ν' ἀπαντήσω εἰς τινὰ σημεῖα τῆς κρίσεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἔργου Ἀρχαϊκὰ Γλωσσικὰ Σχέδια ἐξ ἐγγράφων μνημείων τοῦ ὑποβληθέντος εἰς τὸν β' διαγωνισμὸν τῆς ἐνταῦθα Γλωσσικῆς Ἐταιρείας καὶ βραβευθέντος ὑπ' αὐτῆς, εἰσηγουμένου τοῦ κ. Ζησίου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀπάντησις μου ἔρχεται ὀλίγον ἄργα, ἀλλ' ἐπερίμενα νὰ ἐκδώσῃ εἰς ἴδιον τεύχος τὴν κρίσιν του ὁ κ. Ζησίους¹, καθ' ὅσον ὡς ἐδημοσιεύθη

¹ Ἐκθεσις τοῦ Γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τῆς ἐν Ἀθῆναις Γλωσσικῆς Ἐταιρείας ἀναγνωσθεῖσα... τῇ 25 Ἀπριλίῳ 1904 ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ Κωνσταντίνου Γ. Ζησίου καθηγητοῦ. Ἐν Ἀθῆναις 1904. Εἰς 8ον Σελ. 20.

αὕτη ἐν τῇ ἐφημερίδι τὸ «Κράτος» (ἀριθ. 214-217) δημηθίζετο ὑπὸ οὐσιωδῶν τυπογραφικῶν σφαλμάτων, οὕτως ὥστε νὰ μοὶ εἶναι κατὰ τι δύσκολον νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς αὐτήν.

Καὶ κατὰ πρῶτον πλήρη τὴν ἐπιγραφὴν τῆς γεφύρας τοῦ Ἀλφειοῦ παρὰ τὴν Καρύταιναν ἐδημοσίευσεν ἤδη μεθ' ὑπομνημάτων ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς τῆς Πετροπόλεως (τόμ. XI, σ. 57).

Ἐν μεταγραφῇ ἔχει αὕτη ὡς ἑξῆς:

Νέον δομήτορα γεφύρας, ὃ ξέρε,
Ραοὺλ γίνωσκε Μανουὴλ τὸν Μελίκην.
Ἦν εὐσεβὴς Πᾶς τις περὶ αὐτὴν θέλων
ὁλοφύγως ἀνωθεν αἰτείτω χάριν,
μὴ πάλιν ὡς ποῖν εἰς ὄλισθον ἀπίδοι
ἔτους, 7 ΦΜΗ. Ἦν [δικιωνος] Γ'

Κακῶς ὁ κ. Ζησίους μεταγράφει σ. 15) ἐν στίχ. 2 τό: γίνωσκε εἰς γινώσκει. Κακῶς ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ Fac-simile τοῦ Κ. Πιττάκη¹, τοῦ ἡμαρτημένου μὲν κατὰ τινὰ ἄλλα ἀσφαλτοῦς ὅμως ἐν τούτῳ ἄλλως τε ὡς ἐνθυμίσῃ ὁ κ. Ζησίους ὅτι ἐν Βυζαντιναῖς ἐπιγραφαῖς ἡ προσφώνησις πρὸς ξένους, παροδίας, θεατὰς κλ. γίνεται συνηθέστατα κατὰ δεύτερον πρόσωπον, οὐχὶ δὲ κατὰ τρίτον ἢ πρῶτον. Ἰκανὰ παραδείγματα δύναται νὰ εὑρῇ τις προχείρως ἐν τῷ C. I. G. (volumen IV, pars XL). Ἐπεὶ παραδόξως δὲν ἀντελήφθη ὁ κ. Ζησίους ὅτι ὁ Μανουὴλ Ραοὺλ (εἴτε Ράλλης) Μελίκης εἶναι ἐν μόνον πρόσωπον, ὡς ἔχομεν οἰκους Ράλλη Καβάκη, Ράλλη Ἀσάνη κλ. κλ. Ἐντεῦθεν καὶ ὅπως ἐσφαλμένως ἐρμηνεύει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιγραφῆς ὡς ἑξῆς: «Ὁ Ραοὺλ (Ράλλ, Ράλλης) γιγνώσκει ἀρχιτέκτονα καὶ ἰδρυτὴν τῆς γεφύρας νέον τὸν Μανουὴλ Μελίκην». Τὸν δὲ τρίτον στίχον μεταγράφει:

Ἦν εὐσεβὴς πᾶς τις περὶ αὐτὴν θέλων

Μὰ πρὸς Θεοῦ, κ. Ζησίους!! Τί φρικτὰ καὶ ἀσύστατα πράγματα εἶναι αὐτὰ; Δύναται νὰ συναφθῇ ποτὲ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ ἦν... ταύτην;

Ἐν τέλει δὲ τῆς ἐπιγραφῆς τὸ βραχυγραφικὸν σημεῖον τῆς ἰνδικτιῶνος, ὅπερ εἶναι μὲν συμπλήμμα τοῦ I ψιλουμένου καὶ τοῦ N, ὅμοιον δὲ συνήθως πρὸς κυρτὸν N, μετὰ ψιλοῦ πνεύματος καὶ γραμμῆς ἀνωθεν, πολλάκις παραλείπομεν², ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ κ. Ζησίου: νειμήσεως, καὶ οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐπιγραφῇ, ἀλλὰ κατὰ σύστημα. Τοῦτο εἶναι λάθος στοιχειωδέστατον. Οἱ Βυζαντινοὶ μεταφράζουσι τὸ Λατινικὸν *indictio* διὰ τοῦ ἐπινέμης³, οὐχὶ ὅμως ἀπλῶς διὰ τοῦ νειμήσεως.

Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς γεφύρας τῆς Μανροζοῦμαινας ἐν Μεσσηνίᾳ κατεχωρίσθη ἐν τοῖς ἡμετέροις Ἀρχαϊκοῖς Γλωσσικοῖς συλλέκτοις κατὰ τι ἀντιγραφὸν τοῦ φιλιστορος βουλευτοῦ Μεσσηνίας κ. I. Νικολαΐδου. Βραδύτερον ἐλάβομεν *estampage* αὐτῆς καὶ τὴν ἐδημοσιεύσαμεν πανομοιότυπως καὶ μεθ' ὑπομνημάτων ἐν τῇ συλλογῇ ἡμῶν τῶν Χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν Μεσσηνίας⁴. Ἐκ τοῦ πανομοιότυπου ἐλέγχεται ὅτι καὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦ κ. Ζησίου δὲν εἶναι ἀπληλαγμένον ὀλίγων τινῶν ἀμαρτιῶν. Ἀλλὰ προφανὲς οὐτοπία εἶναι νὰ θεωρῇται ὁ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενος: Σινὰν Σούμπαις Καριτενός ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν γνωστὸν Σινάμπην ἐμίτην καὶ σούμπασην, φρονευνθέντα τῷ 1481, καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους καὶ διότι δὲν ὑπῆρχεν αἰτία νὰ λέγεται οὗτος Καριτενός καὶ διότι ἡ ἐπιγραφὴ εἰ-

¹ Ἐφημερίς Ἀρχαιολογική, φ. 52, τοῦ 1859, ἀριθ. πανομοιότυπου 3910.

² V. Gardthausen: Griechische Palaeographie. Ἐν Λειψίᾳ 1879, σ. 252 καὶ 390.

³ Αὐτόθι, σελ. 390.

⁴ Αὐτόθι τῆς ἱστορικῆς καὶ ἔθνομολογικῆς Ἐταιρείας. Τόμ. 5, σ. 381.

ναὶ πολλῶ μεταγενεστέρῳ τοῦ XV αἰῶνος. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ περὶ τῆς ἡλικίας τῆς ἐπιγραφῆς γνώμη μου σύμφωνος πρὸς τὴν τοῦ ὑπάρχοντος περὶ τὴν ἑλληνικὴν παλαιογραφίαν κ. Σπ. Λάμπρου, ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενον Σινὰν ἐξεφράσθη ἡδη ἀλλαγῶ¹.

Τὸ ὄνομα (γ)Κέκος ὅτι εἶναι ἀλβανικὸν φαίνεται, νομίζω, καὶ ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ διαδόσεως ὡς βαπτιστικοῦ ἢ ἐπωνύμου ἐν Ντάρᾳ τῶν Νάσων καὶ ἐν Σουλμοχωρίοις τῆς Τριφυλίας καὶ ἄλλοις Ἀλβανικοῖς πληθυσμοῖς. Ἀπλὴ δὲ σύμπτωσις εἶναι τὸ ἰταλικὸν Cocco. ὅθεν ὁ κ. Ζησίους τὸ παράγει.

Τὸ Ταῦφας ἀρνεῖται ὡς βαπτιστικὸν ὄνομα ὁ κ. Ζησίους. Ἀλλ' ἡ ἐξέλεξις εἶναι πρόχειρος. Δὲν τὸν παραπέμπω εἰς πηγὰς ὧν ἡ ζήτησις καὶ ἐξέλεξις καθίσταται ἐπίπονος, ἀπλῶς ἀς ζητήσῃ, παρακαλῶ, ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τὸν ὑπ' ἀριθ. 2034 κώδικα τῆς ἐν Θεοράναις διαλελυμένης μονῆς Σιτζάφης, ἐν φ. 44α κεῖται τὸ ὄνομα τοῦτο μεταξὺ ἄλλων βαπτιστικῶν βαπτιστικῶν ἐκφωνουμένων ἐπ' ἐκκλησίας, ἐκ τοῦ χωρίου Βαχὸ τῆς Μάνης, κατὰ τὸν ΙΗ αἰῶνα.

Τὸ Ἀθηνᾶ ἐπιμόνως δὲν θέλει ὁ κ. Ζησίους παραλαγῇν τοῦ Ἀρθή. Ἐν τοσοῦτῳ καὶ νῦν ἐτι πολλοῦ οὕτω λέγεται ἡ Ἀρθή, καθὼς καὶ Ἀ(ρ)θή, Ἀ(ρ)θούλλα, Ἀ(ρ)θώ, Ἀ(ρ)θνήτσα, Ἀ(ρ)θνήω. Ἀνάλογον δὲ κατὰ τὸν σχηματισμὸν εἶναι τὸ Λαφηνᾶ, Λαφηνῶ, παραλλαγή τοῦ Λαφνή. Ὁ κ. Ζησίους δίσχυρίζεται ὅτι Ἀθηνᾶ = Ἀθηνᾶ. Φέρει δὲ ὡς ἐπιχειρημα τοὺς στίχους τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ:

ποὺ τὴν ἠῶρε, ξέρε μ', αὐτὴν τὴν νιά,
τὴν ξανθομαλλοῦσα τὴν Ἀθηνᾶ

«ὅπερ λέγει, πολλάκις ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ Πατηνᾶ» ἢ Ἀρηνᾶ κλ. Καὶ τί μὲ τοῦτο; Ἀκριβῶς αὕτη αὕτη ἡ ἀντικατάστασις ἀποδεικνύει σαφῶς τὸ ἐπιχειρημα τὸ προσαγόμενον ὡς ἔρεσμα² τὸ τραγοῦδι δὲν ἀναφέρει βαπτιστικὸν ὄνομα ἀλλ' ἀπλῶς τὴν πατρίδα τῆς ξανθομαλλοῦσας.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα Ἀλεβίος, Βγενίσιος, Ζαρίφης, Κωσταῦρος, Δουδοῦ, Παντζέζω κλ. ἦτο περιττὴ πᾶσα ἐρμηνεία τοῦ κ. Ζησίου καθ' ὅσον οὐδὲ κἂν ἐπεχείρησα ἐγὼ νὰ τὰ ἐρμηνεύσω, ὥστε νὰ μ' ἐπανορθώσῃ. Πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἡ ἐτυμολογία εἶναι αὐτόδηλος. Ἄλλων πάλιν ἔχει ἐξενεχθῇ πρὸ πολλοῦ αὕτη ὥστε δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ τὰς ἐπαναλάβω κατὰ τρόπον ἀναμνηρκατικόν.

Τὸ τραγοῦδι τὸ ἐκδιδόμενον ἐν σελ. 32 τοῦ VI μερὸς τοῦ ἔργου ἡμῶν, τὸ μνημονεύον δωδεκάδα ἐννοεῖ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ Ὁθωνος, ὡς ὀρθῶς ἐσημείωσα μὲν ἐν τῷ χειρογράφῳ. Ἀντιλέγει ὁ κ. Ζησίους. Ἀλλ' ὡς παρατηρήσῃ καὶ αὐθις τὸ πρᾶγμα ἐπισταμένως καὶ εἰμεθα ὑπερβέβαιοι ὅτι θὰ πεισθῇ.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἡ κρίσις δὲν ἐτυπώθη ἀκριβῶς ὡς δημοσίᾳ ἀνεγνώσθη, ἀλλὰ κατὰ τι ἡλλοιωμένη εἰς τινὰ σημεῖα ἴσως διότι ὁ κ. Ζησίους ἀπαγγέλλων ἀνέπτυσε τὰ ἐν τῷ χειρογράφῳ του συνεπτυγμένα, ἀλλ' ἴσως καὶ διότι κατόπιν δευτέρων σκέψεων κατείδεν ὅτι ἔχει ἄδικον ἐν τισι τῶν ἐπικρίσεών του. Καὶ ἀκριβῶς ἡ συνείδησις αὕτη χαρακτηρίζει τοὺς ἀληθεῖς ἐπιστήμονας, τοὺς θηρεύοντας μόνον καὶ μόνον τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀκριβῶς ὁ πολυγαπητὸς μου καθηγητὴς κ. Κ. Ζησίους.

Ἀθῆναι 24 VI. 1904.

Μεθ' ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης
ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

¹ Αὐτόθι, σελ. 383.

Νικόλαος Γερμανός

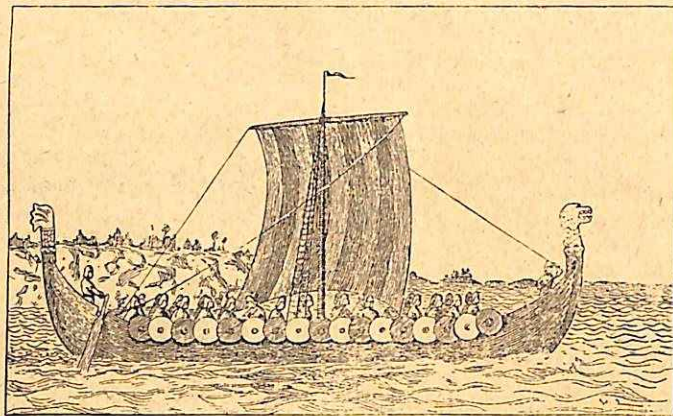
Ὁ κ. Ν. Γερμανός συμπληρώσας ἐν Εὐρώπῃ τὰς σπουδὰς του καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως Ζωολογικοῦ Κήπου. Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο εὔρε προθυμὸν ἀρωγὴν ἀπὸ ἐκλεκτὰ τινὰ μέλη τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας εἰς τὴν πραγματοποιήσῃ ὅμως τοῦ σκοποῦ σπουδαίως συνετέλεσεν ἡ προσωπικὴ ἀνάμιξις καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Πρίγκιπος Νικολάου. Ὁ κ. Γερμανός περιελθὼν τὰς ἑλληνικὰς παροιίας κατόρθωσε νὰ συλλέξῃ ἱκανοὺς ἐθῆρους καὶ δωρεὰς παρὰ τῶν ὁμογενῶν, ἰδίως παρὰ τοῦ ἐν Ὁδησσῷ ὁμογενοῦς κ. Μαράσλη, ὥστε ταχέως νὰ γίνῃ ἡ πρώτη ἐγκατάστασις τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου. Ὁ κήπος εἶνε ἀκόμη πενιχρὸς χωρὶς νὰ στερηθῇ ὅμως καὶ ἐνδιαφέροντος, ὡς ἀποδεικνύει καὶ τὸ δημοσιεύμενον εἰς τὸ τεύχος τοῦτο ἀρθρον τοῦ διευθυντοῦ κ. Γερμανοῦ. Ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ ὁ αὐτὸς ζήλος ἐκ μερὸς τῶν ὁργανωτῶν δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ταχέως θὰ συμπληρωθῇ ὁ Ζωολογικὸς Κήπος. Εἰς τὸν κ. Γερμανὸν θὰ ὀφείλωμεν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Βιβλία:

Ὁ κ. Δημήτριος Βικέλας εἰς τὸ τελευταῖον βιβλίον τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ἀφελίμων βιβλίων «Ἡ Σουηδία», δίδει ὥραϊαν εἰκόνα τῆς χώρας αὐτῆς ἐξ ἀτομικῶν του ἐντυπώσεων. Ἀφηγουμένους εἰς μεγάλας γραμμὰς τὴν ἱστορίαν τῆς Δανίας μᾶς δίδει τὴν περιγραφὴν ἐνὸς ἱστορικοῦ μνημείου πολὺ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀρχαίου σκανδιναβικοῦ πλοίου. «Εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Νορβηγίας, λέγει ὁ συγγραφεὺς, τὴν Χριστιανίαν, σφίεται ἀεραῖον ἐν ἑκ τῶν πλοίων, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖοι ἐκείνοι Σκανδιναβοὶ, οἱ Βικίγ-

γοι. ἐπεχειρουν τὰς πειρατικὰς ἐκδρομὰς των. Τὸ σκάφος τοῦτο, ἐν ἐκ τῶν περιεργότερων θεαμάτων τῆς πρωτευούσης ἐκείνης, ἀνευρέθη τὸ 1880. Καθὼς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐτίθεντο εἰς τὸν πᾶρον μετὰ ὀπλα των, οἱ δὲ Γερμανοὶ ὀπλαρηγοὶ μὲ τοὺς ἵππους των, οὕτω καὶ οἱ Σκανδιναβοὶ ἥρωες ἐθάπτοντο, μὲ τὰ ὀπλα καὶ τὰ κειμήλιά των, ἐντὸς τοῦ πλοίου των. Εὐτυχῶς ἡ ποιότης τοῦ ἔδαφους ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχε ταφῇ τὸ πλοῖον τῆς Χριστιανίας, ἦτο τοιαύτη ὥστε διετηρήθη ἀβλαβὴς ἡ ξυλεία του. Τὸ σκάφος ἔχει μῆκος 103 ποδῶν καὶ πλάτος 16. Ὁ ἰστός εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ἔφερε δὲ μέγα τετράγωνον ἰστόν. Τὸ πηδάλιον ἦτο δεξιόθεν τῆς πρύμνης. Πλησίον τοῦ ἰστού, ἐντὸς ξυλίνου διαμερίσματος, ἦτο τοποθετημένος ὁ νεκρός, ἀλλ' ἀτυχῶς εἶχε συληθῇ ὁ τάφος του.

Ἀρχαῖον σκανδιναβικὸν πλοῖον

Κατόπιν περιγράφει τὴν Στοκχόλμην. «Ἡ παλαιὰ πόλις, ἡ ἀποτελούσα καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ κέντρον τῆς, κεῖται ἐπὶ νήσου μικρᾷ, τὴν ὁποίαν κατέχει ὁλόκληρον. Ἐκεῖ συμπλέγμα πολὺπλοκον ὁδῶν στενῶν καὶ σκοτεινῶν καὶ οἰκίαι παλαιαὶ συνεσφιγμέναι καὶ πληθυσμὸς πυκνός, ὁ πυκνότερος τῆς πρωτευούσης. Ἐκεῖ καὶ τὰ ἀρχαιότερα ἱστορικὰ μνημεῖα τῆς Στοκχόλμης, εἰς δὲ τὴν ἀκρὰν τῆς νήσου τὸ ἐπιβλητικὸν ἀνάκτορον. Πρὸς ἀνατολὰς, τὰ παραλία τῆς νήσου βρέχονται ἀπὸ τὰ ὑφάλμυρα νερά τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης· ἀλλ' ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα ἀπέχει πολὺ. Σειρὰ ἀδιάκοπος νήσων τὴν χωρίζει ἀπὸ τὸν μυχόν, ὅπου κεῖται ἡ Στοκχόλμη. Πρὸς δυσμὰς δὲν περιβρέχει τὴν νήσον θάλασσα, ἀλλ' ἡ μεγάλη λίμνη Μάλάρην. Καθὼς ἡ πρὸς ἀνατολὰς θάλασσα, οὕτω καὶ ἡ λίμνη καλύπτεται ἀπὸ ἀπειρίαν νήσων μικρῶν καὶ μεγάλων. Ὁ ἀριθμὸς των ὑπολογίζεται εἰς χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα! Τὰ ἀτμύπλοια τὰ ὁποῖα διαπλέουν τὴν λίμνην εὐρίσκονται πάντοτε σχεδὸν μεταξύ στενῶν, καὶ ὁ ἐπιβάτης νομίζει ὅτι διέρχεται ποταμούς ἢ διώρυγας. Ποῦ καὶ ποῦ μόνον ἀνοίγματα μεταξύ τῶν καταπρασίνων νήσων ἐνθυμίζουν τὴν ὑπαρξίν τῆς λίμνης».

Τὴν προσοχὴν τοῦ κυρίου Βικέλα ἐλκύει καὶ τὸ εὐρύχωρον ἄλσος Σκάνσεν, ἓνα ἐθνολογικὸν καὶ ζωολογικὸν μουσεῖον, μοναδικὸν

Παράδοσις ἐν ὑπαίθρῳ

καθίσματα, τὰ οἰκιακά σκευῇ, τὰ κοσμήματα, τὰ πάντα μεταφέρουν τὸν ἐπισκέπτην εἰς παλαιὰν ἐποχὴν. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς τοιαύτης ἐντυπώσεως ἕκαστον οἰκίαν κατοικεῖται ἀπὸ γυναῖκας καὶ ἄνδρας φέροντας τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ τόπου καὶ τῆς ἐποχῆς, τῶν ὁποίων παράστασις εἶνε ἡ κατοικία. «Αὐτὰ διὰ τὸ παρελθόν. Τὸ δὲ παρὸν παριστάνεται διὰ τρόπον ὅχι ὀλιγώτερον πρωτοφανοῦς καὶ χαριέντος.

«Εἰς τὸ κέντρον τοῦ πάρκου, ἐπὶ μεγάλῃς στρογγύλης ἐξέδρας ἀνὰ πᾶσαν ἐσπέραν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, χωρικοὶ καὶ χωρिकाί, νέοι καὶ παῖδια, μὲ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἐπαρχίας των, χορεύουν χοροὺς ἐγχωρίους, συνοδευόμενοι μὲ ὄργανα ἐντόπια καὶ μὲ τὰ ἐθνικὰ των ἄσματα. Ὁλόγυρα δὲ τῆς ἐξέδρας, ἐντὸς αὐτῆς καθισμένοι καὶ ἔξωθεν ὄρθι, συνοδοῦνται οἱ θεαταί· τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθῶς ἀξιοθέατον, διότι καὶ οἱ χοροὶ εἶναι ποικίλοι καὶ χαριέστατοι καὶ αἱ γραφικαὶ στολαὶ τῶν χορευτῶν δίδουν πρόσθετον χάριν εἰς τὰ συμπλέγματά των».

Ὁ δευτέρου μέρους τοῦ βιβλίου ὁ κ. Βικέλας ἀφιερώνει εἰς τὴν χειροτεχνικὴν τῆς Σουηδίας, τὸ ἀλλοῦ καὶ δίδει πλήρη εἰκόνα τῆς λειτουργίας διδασκαλείου τοῦ Ναιαίς, ὅπου πηγαίνουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης οἱ μέλλοντες νὰ διδάξουν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος των τὴν χειροτεχνίαν. Εἰς τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Ναιαίς ὑπάρχει τὴν ὥραν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου Ἑλλήνου, ὁ ὁποῖος, ὑπέρτοφος τῆς Κυβερνήσεως θὰ παρακολουθῇ τὰ ἐκεῖ μαθήματα. Ἡ διδασκαλία, ὁσάκις τὸ ἐπιτρέπει ὁ καιρὸς, γίνεται μὲ τὸ ὑπαίθριον.

Εἰς τὸ εἶδος του. Εἰς κλωβὸς καὶ σκιάδας, εἶνε κλεισμένα ὅλα τὰ ζῶα τῆς Σουηδίας. Ἐπειτα ὑπάρχουν οἰκίσκοι πανομοιότυποι τῶν οἰκημάτων διαφόρων ἐπαρχιῶν κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

«Καὶ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν οἰκίσκων τούτων εἶναι πιστὴ ἀπεικόνισις τοῦ βίου τῶν κατοίκων, ὅπως ἔξω κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας. Ἡ διαίρεσις καὶ ἡ διασκευὴ τῶν ὀρημάτων, τὰ ἐπιπλάτων, αἱ κλῖναι, τὰ

καθίσματα, τὰ οἰκιακά σκευῇ, τὰ κοσμήματα, τὰ πάντα μεταφέρουν τὸν ἐπισκέπτην εἰς παλαιὰν ἐποχὴν. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς τοιαύτης ἐντυπώσεως ἕκαστον οἰκίαν κατοικεῖται ἀπὸ γυναῖκας καὶ ἄνδρας φέροντας τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ τόπου καὶ τῆς ἐποχῆς, τῶν ὁποίων παράστασις εἶνε ἡ κατοικία. «Αὐτὰ διὰ τὸ παρελθόν. Τὸ δὲ παρὸν παριστάνεται διὰ τρόπον ὅχι ὀλιγώτερον πρωτοφανοῦς καὶ χαριέντος.

«Εἰς τὸ κέντρον τοῦ πάρκου, ἐπὶ μεγάλῃς στρογγύλης ἐξέδρας ἀνὰ πᾶσαν ἐσπέραν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, χωρικοὶ καὶ χωρिकाί, νέοι καὶ παῖδια, μὲ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἐπαρχίας των, χορεύουν χοροὺς ἐγχωρίους, συνοδευόμενοι μὲ ὄργανα ἐντόπια καὶ μὲ τὰ ἐθνικὰ των ἄσματα. Ὁλόγυρα δὲ τῆς ἐξέδρας, ἐντὸς αὐτῆς καθισμένοι καὶ ἔξωθεν ὄρθι, συνοδοῦνται οἱ θεαταί· τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθῶς ἀξιοθέατον, διότι καὶ οἱ χοροὶ εἶναι ποικίλοι καὶ χαριέστατοι καὶ αἱ γραφικαὶ στολαὶ τῶν χορευτῶν δίδουν πρόσθετον χάριν εἰς τὰ συμπλέγματά των».

Ὁ δευτέρου μέρους τοῦ βιβλίου ὁ κ. Βικέλας ἀφιερώνει εἰς τὴν χειροτεχνικὴν τῆς Σουηδίας, τὸ ἀλλοῦ καὶ δίδει πλήρη εἰκόνα τῆς λειτουργίας διδασκαλείου τοῦ Ναιαίς, ὅπου πηγαίνουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης οἱ μέλλοντες νὰ διδάξουν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος των τὴν χειροτεχνίαν. Εἰς τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Ναιαίς ὑπάρχει τὴν ὥραν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου Ἑλλήνου, ὁ ὁποῖος, ὑπέρτοφος τῆς Κυβερνήσεως θὰ παρακολουθῇ τὰ ἐκεῖ μαθήματα. Ἡ διδασκαλία, ὁσάκις τὸ ἐπιτρέπει ὁ καιρὸς, γίνεται μὲ τὸ ὑπαίθριον.

Τὰς δύο εἰκόνας σχετικὰς μὲ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βικέλα, μᾶς παρέχωρήσεν ὁ συγγραφεύς.

Περιοδικά :

Εἰς τὸν «Ἑλληνισμὸν» — τεύχος Μαΐου — δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ὁμοῦνιμου Ἑταιρείας ἑκκλησιαστικῆς πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα, πρὸς τὸν Λαόν, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Κυβέρνησιν, διὰ τῆς ὁποίας συνιστᾶ τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν τῆς χώρας, διότι δυστυχῶς οὐδὲ τώρα, πρὸ τῶν ἐσχάτων κινδύνων, ἀπεδείξαμεν, ὅτι σοβαρῶς μερμινώμεν περὶ μέσων ἐθνικῆς ἀμύνης. Ἀς ἀντηχήσῃ, λέγει, ἐν τέλει, συγχρόνως μία πανταχόθεν φωνή, ἀλλὰ φωνὴ σοβαρά, εὐλικρινής, ἀποφασιστικὴ : «Θέλομεν στρατὸν καὶ συγχρόνως Κράτος, ἱκανὸν πρὸς ὁργάνωσιν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ. Οὕτω μόνον θὰ καταστῇ ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ δύναμις ἐλπίς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν».

Ἐφημερίδες :

Εἰς τὴν «Ἑστῖαν» τῆς 7 Ἰουνίου, ὁ ἔφορος τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου ἐδημοσίευσεν τὰ ἐπόμενα περὶ τοῦ εὐρεθέντος Ὑμνου τοῦ Παλαιολόγου, τὸν ὁποῖον δημοσιεύομεν εἰς τὸ τεύχος τοῦτο φωτογραφηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κοκκόλη.

Ὁ τὸν ἀριθμὸν 2267 ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης λαβὼν κώδιξ οὗτος ἐκ χάρτου ἀνατολικοῦ, ἀποτελεῖται ἐκ φύλλων 211 καὶ ἔχει διαστάσεις 22×16. Ἐγγραφή δὲ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν χαρακτῆρων τῆς γραφῆς καὶ τῶν μουσικῶν φθόγγων.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐν τῷ φύλλῳ 145 πολυχρονίζεται ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, καθορίζεται ὡς χρόνος καθ' ὃν ἐγράφη ὁ κώδιξ, τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του (1448-1453 μ. Χ.).

Τοῦ Κώδικος τούτου ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς Σηλυβρίας, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ μετὰ τὸν βασιλικὸν πολυχρονισμόν ἐπομένου μητροπολιτικοῦ τῆς Σηλυβρίας.

Ὁ μουσικὸς οὗτος κώδιξ εἶνε «Ψαλτικὴ Τέχνη» καὶ περιέχει πολυπληθῆ μέλη ὀνομαστῶν μελογράφων. Ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν «Δημητρίον Ἐξακουστόν», ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 6965 ἀπὸ κτίσεως Κόσμου δηλ. τῷ 1457 μ. Χ. «ἀνεκαίνισεν» αὐτὸν δηλ. τὰ συνῆτηξεν ἐκ νέου, ὡς ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ φέρεται.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημειώματος ἐξάγεται ὅτι ἐπιστενέτο ταχεῖα ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Γένους ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κατακτησεως. Ματαίᾳ ἐλπίς!

Τὸ σημείωμα τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς :

«Τὸ τέλος τῆς ψαλτικῆς ἐκ τῆς μουσικῆς τέχνης αὐτῇ γούνῃ ἡ ψαλτικὴ ὑπάρχει κυροῦ Δημητρίου τοῦ Ἐξακουστοῦ καὶ ὁ Θεὸς βοηθεῖ αὐτόν. Ἐν ἔτει δὲ ἀνεκαίνισθη ὁ κώδιξ. Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ ἐτους τούτου γενήσονται πολλὰ καὶ γενήσεται ἑτέρα βασιλεία, ἣν προώρισεν ὁ Θεός, δηλονότι ἡ τοῦ ἐλεήμονος καὶ μακάριος δὲ ζήσεται ἐν αὐτῇ».

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ βραχέων τὰ τοῦ κώδικος, τὰ δὲ τοῦ ἐν αὐτῷ πολυχρονισμού ἔχουσιν ὡς ἐξῆς :

Μετὰ τὸ εἰσοδικόν «δεῦτε προσκυνήσωμεν κλπ.» ψάλλεται ἀπολυτίκιον π. χ. «τοῦ λίθου σφραγισθέντος κλπ». Κατόπιν φέρεται ἐν τῷ χειρογράφῳ τὸ σημείωμα : «καὶ εὐθὺς εὐφημίζομεν τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐντὸς τοῦ βήματος καὶ ἐκτὸς ὁμοίως». Καὶ ἔπεται ὁ πολυχρονισμὸς ἐπὶ τῶν ἐξῆς λέξεων :

«Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν Βασιλέων»

Ψαλλομένου δὲ αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἀποκρίνονται οἱ ἐκτὸς ψάλλοντες τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν οἱ ἐντὸς τοῦ βήματος, μεθ' ἃ ἔπεται ἡ διὰ τὸν Βασιλέα στροφή. Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβεστάτου Βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Ρωμαίων τοῦ Παλαιολόγου πολλὰ τὰ ἔτη

Τοῦτο ἐπίσης ψάλλεται τὸ πρῶτον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τρίς, μεθ' ὃ

πεται ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ Μητροπολίτου καὶ εἶτα τό :

«Κύριε σῶσον τοὺς Βασιλεῖς».

Καίτοι ὁ κώδιξ εἶνε γεγραμμένος εἰς παλαιὰ μουσικὰ φθογγόσημα ἐκ τῶν μὴ ἐν χρήσει πλέον, ἐν τούτοις ἀνεγνώσθη εὐχερῶς ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντος διακεκριμένου ἱεροψάλτου καὶ μουσικοῦ.

Ὁ ὕμνος φαίνεται πολὺ παλαιὸς ἴσως εἶνε ὁ δι' οὗ ἀνέκαθεν ἐπολυχρονίζον τοὺς Βυζαντινοὺς Βασιλεῖς, μεταβαλλομένου μόνον τοῦ ὀνόματος. Διακρίνεται τὴν ἑλληνοπρεπὴ καὶ ὑπερῆφανον ἀφέλειαν, ἣν καὶ εἰς τὸ μέλος τοῦ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Τὸ ὅλον εἶνε μὲν εἰς ὕψος πανηγυρικὸν καὶ ἀγέρωχον, ἀλλὰ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐντύπωσις εἶνε μᾶλλον δλιβερά.

Ταῦτα θεωροῦμεν ἀρκετά, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον.

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

Εἰς τὸ «Νέον Ἀδελφὸν» εὐρίσκομεν τὴν ἀκόλουθον χαριτωμένην ἀφήγησιν περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ ἰαπωνικοῦ ναυτικοῦ. Τὰς πληροφορίας παρέχει ναύαρχος ἤδη, ὁ ὁποῖος ὡς ἀξιοματικὸς κατώτερος παρέμεινεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν προόδον τῆς χώρας.

«Εἰς τὸν λιμένα τῆς Υεδὸ ἐφθασε τὸ πρῶτον πλοῖον τὸ ὁποῖον παρηγγεῖλεν ἡ Ἰαπωνία εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὀνομάζετο «Σούνραῦ» καὶ ἦτο θωρηκτὸν πλοῖον τῆς τάξεως, μὲ πλήρη τὸν πολεμικὸν ἐξοπλισμὸν του.

«Ἡ ἀφίξις τοῦ φυσικώτατα ἐχαιρετισθῇ ὡς γεγονός σημαντικόν. Τὸ ἐπιτελεῖον καὶ τὸ πλήρωμα ἦσαν ἑτοίμα νὰ παραλάβουν τὸ πλοῖον, μετὰ τινος δὲ ὥρας ἀπὸ τοῦ κατάστου οἱ Ἰάπωνες εἶχον καταλάβει τὰς θέσεις των καὶ ὕψωσαν τὴν σημαίαν.

«Ὁ Ἰάπων κυβερνήτης ἐζητήσε πληροφορίας τινὰς ἀπὸ τῶν Ἀγγλῶν πλοίαρχων περὶ τοῦ χειρισμοῦ τῶν μηχανῶν καὶ ὁ Ἀγγλὸς τὰς ἔδωκεν ἐπιτολαίως, φρονῶν ὅτι ἀργότερα θὰ ἔμεινε νὰ τὰς διδάξῃ συστηματικώτερον. Ἀλλὰ πρὸς τὸ βραδύ ὁ Ἰάπων πλοίαρχος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Ἀγγλόν, ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἄνδρες ἤξευραν πλέον ὅ,τι τοῖς ἐχρειάζετο καὶ οἱ ἰένοντες δὲν εἶχον κανένα λόγον νὰ μείνουν περισσότερον ἐπὶ τοῦ πλοίου.

«Ὁ ἄγγλος ἐκκληκτός ἐπέμεινε νὰ μείνῃ, δηλῶν ὅτι οἱ μηχανισμοὶ καὶ ὁ χειρισμὸς των δὲν ἦτο τόσον ἀπλοῦς ὥστε εἰς ὀλίγας ὥρας οἱ Ἰάπωνες νὰ ἐνοήσουν ὅλας τὰς λεπτομερείας. Ἀλλ' ὁ κυβερνήτης ἐβεβαίωσε τὸν Ἀγγλόν ὅτι ἀπατάται, ὅτι αὐτὸς τὰ ἐνόησεν ὅλα, ὅτι τὸ πλήρωμα γνωρίζει πλέον καλὰ τὴν ἐργασίαν του καὶ ὅτι αἱ λέμβοι εἶνε ἑτοίμοι διὰ νὰ μεταφέρουν εἰς τὴν ξηρὰν τοὺς Ἀγγλους.

«Καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἀνεχώρησαν μὲ τὴν πεποιθήσιν διὰ οἱ Ἰάπωνες ἀσφαλῶς θὰ καταστρέψουν τὸ πλοῖον εἰς τὴν πρώτην κίνησιν.

«Μόλις ὁ Ἰάπων κυβερνήτης ἔμεινεν ἀπόλυτος κύριος τοῦ πλοίου του, ἠρέλησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν τοῦ ἔμεινε τίποτε νὰ μάθῃ, καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς γαφύρας διέταξε νὰ ἐκκινήσῃ τὸ πλοῖον.

«Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἡ ἀγκυρὰ εἶχεν ἀνασυρθῇ καὶ τὸ «Σούνραῦ» ἤρχισε νὰ προχωρῇ μεγαλοπρεπῶς. Ἡ διεύθυνσις ὁμοῦ τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ ἔφερε πρὸς τὴν ξηρὰν. Ὁ πλοίαρχος ἠθέλησε νὰ σταματήσῃ. Δυστυχῶς ὁ μηχανικός, ἀπειρος ἀκόμη καὶ ληθμονήσας τὸ πρᾶγμα μᾶθημα τοῦ Ἀγγλοῦ συναδέλφου του, δὲν εὗρεκε τὴν μηχανὴν διὰ τῆς ὁποίας τὸ πλοῖον σταματᾷ καὶ τὸ «Σούνραῦ» διηυθύνετο πρὸς τὴν παραλίαν ὅπου θὰ συνετρίβετο.

«Ἀπὸ τὴν ξηρὰν ὅλοι παρηκολούθουν μὲ ἀγωνίαν τὸ θέαμα τοῦ πλοίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακόψῃ τὸν δρόμον του. Ὁ πλοίαρχος ὁμοῦ ψυχραῖμος καὶ ἀποφασιστικὸς δὲν ἐφαίνετο ταραχθεὶς

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

Ἐκδόσεις τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ.

Βαλερὺν-Μαυὲν 'Valery-Mayet. Τὰ βλαπτικά ἔντομα τῶν ἀμπέλων, μετάφρ. Ν. Κ. Γερμανοῦ. Τεύχη 2	δραχ.	3.—
Βλάχου Ἀγγ. 'Αναλεκτα. Τόμοι 2	"	8.—
Δρούσεν Γ. 'Ιστορία τῶν Διαδόχων, μετάφρ. Ι. Πανταζίδου. Τεύχη 4	"	6.—
Τοῦ αὐτοῦ. 'Ιστορία τῶν Ἐπιγόνων, μετάφρ. Γ. Δελλίου. Τεύχη 6	"	9.—
Τοῦ αὐτοῦ. 'Ιστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μετάφρ. Ι. Πανταζίδου. Τεύχη 4	"	6.—
'Ιδρωμένον Α. Μ. 'Ιωάννης Καποδίστριας Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος	"	1.50
Καντοῦ Κ. 'Ιστορία τριάντα ἐτῶν (1848—1878), μετάφρ. Ἰωάννου Περγάνογλου. Τεύχη 4	"	6.—
Κουμανοῦδη Στ. Α. Στρατὴς Καλοπλῆρους	"	2.50
Κρουμβάχερ Κ. 'Ιστορία τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου. Τόμοι 3 (τεύχη 14).	"	21.—
Δαγγλοῦ-Σενιουμπὲ Εἰσαγωγή εἰς τὰς ἱστορίας μελέτας, μετάφρ. Σ. Π. Λάμπρου. Τεύχη 2	"	3.—
Δασκίων Δασκίων ἡ περὶ τῶν ὁρίων τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, μετάφρ. Α. Προβελεγγίου.	"	1.50
Πολίτου Ν. Γ. Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ γλώσσης τοῦ Ἑλλ. λαοῦ. Παροιμίαι. Τόμ. 4. Ἐκαστος	"	8.—
Πούσην Ἀλεξ. Σ. Ἐγγένιος 'Ονήνη, ἔπος, μετάφρ. Ι. Βουλοδήμου.	"	1.50
Σαϊζπηρ Κυμβελίνος. Τραγωδία εἰς πράξεις πέντε, μετάφρ. Μ. Ν. Δαμιράλη.	"	1.50
Τοῦ αὐτοῦ Χάμλετ. Τραγωδία εἰς πράξεις 5, μετάφρ. Ν. Ν. Δαμιράλη.	"	2.50
Σμιτ (Leopold Schmidt) Ἡθικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, μετάφρ. ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Δ. Ἰωαννίδου Ὀλμπιου Τόμοι 2 (τεύχη 6)	"	9.—
Σολωμοῦ Διον. Ἀπαντα τὰ ἐπιδεχόμενα	"	2.50
Σούχοβο Κομπύλην Α. Ὁ γάμος τοῦ Κροισάνση Ν. Γογὼλ Πανδρολόγημα. Κομωδία μετάφρ. ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ ὑπὸ Ἀγ. Γ. Κωνσταντινίδου.	"	1.50
Τομπάξη Ι. Ν. Οἱ ἀδελφοὶ Ἰάκωβος καὶ Μανώλης Τομπάξης.	"	3.—
Χατζιδάκη Γ. Ν. Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα. Ἑλληνικὴ, Λατινικὴ καὶ Ἰνδικὴ γραμματικὴ. Τόμ. Α' Διάφοροι ἐκδόσεις.	"	8.—
Σ. Δοβέρδου Ἡ Ἀγία Πόλις. Ἀξίας δρ. 1.50	"	1.—
Γρ. Ξενοπούλου. Ληγῆματα. Δύο τόμοι ἀξίας δρχ. 6	"	5.—
Μ. Μαλακάση. Ὁρεσ, — συλλογὴ ποιημάτων ἀξίας δρχ. 3	"	2.—
Γ. Στρατήγη. Τραγωδία τοῦ σπιτιοῦ ἀξίας δρχ. 3	"	2.—
Ι. Πολέμη Αἰθάρα (συλλογὴ ποιημάτων) ἀξίας δρχ. 3	"	2.—
Proust et Ballet. Περὶ νευρασθενίας. Ὑγιεινὴ καὶ θεραπεία αὐτῆς μετάφρ. Δαλεζίου ἀξίας δρ. 4	"	3.—
Νικόλαος Γύξης ὑπὸ Δ. Κακαράμουν με 30 καλλιτεχνικωτάτας εἰκόνας ἀξίας δρχ. 4	"	3.—
Μία ἐτήσια ἐγγραφή εἰς τὸν «Ρωμὸν» τοῦ Σουρῆ	"	8.—
" εἰς τὴν «Διάπλασιν τῶν Παίδων» ἀξίας δρχ. 7 καὶ φρ. χρ. 8	"	7.—
Δεύκωμα τῶν «Παναθηναίων»	"	2.—
Ἀντ. Μηλιαράκη. 'Ιστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου (1204-1261) ἀξίας δρχ. 12	"	8.—
(Ἐβραεὺς ὑπὸ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλ. γραμμάτων. Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ Νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, μετὰ γεωγραφικοῦ πίνακος. 1886 ἀξίας δρχ. 5	"	2.—
Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ Νομοῦ Κεφαλληνίας. (Κεφαλληνία, Ἰθάκη, Ἁτίκος, Ἀρκοῦδι, Κάλαιος, Καστὸς καὶ Εχινάδες). Μετὰ γεωγρ. πίνακος 1890. ἀξ. δρ. 5	"	2.—
Μελέτη περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Ἰονίου Πελάγους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νέᾳ γεωγραφίᾳ 1888.	"	1.—
Βιβλιοθήκη τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων».		
Ὁ Ἀγγελος τῆς Ἀγάπης ὑπὸ L. T. Meade. Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ, Ὑψηλὴ Ἐπιθυμία τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλείσεως ὑπὸ Ἰουλίας Α. Σωμάνη. Πολυτελέστατος τόμος μετὰ 60 εἰκ. ἀξίας δρ. 7	"	4.50
Ὑπὲρ πατρίδος μυθιστορία ὑπὸ Henri Malin, ἥς ἡ σκηνὴ ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν Πολιορκίαν, καὶ ὁ ἥρωας νεαρὸς μαθητὴς ἀγωνιζόμενος καὶ προκινδυνεύων ὑπὲρ πατρίδος. Μετάφρ. Χ. Ἀννίνου. Τόμος διπλῆς μετὰ 25 ὁλοσελίδων εἰκονογραφιῶν ἀξίας δρ. 3.50	"	2.50
Ἐκδόσεις Π. Δ. Σακελλαρίου.		
Δεξικὸν Λατινοελληνικὸν μετὰ συνοπτικῆς λατινικῆς γραμματολογίας ὑπὸ Εὐστρατίου Δ. Τσακαλώτου, δ. φ. καὶ καθηγ. τῶν λατινικῶν ἀξίας δρχ. 10	"	8.—
Δεξικὸν Γαλλοελληνικὸν μετὰ τριῶν ἀλφαβητικῶν παρατηρημάτων περιεχόντων Α'. ἀνωμαλίας τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, Β'. φράσεις λατινικὰς καθιερωθείσας ὑπὸ τῆς συνηθείας, Γ'. κατάλογον τῶν κυρίων ὀνομάτων. ὑπὸ Νικολ. Κοντοπούλου καθηγ. ἀξίας δρχ. 10	"	8.—
Δεξικὸν Ἑλληνογαλλικὸν πρὸς ἐπιστημονικὰς διὰ παντοίων λέξεων, τεχνικῶν, ἐπιστημονικῶν κλπ., διὰ καταλόγου ἀνωμαλίων καὶ καταλόγου πληρεστέρων τῶν κυρίων ὀνομάτων χρονολογικῶς καὶ γεωγραφικῶς ἐν πολλοῖς σαφηνιζόμενον ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου καθηγ. τοῦ τῆς γαλλικῆς ἐν τοῖς ἐν Ἀθήναις γυμνασίαις Ἐκδόσεις Β'. σελ. 1100 ἀξίας δρχ. 10	"	8.—
Δεξικὸν Γερμανοελληνικὸν μετὰ εἰσαγωγῆς περὶ προφορᾶς καὶ πίνακος τῶν ἀνωμαλίων ὀνομάτων κατὰ τὴν νέαν, γερμανικὴν ὀρθογραφίαν ὑπὸ Ἀντωνίου Ν. Γιάνναρη (ἄλλως Γιανναράκη) σχ. 16ον σελ. 1146 ἀξίας δρχ. 11	"	8.—
Δεξικὸν Ἀγγλοελληνικὸν μετὰ εἰσαγωγῆς περὶ προφορᾶς τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης, πίνακος τῶν ἀνωμαλίων ὀνομάτων καὶ ἀναγραφῆς τῶν συντεταγμένων λέξεων ὑπὸ Ἰωάννου Περγάνογλου ἀξίας δρχ. 11	"	8.—
Δεξικὸν Ἑλληνοαγγλικὸν μετὰ εἰσαγωγῆς, πίνακος καὶ συνοπτικῆς γραμματολογίας τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης ὑπὸ Ι. Περγάνογλου 1894 σχ. 16ον σελ. 1000 ἀξίας δρχ. 10	"	8.—